

277087
BIBLIOTECA ROMÂNEASCĂ

ENCICLOPEDICĂ „SOCEC”

No. 17—18.

4793

Dublet

No. 167
II
Mincinoasă carte de vînătorie

(PSEUDO-KYNEGETIKOS)

DE

AL. I. ODOBESCU

BUCUREȘTI

Editura Librăriei SOCEC & Co., Sometate Anonimă

17981

1908

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

COTA

4793

RC72/04

B.C.U. Bucuresti

C152538

BUCUREȘTI
Editura Științelor SOCIO & CO. Societate Anonimă
1998

859-3

NOTIȚE CRITICE

Ψευδο-Κυνηγετικός (Pseudo-Kynegeticòs) sau pe românește: „Falșul tractat de vînătorie“ ori „Precuvîntare la Manualul vînătorului românesc“, cum l-a botezat, fără să stăruiască nicidecum, însuși *Odobescu*, — sau „Mincinoasă carte de vînătorie“, cum credem că l-ar fi putut chema acest minunat maestru al prozei noastre, dacă ar fi vrut să-i dea cu tot dinadinsul un nume românesc — este cea mai întinsă și cea mai complexă, fără să înceteze însă să fie cea mai artistică și mai originală, operă literară în proză din limba noastră.

Avînd de model depărtat faimosul monument literar, „Laocoon“, al marelui critic *Lessing*, care, plecînd dela studiul unui celebru grup de marmoră al antichității și rătăcind, fără să se rățăcească niciodată, pe domeniul literaturii și artelor antice și moderne, a statornicit hotarul dintre arta picturii și a poeziei, — *Odobescu*, — din prilejul unei prefețe,

pe care amicul său, *Cornescu*, îl rugase să i-o facă pentru un Manual de vînătoare, — își face o plăcere înaltă artistică să cuture toate tărîmurile experienței proprii, ale științei, artei, literaturii, istoriei, cari într'un chip sau altul se ating cu acela al vînătoareii, — și, — fără să caute a dovedi vreo teorie sau a stabili vreo regulă ca Lessing, ci numai de a ne înfățișa în lumina unui surîs măreț și totuși familiar, tablouri din artă și din natură de-o rară frumusețe, — el are norocul de a ne da un tot literar armonice într'un stil de-o amplitudine, de-o bogăție și de-o mlădioasă eleganță, susținută și energică, unică în literatura noastră și rară chiar în literatura lumii. Astfel, începînd a ne arăta nedestoinicia sa la vînătoare, ne dă cîteva amintiri din copilărie, în care încadrează în chipul cel mai firesc, măreța descriere a vînătoarii pe cîmpul Bărăganului din vremuri și ne fermecă sufletul cu vraja acelor mări de iarbă, în cari trăiesc și mor atîtea vietăți în neclintita arșiță a zilelor și în tăinuța liniște a nopților senine de vară. Aducîndu-și aminte că în copilărie vîna grauri, el disertează cu erudiție, dar veșnic cu grație și haz, asupra sburătoarelor de acelaș fel, se oprește apoi asupra turturelelor a căror viață o pătrunde din faimosul cîntec poporan cules de Ienache Văcărescu, și ne mișcă zugrăvindu-ne gestul vrășmaș al vînătorului care dă foc și

moarte în perechea ce, neștiutoare și fericită, se leagănă în răcoarea frunzelor, în ploaia razelor și sub seninul cerului. Vorbind de legiuirile vânătoarești — și neconținând citind cu un gust și o artă desăvârșită — ne amintește minunata pagină din Lucrețiu (în care se slăvește dumnezeiasca dragoste ce împoporează pământul în fiecare primăvară cu o nouă tinerete; apoi, căutând să se folosească de unele povețe în privința alegerii câinilor, ne încântă cu bogăția și justetea de termeni cu cari ne înfățișează o prăsilă de căței, cu povestea poporană despre coada Vulpii și cu filozofia minciunii vânătoarești. Cu câtă grație și eleganță, după aceea nu începe să ne plimbe prin domeniile literaturii și artei în care subiectele sînt luate din vînătorie! Acî ne citează autorii vechi, greci și latini, sau pe cei noi, ce au scris despre vînătoare, și găsește prilej să ne traducă cîteva maiestre descrieri de rase cînești; acî ne înfățișează printr'o artă, necunoscută în literatura noastră, prin cuvinte pipăite, ce tresar și scînteiază de viață, capo d'opere sculpturale ca „Diana din Versailles“, „Diana lui Jean Goujon“, „Sf. Hubert“ de Albert Dürer, dîndu-ne în acelaș timp dovada unei neașemănate îndemînări de a caracteriza școale de artă, streine și nesimpatice, cum este, pentru mulți, arta profund germană a marelui maestru din Nürenberg. Apoi, trecînd la scenele de vî-

nătoare de pe monumente, ne duce par'că de mînă în fața Arcului lui Traian, cel trecut prin oarecare înșelăciune în seama lui Constantin cel Mare, caracterizează energic și plastic sculptura vremii aceluia strămoș împărat, ne face, odată cu vînătorile de fiare, să respirăm înaltul aer alpestru din „Guilom Tell“ și din munții noștri, și ne pune să auzim trîmbițele de vînătoare, pînă ce, după ce ne poartă prin redacțiile „Convorbirilor literare“ și „Revistei contemporană“, ce se răsboiau pe atunci (1874), ne asvîrlă fără nicio bătaie de cap și fără nicio vătămare, tocmai în cîmpurile pustii ale Persiei, unde în desgropata lume, de acum 1500 de ani, a Sasanizilor, ne arată, cu aceeași putere de viziune ce înviază piatra, tablourile sculpturale de vînătoare din acele vremuri, cînd muzica se pare că da un farmec deosebit faptelor vînătoarești. Și cu aceeași putere de descriere și de caracterizare ne trece pe dinaintea ochilor tablourile marilor pictori de vînătoare, dela apocalipticele lupte între fiare și om ale lui Rubens, pînă la gingașele și selivisitele tablouri „highlife“ ale pictorilor englezi contemporani și pînă la poznașele caricaturi ale „vînătorilor de duminică“. Și, precum a avut arta ca să înceapă aceste fermecate rătăcirii, prin tabloul plin de viață și de poezie măreață și tainică al Bărăganului, tablou ce ne leagă

pe veci sufletul de înfățișările țării noastre de altădată, tot așa știe să și-o desăvârșască, încheindu-le prin imensa perspectivă a măreței și eternei priveliști a pământului nostru de pe înălțimile Bisociei, și prin acel basm simbolic, în care, odată cu viața bogată și plină de minunății a cîmpurilor, pădurilor și munților noștri, din aer, de pe pământ, de sub pământ, se cuprinde și viața deșteaptă și simplă a sufletului aceluși muntean voios și plin de virtute, icoana săteanului român, neatins încă de vîntul pricazului vremilor noi.

Este o simfonie, în care fiecare tablou, fiecare povestire, fiecare cuvînt poetic și fiecare analiză prozaică — fiecare citat, fie el or' cît de naiv și or' cît de umil — își are un rost desăvîrșit și contribuie, cu nota sa gravă sau înaltă, sgomotoasă sau melodioasă, pripită sau înceată, să ne dea o singură impresie de măreție, de bogăție, de înălțarea și seninătate, contopite toate într'aceea de desăvîrșită sănătate voioasă și glumeață. E că, pe lîngă cugetarea unitară și meșteșugul compoziției, ce o realizează, aceasta operă e scrisă într'un stil, în care bogăția și frumusețea limbii, extraordinara amplitudine și complexitate a frazei, sînt reduse la unitate printr'o energie și o armonie ce se susține și se desfășoară fără nici un moment de slăbiciune — suprema ele-

ganței. — Valoarea ei de formă — de limbă românească și stil artistic — este neprețuită; ea trebuie să fie opera cardinală — *evanghelia literară* a or'cărui scriitor român.

NOTIȚĂ BIOGRAFICĂ

Alexandru Odobescu s'a născut la 1834, în București. Și-a făcut studiile în țară, apoi la Paris. A fost magistrat, ministru, membru al Academiei, și câțiva ani a fost însărcinatul de afaceri la legățiunea noastră din Paris. A avut catreda de arheologie la facultatea de litere din București, și direcțiunea școlii normale superioare.

Cu o largă cultură, cu un rar talent stăpînit de o artă unică aproape în literatura noastră, Odobescu era chemat să lase pagini nepieritoare, printre care scrierea de față, „Mincinoasa carte de vînătorie“ e un monument și pentru limba și pentru gîndirea românească. În 1895, printr'o tragică uneltire a soartei, Odobescu pune capăt, cu dela sine voință, minunatei sale vieți.

ΨΕΥΔΟ-ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΟΣ¹⁾

Epistolă scrisă cu gând să fie precuvintare la cartea
„Manualul vînătorului“

Domnului C. C. Cornescu

Amice,

Cînd mi-ai dat mai întîiu să citesc manuscrisul tău, intitulat „Manualul Vînătorului“, ai arătat dorința ca să-i fac eu o precuvîntare. Mai apoi ți-ai luat seama și m'ai scutit de această măgulitoare sarcină.

În cazul din urmă, rău nu te-ai gîndit, căci eu, după ce am răsfoit cartea ta, m'am luat în adevăr cu plăcere de pe urmele tale de vînător; dar, pe cînd tu te ocupai cu gravitate a-ți alege cea mai bună pușcă, a o încărca cu cea mai potrivită măsură, a o

¹⁾ Apărută la București, 1874. Iar „Manualul vînătorului“ de C. C. Cornescu a apărut, pe urmă, în acelaș an, în Imprimeria Statului, și 'n ediția II-a la 1895. „Povestea de vînătoare“ a apărut apoi în ediția oprelor lui Odobescu în volumul III (dela pag. 1—219) în Editura Socec, 1887.

îndrepta după cea mai nemerită linie; pe cînd tu dresai, de mic și cu o minunată răbdare, pe prepelicarul tău, ca să asculte la semnalele consacrate: Pst! Pil! și Aport!; pe cînd tu în fine studiai cu luare-amînte caracterele fizice și etice ale celor mai obișnuite subiecte însuflețite de vînătoare, eu, ca un nevînător ce sînt, m'am apucat să colind răstimpii și spațiile, căutînd cu ochii, cu auzul și cu inima, priveshti, răsunete și emoțiuni vînătorești.

Colindînd m'am rătăcit, și iată-mă abia acum ajuns din fantastica-mi călătorie, cu un sac așa îngreuiat de tot felul de petice și de surcele, adunate de pretutîndeni, încît nu mai cutez, Doamne ferește! nici chiar eu însumi să-l arunc în spinarea Manualului tău.

Am luat dar pretențioasa hotărîre a le deșerta într'un volum osebit, ce-l voiu tipări numai pe seama lor, și care, sub un titlu pedantesc și arhaic, spunînd vînătorilor numai lucruri ce sînt cu totul de prisos artei lor, va întocmi un fel de Fals Tractat de Vînătorie, Ψευδο-κυνηγετικὸς, în opozițiune fățișă cu Manualul tău, care, deși mai scurt, este însă fără îndoială cu mult mai folositor celor cari vor să învețe ceva cu temei.

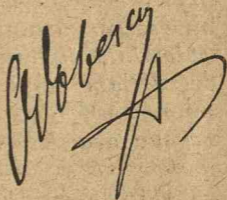
Dar mai nainte de a pune sub tipar, m'am simțit, amice, ca și dator, să-ți trîmit ție prinosul acestui vraft de pagine manuscrise

pe cari, bune sau rele, le datorez numai primului tău îndemn amical.

Primește-le precum îți vor place; dar crede totuși, că, — deși îți vin acum cam ca fuiorul popii, — ele părăd dintr'o afectuoasă pornire a celui care de mult este

al tău bun prieten

București, 7 Mai 1874.

CUPRINSUL

I. Să mă încure oare și eu în calea vînătorilor? — Cartea ta și Precuvîntarea mea. — *Utile dulci* sau Sosii și d-l Socec. — Ce zice Nimrod despre podagra mea. — Arcadia pe cîmpul Bărăganului. — Dela moș Doru, drept în pustii. — La conac. — Vai de bietul Gogoli, ce era să pață!

II. Țigani de zestre. — *Grives en caisse* — Dizertațiune filologică, îmbîcsită cu erudițiune. — 1000 galbeni venit pe an. — Graurii știu franțuzește mai bine decît d-l Littré! — Din fabulele lui Lafontaine pînă în pădurile Rusiei. — „Amărîta turturea, of! sărmana vai de ea!“

III. Pentru ce poetul Lucrețiu știe mai bine seama cîrmuirii decît stăpînirea noastră. — *Chiau! Chiau!* prin pădure. — Unde ne acățăm de coada cînelui. — Brașoave și palavre vînătorești. — De ce vulpea are coada lungă și ursul n'are deloc.

IV. D'aș ști și eu carte cîta știa răposatul Lessing! — Ditirambă în onoarea Artemidei. — Bine trăia Diana la curtea lui Henric de Valois; — Cuvioasă gravură nemțească. — *Κυνηγετικὸς*, salată elenolatinească. — Sfîrșim tot la coadă.

V. Iată-ne acum și în Roma! — Mai mare rușine pentru cotgogeami-te Împărat! — Sculptura istorică pe arcul de triumf al lui Traian. — Platon și Xenofon ne poftesc la vînătoare. — Tren de plăcere prin epoca glaciară. — Faraoni vînători. — Păcat că Guilom Tell vorbea nemțește. — Dela capra-neagră la iubită, și vice-versa. — Poemă cîmpulungeană.

VI. Cum se pricepeau să cînte la vînătoare Rossini și Haydn, Méhul și Weber. — *Tonton, tonton, tontaine, tonton!!* — Dușmănia literară sau efecte intuitive și anacronistice ale Chamberтинului dela *Café-Anglais*, asupra poeziei române. — Trecem dincolo de Bagdad. — Concert simfonic pe apă și pe uscat, dat mistreților și cerbilor de Șahul Persiei Khoșru Anușirvan.

VII. Ζωγραφία privită din punctul de vedere al teoriilor lui Darwin. — Amor și vînătoare! — Cum se îngropau la Roma urmașii bietului Ovid, răposat ca vai de dînsul, cam pe la Kiustengè. — Pustia de oglindă, multe rele face! — Rubens n'a fost vînător, dar Horace Vernet fără îndoială. — *Filozofia absolută* a esteticei vînătorești. — Italia ne-a cam dat de rușine.

VIII. Bibliografie cinegetică a secolului de mijloc. — Înșiră-te mărgărite artistice și vînătorese. — Mistrețul de Snyders. — Wouwerman și calul bălan. — Văzut-ai la Luvru pe *Bonne Nonne* și *Ponne*, sau pe *Mitte* și *Turlu*, adică pe Desportes și pe Oudry? — Prințșorii nemți de mult visau a Versallia. — Ridinger și babita. — Tot Ridinger și marchizul de Carabas. — Tot Ridinger și Sir Edwin Landseer. — Cum te dau de gol băieții dela

noi. — Cum umblu eu să te aduc pe tine a deveni un sportman fashionabil.

IX. „La Carpați mi-am adus jalea!“ — Poezie prelinsă și dichisită. Prepelicarul în geantă și bicațina în vînt. — Literatura cinegetică a Muscalilor. — Tiroleză fără acompaniament de muzică. — Steeplechase sistematic d'a curmezișul artelor vînătorești. — Uf! să răsufăm un moment sub umbrarul lui Kyr Ioniță Buzdrună.

X. Încă un hop! — Sus pe plaiul Buzăului. — Studiu antropologic lexicografic și moral asupra locuitorilor din comuna Bisoca. — Basmul cu Fata din piatră și cu Feciorul de împărat cel cu noroc la vînat. — Vultur, dihor și rîs sau zamfir, smarald și rubin. — Cîte se pot întîmpla unui neamț dacă nu pricepe românește

XI. La cotul munților. — Tot basmul cel cu Fata din piatră ș. c. l. — Porumbița și mărgăritarul. — Ce au spus despre munții Năculele dela obîrșia Rîmnicului, Caiu Valeriu Catul, François Villon, autorul anonim al Romancerului del Cid Campeador și mulți alții. — Iepurii din *Codicele Civile* și cei din *Dicționariulu Acamedicu*. — Ne luăm ziua bună în tinda d-lui Sterie, arendașul dela Bisoca. — *Post-scriptum* unde se spune

ceea ce n'a știut să spună răposatul C. Negruzi, în statistica ce a făcut lupilor din Moldova.

XII. — Capitolul cel mai plăcut pentru cititori.

152538

Difficile nugae

I.

Ai voit, amice, ca mai 'nainte de a o tipări, să citesc eu, în manuscript, cartea românească ce tu ai compus sub titlul de „Manualul vînătorului“ și, după citire, să-mi și dau părerea asupra-i.

Pentru atîta încredere, nu am cum să-ți mulțumesc; dar, teamă mi-e că, acordîndu-mi mie o așa amicală și lingușitoare precădere, n'ai nimerit tocmai bine, o iscusite vînătorule!

Oare nu știi sau că ai uitat cum că la vînătorie, ca și la mîlte altele, eu mă pricep cam tot atîta precît se pricepea vestitul ageamiu, carele, văzîndu-se luat în răspăr de babele satului, pentru isbînzile ce făcuse cu

pușca dimineața, în bătătură, se apăra în dulcea limbă a poeziei și ținea una că:

De e curcă,
Ce se 'ncurcă,
La revărsatul zorilor,
În calea vînătorilor?

Istoria nu adaugă mai departe, dacă păgubașele s'au mulțumit numai cu această armonioasă desdăunare, precum în altă împrejurare, fusese silit să facă simigiul cel cu tocmeala, care, pentru plăcintele mîncate, rămase bun plătit numai cu cînticelul dascălului Caracangea:

Deschide-te punguliță,
Să plătești plăcințele;

cînticel care, fără îndoială, este, în privința regulelor prozodice, cu mult mai prejos de ingenioasă improvizațiune a vînătorului de curci.

Vezi să nu pați și tu ca simigiul și de unde, cu drept cuvînt, te așteptai să fii răsplătit, chiar dela început, prin laude meritate, pentru toate cercetările serioase, pentru toate observațiunile adînci, pentru toate ostenelile ce ai depus în opera ta, să nu capeți dela

mine decît un *encomion* fluturatic și fără temei, psalmodiat și acela pe drîng sau cîntat din frunză.

Dreptul lui Dumnezeu, în asemenea caz și adică dacă critica mea, va fi, — precum este și lesne de prevăzut, — nedemnă și nepotrivită pentru scrierea ce a provocat-o, rușinea va rămînea numai pe seama mea, căci este drept ca fiecare să poarte ponosul faptelor și ziselor sale, și nu numai vînătorii știu cum că „toată pasărea pe lume, după limba ei pierе“.

Fie acestea zise din capul locului, ca nu cumva să se întîmple ca, vreunui cititor, scîrbit îndată de urîtul precuvîntării, să-i vină răul gînd de a lepăda cartea ta din mînă, mai înainte chiar de a fi intrat în materia ei, tratată cu seriozitate și cu știință de cauze, de către conștiințiosul autor.

Mă grăbesc a declara că acel cititor va fi adevăratul păgubaș, căci dacă nu știe regulile vînătoriei mai bine decît mine și voiește cu toate acestea să le învețe, el perde cea mai bună ocaziune de a se instrui, citind o carte plăcută, în care formulele costelive ale mecanicei și rețetele grețose ale medicinei-ve-

terinariii, sînt mai peste tot locul foarte bineșor furișate printre o mulțime de noțiuni istorice, de povățuiri înțelepte și de fapte interesante cari pot să placă și să folosească or'cărui cititor.

Ca să fiu dar drept și să te pun îndată la adăpost despre or'ce neajunsuri ar putea să-ți vină după urma cuvintelor mele, recunosc, iubite autorule, că, deși tu n'ai avut de gînd, ca liricul nostru străbun Orațiu, să arăți poeziilor din viitorime poteca cea bună, însă tot ai știut chiar și în materie de vînătorie, să urmezi părinteștile lui povește, luînd drept deviză tăcută a scrierei tale, faimoasele lui versuri din *Arta Poetică*:

Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci,
Lectorem delectando, pariterque monendo¹⁾.

Îți urez ca să se poată aplica cărții tale și hexametrii următori, în care sper că d. Socec, — carele în asemenea caz ar primi de sigur să-ți fie editor, — nu va fi supărat a se vedea

¹⁾ *Horatii*, *Ars poetica*, v. 343—44:

„Toată aprobarea o capătă acela care întrunește folosul cu plăcerea,

Desfătînd pe cititor și instruindu-l totdeodată“.

înlocuind, chiar cu prejudițiul regulelor prozodiei latine, pe anticii domniei-sale quasi-omonimi și colegi în librărie, frații Sosii din Roma:

Hic meret æra liber *Socecio*: hic et mare transit
Et longum noto scriptori prorogat ævum²⁾).

Dar, de vreme ce, pornindu-mă a-ți vorbi despre vînătoare, mă văz fără veste pribe-
gind pe răzoarele literaturii, mulțumește-te, te rog, amice, ca, în loc de o analiză scrupuloasă a *Manualului* tău, în loc de o aprețuire a meritelor ce el va ști neapărat și cu mai bun succes să destăinuiască la ochii oamenilor de știință și de specialitate, într'un cuvînt, în loc de ceeace mi-ai cerut, mulțumește-te, zic, să-ți spui aci numai, în ce chip, cum și ce fel, imaginațiunea, sufletul și mintea mea au putut aieva să-și însușească plăcerile și farmecul artei pe care tu, cel dintîiu, o predai astăzi cititorilor români, înjghiebată în regule mai mult sau mai puțin riguroase.

²⁾ *Idem*, v. 345—46:

„Acea carte produce bani lui *Socec*; ea trece și peste mări

Și prelungește în secolii îndelungați, numele vestit al scriitorului“.

Dacă chiar în anii tinereții, pe cînd trupul, — *la bête (vita)*, cum zice Xavier de Maistre, — s'avîntă mai lesne după sburdările inimii, dacă pe atunci chiar, gusturile-mi stătătoare și trîndava-mi fire nu m'au iertat să deviu vînător, apoi d'acum înainte ce speranță să-mi mai rămîna? mai ales cînd, pe toată ziua, junghiurile în picioare și podagra îmi cheazășuiesc pentru restul vieții, cea mai nerevocabilă patentă de incapacitate în deprinderile sprintene și obositoare ale vînătoriei.

Vorbă curată! nici un al doilea Nimrod, vînătorul biblic, nici un al doilea Sfînt-Hubert, vînătorul minunat al Creștinilor, eu unul n'am să mă fac. Trebuie să renunț cu totul la așa falnice năzuiri, și chiar dacă deasa citire a cărții tale ar aprinde în mine un asemenea dor semeț, nevoia ar cere ca să-l potolească îndată, și să mă hotărăsc a rămînea și în viitor, din ceata acelora cari, cînd văd cloșca păscînd bobocii de rață pe malul bălții, se miră zicînd:

Se fie rață? — Mă-sa găină!

Să fie găină? — Botul lătăreț!

Dar însă, și eu am crescut pe cîmpul Bă-

răganului! *Et in Arcadia ego!* Și eu am văzut cîrdurile de dropii, cutrierînd cu pas măsurat și cu capul ațintit la pază, acele șesuri fără margine, prin cari aerul, răsfirat în unde diafane sub arșița soarelui de vară, oglindește ierburile și bălăriile din depărtare și le preface. dinaintea vederii fermecate, în cetăți cu mii de minarele, în palate cu mii de încîntări.

Din copilărie și eu am trăit cu Tămădăienii, vînători de dropii din baștină, cari neam de neamul lor au rătăcit prin Bărăgan, pitulați în căruțele lor acoperite cu covergi de rogojină și, mîinînd în pas alene gloabele lor de călușei, au dat roată, ore, zile și luni întregi, împrejurul falnicilor dropioi, — căroră ei le zic *Mitropoliți*, — sau cînd aceștia, Primăvara, se întetesc în lupte amoroase, sau cînd toamna, ei duc turmele de pui să pască țarinele înțelenite.

Eu n'am uitat nici pe răposatul Caraiman, veselul și priceputul staroste al vînătorilor Tămădăieni, carele putea să înghiță în largile sale pîntece atîtea vedre cît și o butie dela Dealul-Mare, nici pe iscusitul moș Vlad, în căruța căruia ai adormit tu adesea, pe

cînd el, cu ochi de vulpe, zărea creștetul delicat al dropiei mișcînd printre fulgii colilieii, nici pe bietul Gheorghe Giantă, cel care, cu o rugină de pușcă pe care or'ce vînător ar fi asvirlit-o în gunoiu, nimerea mai bine decît altul cu o carabină ghintuită, și care pe mine, nemernicul, m'a adus de multe ori cu vînat, la conacul de amiazi.

În cartea-ți plină de regule tehnice și de învățături doctrinarii, tu vorbești, amice, cu un dispreț superb despre toate acele petreceri cinegetice, în cari vînătorul n'are nevoie să umble pe jos, să caute vînatul ajutat de cîinele său și să lovească fiara sau pasărea în fugă ori în sbor. Nu tăgăduiesc; în principiu trebuie să aibi dreptate. Dar ce-i faci firii? căci mie unuia, dacă cumva mi-a plăcut vreo vînătoare, apoi a fost tocmai din acelea în care picioarele și mînele au mai puțin de lucrat.

Și'n adevăr, să ședem strîmb și să judecăm drept: oare ce desfătare vînătorească mai deplină, mai nețărmurită, mai senină și mai legănată în dulci și duioase visări, poate fi pe lume decît aceea care o gustă cineva cînd, prin pustiile Bărăganului, căruța în care stă

culcat abia înaintează pe căi fără de urme? Dinainte-i e spațiul nemărginit; dar valurile de iarbă, cînd înviate de o spornică verdeață, cînd oflitate sub pîrlitura soarelui, nu-i insufală îngrijirea nestatornicului ocean. În depărtare, pe linia netedă a orizontului, se profilează, ca moșoroaie de cîrțițe uriașe, movilele, a căror urzeală e taina trecutului și podoaba pustietății. Dela movila Neacșului de pe malul Ialomîții, pînă la movila Vulturului din preajma Borcei, ele stau semănate în pre-largul cîmpiei, ca sentinele mute și gîrbovite sub ale lor bătrîneți. La poalele lor cuibează vulturii cei falnici cu late pene negre, precum și cei suri al căror cioc ascuțit și aprig la pradă răsare hidos din ale lor grumazuri jupuite și golașe. E groaznic de a vedea cum aceste jivine se răped la stîrvuri și se îmbuibă cu mortăciuni, cînd prin sohaturi pică de bolesne cîte o vită din cirezi!

Dar căruța trece'n laturi de acea priveliște scîrboasă; ea înaintează încetinel și rătăcește fără de țel, după bunul plac al mîrtoagelor arominde sau după prepusul de vînat al Tămădăianului căruțaș.

De cu zorile, atunci cînd roua stă încă aninată pe firele de iarbă, ea s'a pornit dela conacul de noapte, dela coliba unchiaşului *mărunt*, căruia-i duce acum *dorul* Bărăganul întreg ¹⁾, — şi tocmăi cînd soarele e d'asupra amiazului, ea soseşte la locul de întîlnire al vînătorilor. Mai adesea acest loc e o cruce de piatră, strîmbată din piua ei, sau un puţ cu furcă, adică o groapă adîncă de unde se scoate apă cu burduful. Trebuie să fi la Paicu, în gura Bărăganului, sau la Cornăţele, în miezul lui, ca să găseşti cîte o mică dumbravă de vechi tufani, sub care se adăpostesc turmele de oi la poale, iar mii şi mii de cuiburi de ciori printre crăcile copacilor. În or'ce alt loc al Bărăganului, vînătorul nu află alt adăpost, spre a îmbuca sau a dormi ziua, decît umbra căruţei sale. Dar ce vesele sînt acele întruniri de una sau două ore, în cari toţi îşi povestesc cîte isbînze au făcut sau mai ales erau să facă, cum i-a amăgit pasărea vicleană, cum i-a purtat din loc în loc şi cum, însfirşit, s'a făcut nevăzută în sboru-i prelungit.

¹⁾ Aluziune la cîrciuma unchiaşului poreclit *Dormărunt*, împrejurul căreia s'a întemeiat un sat; acolo trăgeau mai adesea vînătorii din Bărăgan.

După repaos, colinda prin pustii reîncepe cu aceeași plăcere. Vînătorul, împrăștiat prin somnul, prin mîncarea și prin glumele dela conac, se aprinde din nou de ispita norocului; el, cu ochii caută vînatul, cu gîndul sboară poate către alte doruri; dar simțirile-i sînt în veci deștepte; inima-i veghiată este mereu în mișcare și urîtul fuge, fuge departe, dincolo de nestatornica zare a nemărginitei cîmpii.

Cînd soarele se pleacă spre apus, cînd murgul serii începe a se destinde treptat preste pustii, farmecul tainic al singurătății crește și mai mult în sufletul călătorului. Un susur noptatic se înalță de pre fața pămîntului; din adierea vîntului prin ierburi, din țîrîitul greerilor, din mii de sunete ușoare și nedeslușite se naște ca o slabă suspinare ieșită din sînul obosit al naturii. Atunci, prin nălțimile văzduhului, sboară cîntînd ale lor doine, lungi șire de cocori, brîne șerpuinde de acele pasări călătoare, în care divinus Dante a întrevăzut grațioasa imagine a stolului de suflete duioase, de unde se desprinde, spre a-și deplînge răstriștea, gingașa lui Francescă:

E come i gru van cantando lor lai,
 Facendo in aer di sè lunga riga;
 Così vid'io venir traendo guai,
 Ombre portate dalla detta briga ¹⁾.

Dar cîte una, una, căruțele șosesc la tîrla sau la stîna unde vînătorii au să petreacă noaptea; un bordeiu acoperit cu paie, — trestia și șovarul sînt scumpe în Bărăgan — cîteva saiele și olumuri pentru vite, o ceată de dulăi țepeni lătrînd cu înverșunare și în toată împrejmuirea un miros greu de oaie, de ceapă și de rachiu, iată adăpostul și streaja ce le poate oferî baciul dela Rădana sau cel dela Renciu. Din acestea cată vînătorii să-și întocmească culcuș și cină, dacă cumva n'au avut grijă a-și aduce așternut și merinde în căruțe. Pe cînd însă, pe sub șure și la vatra bordeiului, ospățul și paturile se gătesc, după cum pe fiecare îl taie capul, limbele se demortesc și prin glume, prin rîsuri cu hohote, ele rescumpără lungile ore de tăcere ale zilei.

¹⁾ *Dante*, Divina Comedia; L'Inferno, cant. V:

„Și precum cocorii merg cîntînd ale lor doine,
 Făcînd prin aer din sine lungi șire,
 Așa văzui viind, trăgînd vaiete,
 Umbre purtate de pomenita suflare“.

ex hui
romani

Spune tu ce vei voi despre superioritatea vânătoarii cu prepelicarul și despre plăcerile inteligente și alese ce resimte omul în unica societate a unui câine dresat după regulele artei; cât despre mine, eu rămîiu tot bine încredințat că cele mai dulci mulțumiri ale vânătoarii sînt acelea în care trupul nu se află osîndit la pedeapsa jidovului rătăcitor, și apoi încă acele cari isbuenesc cu veselie printre niște buni tovarăși, întruniți la un loc după o zi petrecută în emoțiuni izolate.

Dar *chiar și în căruță, vînatul obosește*
*Și dup'o cină scurtă și somnul a sosit*¹⁾.

Vînători și căruțași, mîrtoage și dulăi, culcați toți la pămînt, dorm acum duși, la tîrlă!... „Singure, stelele nopții se uită de pe cer la dînșii; ei aud cu urechile toată acea nenumărată lume de insecte ce se strecoară prin ierburi, țiuind, scîrțiind, fluerînd, șuerînd, și toate acele mii de glasuri se 'nalță cu răsunset potolit în tăria nopții, se limpezesc în aerul

1) *Eliad* zice în „Sburătorul“ său:

„Dar cîmpul și argeaua săteanul obosește,
 Și dup'o cină scurtă și somnul a sosit“.

ei răcoros și leagănă în somnie, auzul lor aromit. Când însă vre unul se deșteaptă și clipește ochii, cîmpia i se înfățișează luminată de scînteiele strălucitoare ale licuricilor; uneori cerul se încinge pe alocurea în depărtare, de o vîlvoare roșatică, provenită din pîrjol, și un stol întunecos de pasări se strecoară prin noapte...“

Mă opresc, căci mi se pare că, fără știrea lui Dumnezeu și a cititorilor; am început să traduc descrierea stepei malorosiene, una din paginile cele mai minunate din minunatul romanț istoric *Taras Bulba*, de N. Gogoli, scriitor rus, carele, de nu mă 'nșel, a scris, el mai întîi pe rusește, comedia *Revizorul general*. Aș transcrie aci cu plăcere toată acea încîntătoare descripțiune; ca și Gogoli, într'o pornire de drăgăstos necaz, aș sfîrși și eu zicînd: „Dracul să vă ia, cîmpiilor, că mult sunteți frumoase!“¹⁾ Dar atunci ce s'ar mai alege din descrierea Bărăganului, pe care m'am încercat a o face eu românește?

¹⁾ „Чертъ васъ вазми, степи; какъ бы хороши!“ — Romanțul *Taras Bulba* este o admirabilă descriere a vieții Cazacilor Zaporojeni, cari au

Las dar pe Gogoli într'ale sale, că mi-e teamă să nu mă prea dea de rușine...

Dar ce făcui, vai de mine! Am uitat cu totul că este acum admis în radicalele principii de suprem și absolut patriotism român că, de vreme ce Muscalii trebuiesc în genere priviți ca inimici și rău voitori ai naționalității noastre, să ne dispensăm cu totul de a numi, ba chiar să ne și inpunem datoria de a desfigura pe autorii lor, de câte ori binevoim a-i traduce, imita, sau a-i localiza. Prin aceasta chiar le facem prea multă onoare!

Vous leur fîtes, seigneur,
En les croquant, beaucoup d'honneur!²⁾

II

Eram băiat de vreo treisprezece ani când am învățat să dau cu pușca; — mărturisesc însă că de atunci n'am mai făcut nici un

jucat un așa mare rol în istoria țărilor române sub domniile strălucite a lui Matei Basarab în țara Românească și a lui Vasile Lupu în Moldova.

²⁾ *La Fontaine*: „Les animaux malades de la peste “
„Păpîndu-i, le-ai făcut, stăpîne, multă onoare!“

progres în această artă; ba chiar aş putea zice din contră! — Însotisem pe tată-meu la băile dela Balta-Albă, unde se adunase în acel an, sarea și marea, precum a și povestit-o cu atîta spirit, d. V. Alecsandri¹⁾, pe carele atunci, acolo, pentru prima oară l-am zărit, domnia-lui tînăr, vesel și încă de atunci cunoscut prin farmecul neaoș românesc al muzei ce-l inspiră, eu, copilul crezînd că tot ce sboară se mănîncă.

Locuîam într'un sat de pe malul stîng al Buzăului, la Grădiștea, tot într'o casă cu bătrînul colonel Enghel, acela carele, prin buna sa inimă, prin vioiciunea glumeață a caracterului său și prin pocita șocăție a vorbirii sale românești, a lăsat plăcute și vesele suvenire printre subordonații lui, acum toți veterani ai oștirii; polcovnicul Enghel, care, luînd de soție pe o cocoană românească a cării bogată zestre coprindea o laie de robi țigani, zicea nevastei de cîte ori se întîmpla să moară vre unul din acești nenorociți: „Plinci Aniecuț'al meu! a murit *la dine un sestre!*“.

Colonelul Enghel îmi dăruî o pușcă cu două

¹⁾ „24 de ceasuri la Balta-Albă, 1874“ în *România literară*, foaie periodică. Iași 1855.

țeve, scurtă și ușoară, croită și cumpănită chiar după trupul și după puterile mele; el mă și învăță cum s'o umplu, cum să ochiesc și cum să trag. De aci înainte, vai și amar de bietele vrăbii de pe garduri! Pe toată ziua stricam într'insele cîte un corn de praf și cîte o pungă de alice; dar apoi și ce pilafuri ne gătea la masă meșterul-bucătar, *sestre al* cucoanei Anicuțe!

Mi se pare că întru atîta se cam mărginesc foile de dafin ce am putut culege în cariera mea cinegetică. Vezi bine, că cu dînsele nu s'ar putea găti nici măcar *iahnia de mistreț*, pe care tu o descrii în cartea ta.

D'aș fi mai lăudăros din fire, — și nefiind astfel, iată o puternică dovadă că nu sînt și nu pot să fiu bun vînător, nici măcar ca amicul Budurof! — d'aș fi, zic, mai lăudăros, aș putea să adaog că, tot pe malurile Bălții-Albe, m'am încercat a da și în ciovlice de cele moțate, cari se tot cletină în aer și pe uscat, strigînd ca puii de jidan de pe ulițe: „kibrit! kibrit!“; am ochit adesea și în

Ciocîrlia cea voioasă ce 'n văsduh se legăna;¹⁾

1) C. Negruzzi, în „Aprodul Purice“.

ba unde pui că am cutezat a trage cu pușca și 'n cîrdușurile de gîște sălbatice ce trec mereu cu grămada d'a lungul Buzăului!

De nu m'ar fi oprit văcarul satului, aș fi nimerit de sigur și cîte un graure din cei cari sboară printre vitele din cereadă și, împreună cu ciorile, se cocotează jucînd pe spina boilor, cari, cu o filozofică nepăsare, rabda așa batjocure. Oare ce vor fi zicînd boii în mintea lor, despre acele obraznice păsăruice? Și ce gînduri vor fi rumegînd ei, cînd se simt într'astfel călcați sub picioare? Mare e limba bouului, păcat că nu poate grăi!

Nu știu însă cum și ce fel ne aduse vorba a pomeni despre grauri și aci, iartă-mă, amice autorule, să te țiu de rău, fiindcă, în curtea ta, n'ai spus nimic despre acest vînat și mai cu seamă despre o altă pasăre pe cari mulți la noi o confundă cu graurele, din cauză că ea poartă pe franțuzește, un nume ce s'ar crede că corespunde cu al acestuia.

Du-te într'o dimineață la Capșa și spune-i să-ți facă pentru dejun, un paștet din cele ce se cheamă *Pâté de grives*; apoi a doua zi la masă, cere la Hugues să-ți gătească o mîncare

ce ți se va prezenta într'o gingașă cutioară de hîrtie velină albă, sub numirea de *Grives en caisse*.

După ce vei mîncea, o să simți fără îndoială o muștrare de cuget pentru că ai trecut cu vederea și ai nesocotit vînatul numit *grives*, iar, după cum se crede, pe românește, *sturzi* și *cocoșari* (?).

Acî vrînd nevrînd trebuie să mă urmezi, — și aceasta îți va fi pedeapsa, — într'o lungă controversă, în care filologia are să se amestece cu istoria naturală, și să facă un talmeș-balmeș precît se va putea mai doct și mai erudit. Bagă de seamă că ai a face cu un membru al Academiei!

Romanii, — noi, strănepoții lui Traian, începem totdeauna dela Romani, — Romanii cunoșteau, printre altele multe, și aceste două specii de păsărele și le prețuiau după dreapta lor valoare; unora le zicea *turdus*, și altora *sturnus*.

Turdi erau un soi de pasări foarte lăudat de gastronomii noștri străbuni. Poetul Martial, — pe care însă Traian nu-l prea făcea haz, — zice că, după părerea lui, dintre pă-

sări, cea mai bună de mîncare este *turdus*, iar dintre patrupede, iepurele:

Inter aves turdus, si quis me iudice certet,
Inter quadrupedes, mattea prima lepus¹⁾.

Fie cum zice Marțial în privința pasării! Dar cît despre iepure, să mă ierte domnialui; eu țiiu cu tata Traian și nu aprob zisele poetului. Ba încă, de nu mi-ar fi rușine să vorbesc românește cam în felul *Frantozitelor* răposatului Costache Faca, cele cu „mantela *amour-sans-fin*“, aș potrivì acì, — și nu fără oarecare iscusință, — vorba Românului: De parte *griva* (adică la *grive*) de iepure²⁾.

Orașiu însă se arată și mai entusiast în privința *turdilor* și, zău, nu se miră că unii își mănîncă averea dumiçînd la *turdi* grași, căci nimic, zice el, nu este mai bun:

¹⁾ *Martialis*. Epigram. XIII. 92: „Dintre pasări sturzul — dacă cineva m'ar alege drept judecător, — iar dintre patrupede cea mai d'intii delicatetă, este iepurele!“.

²⁾ *Eliad* a publicat în vol. V, (pag. 287—311), al *Bibliotecii portative* (București, 1860), puținele fragmente de scrieri rămase dela Constantin Faca, carele a murit la 1845.

Non, hercule, miror
Aiebat, si qui comedunt bona, cum sit obeso
Nil melius turdo. 1).

Terențiu Varrone, în cartea sa despre agromonie, ne vorbește prelung despre creșterea și îngrășarea acestui soi de păsări, în case înadins clădite pentru sburătoare, *ornithon*, pe care le descrie cu deamăruntul și mai adaogă cum că o mătușă a lui avea la vila sa de pe via Salaria, în țara Sabină, la 24 mile de Roma, un asemenea *ornithon*, din care vindea pe tot anul cinci mii de *turdi*, câte trei dinari unul; ceea ce îi producea un venit anual de 60.000 sestertii, adică, pe banii de acum, 12.000 lei noi 2).

Ce stăm de ne mai gândim, amice? Hai să căutăm a prinde *turdi* și să ne asigurăm dintr'înșii o mie de galbeni pe an, ca mătușa lui Terențiu Varrone.

Dar unde să-i găsim? Iată dificultatea.

1) *Horatii*, Epistol I, XV. v. 39:

„ Zău, nu mă mir. — Zicea, dacă unii își mănincă averea, deoarece, decît un sturz gras. —

Nimic nu e mai bun“.

2) *Ter. Varronis*, De re Rustica II. 5.

Adevărul e că naturalistul latin Pliniu ne spune că *turdi*, precum și *merulae* (mierlele) și *sturni* (graurii) fără de a-și schimba penele, se duc prin țări vecine, și că iarna sînt foarte mulți *turdi* în Germania ¹⁾).

Naturaliștii moderni, și în capul lor vestitul Buffon, după ce constată că pasărea numită de latini *turdus*, poartă în limba franceză numirea generică de *grive*, și că ea se aseamănă cu mierla, din care însă diferă la pene prin niște pete regulate ce ea are în totdeauna pe piept, împarte acest soi de volatile în patru specii, numite franțuzește: *grive*, propriu zisă, *draine*, care este mai mare la trup decît toate, *litorne* și *mauvis*. Aceste două din urmă sînt cele mai preferabile la mîncare.

Diferitele specii, precum și varietățile lor, se disting prin mărime, prin coloritul penelor și chiar prin unele năravuri; dar, în genere, aceste păsări sînt sălbatice, puțin jucătoare, mai mult triste; ele viețuiesc izolate; cuiburile lor sînt foarte curat clădite și oușoarele

¹⁾ *Plinii Secundi: Histor. natur. IX. 25.*

lor frumos colorate, albastru sau verde. Ele trăiesc în țările despre nord și vin mai cu seamă către toamnă în părțile meridionale. Sînt foarte mîncăcioase: însuși Orațiu ne-o atestă :

„Amite levi rara tendit retea,
Turdis edacibus dolos, ¹⁾)

și le place cu deosebire strugurii, cauză pentru care francezii au și creat zicătoarea: *souîl comme une grive*, ce se aplică celor cari la noi au furat luleaua neamțului.

În cetatea Dantzig din Prusia se consumă pe an ca la 90.000 perechi din specia celor numite *mauvis*; cele zise *litorne* iernează în Austria-de-jos și în Polonia; iar, în unele părți ale acestei ultime țări, cîtimea speciei *grive* este așa de considerabilă, încît se prind fără număr și se transportă luntri pline, încărcate cu de acest vînat.

Dacă ele însă se află așa de multe prin ținuturi vecine cu noi, prin Polonia și Austria; dacă, ducînd dorul viței, ele se nasc cu gră-

¹⁾ Horatii, Epod. II. v. 33—34:

„Acață de nuiete lațuri căscate, momeli pentru sturzii mîncăcioși“.

mada în împărăția hameiului și a berei, este oare prin putință ca, flămînzite, să nu fi însemnat ele încă de mult prin aer, căile pe unde, în timpul de acum, avea să ne calce, cu fer și cu foc, năpastia consortilor nemțești? Despre acești noi *bumbașiri* ai țării, știm cu prisos ce soiuri de pasăre sînt și numele lor le cunoaștem mai cu prisos de cum am dorì; cu mult mai greu ne vine de a ni meri pe acela mai puțin ilustru al împenaților lor compatrioți.

Am consultat pentru aceasta toate dicționarele noastre, chiar și pe cel făcut sub numele Societății Academice române, și iată tot ce am putut alege, mai cu seamă din Vocabularul francezo-românesc al d-lor P. Poenaru, F. Aron și G. Hill:

Grive se zice pe romînește *Sturz*:

Draine se chiamă în limba noastră *Cocoșar*;

Litorne este un fel de *Cocoșar*, cu capul
cenușiu,

și *Mauvis* este un fel de *Sturz*.

Autorii Dicționarului Academic nu înseriu cuvîntul *cocosiariu*; — poate că nu va fi de origină latină? Cît despre *sturdium*, încă nu au ajuns la litera *S*.

Într'un cuvînt, *la grive*, pe latinește *turdus*, nu este cîtuși de puțin *graurele* românesc, cu toate că, judecînd după asemuirea lor, aceste două numiri par a fi rudite.

D. Littré, în monumentalul său dicționar al limbei franceze, nu știe ce origină să dea cuvîntului *grive*. Oare acest nume nu va fi el derivat din adjectivul latin *gravis*, — greu, gras, — pe care îl găsim calificînd pe *turdi*, în următorul vers al lui Marțial:

*Sylva graves turdos exagitata dedit*¹⁾.

Aceasta ar fi o derivațiune în formă de *synecdoche*, către care s'ar alipi, ca o *metonomie*, denumirea românească de *graure*, dată unei alte păsări, pe care tot Marțial o pune în opozițiune cu *turdi*, îngrășați cu măslina din Picenum:

Si mihi Picena turdus pelleret oliva,

Nunc sturnos inopes²⁾

¹⁾ *Martialis Epigram*, IV, 66, v. 6.

„Pădurile bătute au dat sturzi grași“.

²⁾ *Idem*, idem, IX, 55:

„Dacă aș avea sturzi îngrășați cu măslina din Picenum

 Dar acum (am numai) grauri buni de nimic“

Despre *sturni* nu s'a prea zis mult bine; Martial, după cum văzurăm, îi declară buni de nimic, *inopes*. Pliniu¹⁾ vorbește numai de obiceiul lor de a sbura în cîrduri rotunde, îndesați unii într'alții. Și mai mult insistă asupra acestei particularități Buffon, arătînd, că în sburarea lor repede și sgomotoasă, graurii par a fi supuși la o tactică ce se exercită cu o disciplină militară, sub ordinele unui șef. Chiar și Dante a luat furtunosul sbor al graurilor, grămădiți în stol larg și plin, drept termen de comparațiune, ca să descrie, în versuri nemuritoare, cum spiritele nenorocite sînt purtate fără repaos, de suflarea vijeliilor infernale:

E come gli stornei ne portan l'ali
 Nel freddo tempo, a schiera larga e piena;
 Così quel fiato gli spiriti mali.
 Di qua, di là, di giu, di sù gli mena;
 Nulla speranza gli conforta mai,
 Non che di posa, ma di minor pena²⁾.

1) *Plinii*, *Histor. natural.* X. 31.

2) *Dante*, *Divina Comedia.* L'Inferno, cant. V. v. 38—44:

„Și precum graurii sînt purtați de ale lor aripe
 Pe timpul rece, în stoluri largi și pline,

Nu rămîne îndoială că *stornei* lui Dante, *les étourneaux* ai lui Buffon și *sturni* lui Pliniu și lui Marțial sînt graurii noștri, cu penele negricioase și presărate cu pete albe sau sure, cari trăiesc în Europa, — din fundul Svediei pînă în insula Malta, și chiar în Africa, pînă la capul Bunei-Speranțe, — cari, după ce în luna lui Iunie, și-au clocit ouăle lor cenușii, în cuiburi străine sau în scorburi de copaci, se adună de petrec în stoluri, dorm noaptea în stof, se ciorovăiesc seara și dimineața, se scoală toți deodată cu mare volbură și trec repede ca un nor negru îndesat, se amestecă printre porumbei și printre ciori, se domesticesc bine în colivie, ba chiar, dacă îi pui în pension, învață franțuzește, pronunțînd gras litera *r*, întocmai ca la Paris.

Se vede că Buffon, — o spune însuși, — a auzit grauri vorbind nemțește, latinește, elinește și alte limbi; cît despre mine n'am avut parte a constata *de visu et auditu*, talentele poliglote ale acestui interesant neam de păsări.

Așa și acea suflare purta spiritele nenorocite.

Încoaci, încolo, în jos, în sus le mîină;

Nici o speranță nu le mai mîngîie

Nu doară de repaos, ci de o mai mică pedeapsă“.

Atît numai pot zice despre dînsul cã dispreţul cu care îl tratează intrigantul acela de Marţial, declarîndu-l bun de nimica, *inopes*, mă îndeamnă şi mai mult a lua în antipatie pe acest poet servil şi demoralizat, urmînd şi întru aceasta, exemplul dat de augustul meu strămoş. Caiu Ulpiu Traian.

Eu, de cîte ori mi s'a întîmplat să măvînc grauri, — adică *sturni* latineşti, ori *étourneaux* francezi, şi nu *sturzi* româneşti sau *grives* franţuzeşti, — le-am găsit un gust foarte bun şi mai ales un miros de vînat din cele mai plăcute. Nu căuta dar la cele ce zic autorii şi, cînd vei da peste stoluri de grauri, împuşcă fără dispreţ cît vei putea mai mulţi. Poţi fi încredinţat că eu unul îţi voi rămînea tare recunoscător pentru peşcheş!

Dacă cumva acum te simţi cam obosit de lunga digresiune zoologico-filologică prin care am răsbunat de nepăsarea ta, pe *sturzi*, pe *cocoşari* şi pe *grauri*, apoi tot mai iartă-mă să adaog vreo două trei cuvinte în materii analoage, adică să-ţi fac cîteva întrebări, şi apoi, zău, vă dau pace, şi ție, şi neamului păsăresc.

Mai întâi, te rog spune-mi dacă știi sau nu știi ce soi de sburătoare este *grangurul*? Am auzit dela unii, — și aș dori să aflu dacă aceia nu se înșală, — că păsăruica astfel numită este chiar acel vrăbete grăsun care se îndoapă cu fructe de prin grădini, *Emeriza hortulanus*, și care cu drept cuvânt este socotit în Franția ca una din cele mai delicate îmbucături ornitologice¹⁾. Abia expus la dogoreala jăraticului, el se preface într'o sărmăluță de grăsime profumată. Gîndindu-mă la ele, aș vrea să fiu și eu printre oaspeții șoarecelui din Lafontaine:

Autrefois le rat de ville
Invita le rat des champs,

¹⁾ Mi-am luat seama, sau — ca să zic mai adevărat, — după ce am scris acestea, am aflat că *grangorele* este o pasăre galbenă și mare cit mierla, care pe latinește se cheamă *oriolus galbula*, iar pe franțuzește *loriot*. Dar numele românese al gustosului *ortolan*, tot nu l-am aflat, ci din contră mai mult m'am încurcat văzînd în muzeul de istorie naturală dela Academie, două păsări de mărime și de formă cu totul diferite, purtînd amîndouă numirea latină de *Emeriza hortulanus*, fără de echivalente românești. — Confusio summa sequetur! — *E pur* eu am mîncat *ortolani*, vînați în țară la noi.

D'une façon fort civile
A des reliefs d'ortolans¹⁾.

Trec la a doua întrebare. Pentru ce, rogu-te, n'ai spus nici măcar un cuvânt despre o altă pasăre de pădure care, deși e cam rară la noi, însă este privită pretutindeni ca unul din cele mai delicate vînături? Francezii îi zic *gêlinotte*; Germanii *Haselhuhn* (adică găină de alune); Rușii, — îți amintesc numele-i rusesc, fiindcă pădurile de brad și de mesteacăn ale Rusiei sînt pline de această prețioasă sburătoare, — Rușii o numesc *répcik*; iar la noi, ea se cheamă . . . cum se va fi chemînd? . . . Știu de sigur că în jūdețele de munte ale Moldovei, unde vînătorii le pîndesc pe mușchiul cel verde dela tulpina brazilor, acele paseri mai mari decît un sitar și împodobite cu sprîncene roșii ca cocoșii sălbatici, poartă numele de *ierunci*. Dar dincoace de Milcov, cum le zice? găinușe sălbaticе? găinușe de alun? . . .?

¹⁾ *Lafontaine*, „Le rat de ville et le rat des champs:“

„Odinioară șoarecele de oraș
Pofti pe șoarecele de la cîmp,
Într'un mod foarte politicos
La mezelicuri de . . . (?)“

Cînd divinul cîntăreț al Divinei Comedii, călăuzit de maestrul său Virgil, ajunge în cercul acela din infern unde erau muncite de o aprigă și neînblînzită furtună, sufletele păcătoase ale muritorilor cari, acî pe pămînt, dînd uitării sănătoasele dar asprele legi ale înțelepciunii, își petrecuse viața în desmierdări lumești,

a cosi tatto tormento
 Eran dannati i peccator carnali,
 Che la ragion sommettono al talento,

atunci poetul nu află, în puternica sa închipuire, alte imagine mai potrivite spre a descrie pe acei nenorociți, decît a-i asemui, cînd cu șire lungi de melancolici cocori, cînd cu stouri zăpăcite de grauri, cînd în fine cu amoroase porumbițe care, chierate de dorință, cu aripele întinse și încordate, sboară către dulcele lor cuib, purtate prin aer de dorul ce le încinge:

¹⁾ *Dante*, Divina Comedie. L'Inferno. Canto V. v. 37—39.

„La cazna aci descrisă erau osîndiți cei cari au păcătuit cu carnea și au pus înțelepciunea mai prejos de plăcerile lor“.

Quali colombe dal disio chiamate,
 Con l'ali aperte e ferme, al dolce nido
 Volan, per l'aer dal voler portate²⁾).

Răpită de armonia acestor suave versuri, cîrpite în dulcea limbă toscană, inima se avîntă și dînsa pe urmele amoroase ale păsării ușoare; ochiul o însoțește prin spațiu; gîndul se răsfață în desfătărilor aceluia cuib dorit!

Dar colo, sub adîncul frunziș al codrului stă pitit vînătorul, cu ochiul țintit la pradă, cu brațul ager la trăgaci. Blînda turturică a sosit, amețită de bucurie, aproape de soțul ei; ea s'a pus alături cu dînsul pe o cracă verde a stejarului; gungunind, ea își scutură aripele și-și încovoiaie guşa argintie. Soarele de amiazi varsă emanațiuni voluptoase de căldură în rariștea pădurii și sub umbră copacilor; razele lui se strecoară luminoase printre frunze și sclipesc ca aurul pe undele limpezi ale pîrîului. Totul în fire e liniște, tăcere, dor și speranță; totul, pentru norocita pereche,

²⁾ *Dante*, Div. Com.—L'Inferno, Cant. V. v. 82—84.

„Precum porumbii de dor chemați,
 Cu aripele deschise și țepene, la dulcele cuib
 Sboară, purtați prin aer de ale lor dorințe“.

plutește în visuri de plăcere, în farmec amoroș! Cu gîndul, ea soarbe poate o eternitate de fericiri!

Dar deodată un pocnet fatal răsună; eco îi răspunde de prin toate adîncimile codrului trezit. O sărmană păsărică a picat moartă sub stejar. Vînătorul vesel o asvîrlă sîngerată în tolba sa. Dar soția turturică, cea care, vai! a rămas cu zile,

Cît trăiește, tot jălește
Și nu se mai însoțește!
Trece prin flori, prin livede,
Nu se uită, nici nu vede.

Și cînd șeade cîteodată,
Tot pe ramură uscată;
Umblă prin dumbrav'adîncă;
Nici nu bea, nici nu mănîncă.

Unde vede apa rece,
Ea o tulbură și trece;
Unde e apa mai rea,
O mai tulbură și bea.

Trece prin pădurea verde
Și se duce de se pierde;
Sboară pînă de tot cade,
Dar pe lemn verde nu șade.

Unde vede vînătorul,
 Acolo o duce dorul,
 Ca s'o vază, s'o lovească
 Să nu se mai pedepsească.

De vreme ce tu, autor al *Manualului* de vînătoare, n'ai socotit de cuviință a număra și turturica printre pasările de vînat, eu am dat cuvîntul răposatului între fericire, marele ban Enăchiță Văcărescu, ca să răsbune de a ta uitare pe aceste dulci și fragede sburătoare. Totdeodată grațioasa și jalnica elegie a vechiului poet român îmi va servi drept orațiune funebră pentru tot vînatul împenat, asupra căruia m'am întins, — mi se pare, — cam foarte peste măsură.

Pînă aci dar cu pasările bune de împușcat și bune de mîncat! Să le fie țărîna, — adică nu să le fie mai bine carnea ușoară stomacului, și apoi veșnica lor pomenire!

III

În toate țările ce se bucură de legiuiri înțelepte și prevăzătoare, pe cari le și pune în lucrare o sistemă de administrațiune regulată ca ceasornicul, prin toate acele țări, vine un

moment al anului cînd d'odată vînătoarea se închide. Atunci cîteva luni d'a-rîndul nu mai auzi nici prin holde, nici prin crînguri, pocnetul ierbeii de pușcă și șuerătura alicelor; atunci se dă recreațiuni și vacanții vînatului, iar vînătorilor li se impune pedeapsa poprelei.

La noi pînă acum nici legea nu prevede nimic, dar nici înalta oblăduire nu simte trebuința de a se amesteca în traiul, mai mult sau mai puțin tulburat, al lighioanelor sălbatice; ea deocamdată se mulțumește a *regularisi* vitele cu patru, și mai ales pe cele cu două picioare.

Astfel stînd lucrurile în patria ucenicilor tăi, pentru ce, o tu dascăle de vînătorie sistematică și rațională, n'ai suplinit lipsele legii și nepăsarea cîrmuitoarească, dînd oarecari povețe în privința timpului cînd se cuvine ca vînătorul să-și pună pușca și pofta în cuiu și să dea nevinovaților săi adversari, un răgaz ce, în curînd, îi va asigura, tot lui, o mai spornică și mai dăinuitoare izbîndă? Spune adevărat! Cîteva cuvinte asupra acestui punct n'ar fi fost ele oare foarte la locul lor, în *Manualul* tău de vînătorie?

Bag însă de seamă că deviu din ce în ce mai exigent și că nu fac alta decît a scoate mereu la mărunte ponoase, cărții tale. Sînt sigur că, de cînd citești aceste lungi pagine fără șir, ai zis mii de ori pînă acum: „Lipsă-mi de asemenea critică, unde se vorbește mai mult de ceeace nu mi-a plăcut sau n'am socotit de trebuință a le spune!“

Știi însă că sînt tot felul de firi pe lume. Cînd, spre exemplu, dai unui om flămînd un prînz cu care își poate foarte bine potoli foamea, mîncînd tot lucruri simple, dar sănătoase și curat gătite, e învederat că nu se cade ca el să ceară mai mult. Dar dacă acel om este lăcom din fire și mai ales dacă are gusturi răsfățate, el o să se plîngă că nu i-ai dat mézelicuri și trufandale, prăjituri și zaharicale; o să pretinză că, în loc de carne de vacă, ar fi trebuit să-i prezinți dobe de de mistreț și kebaburi de căprioară, în loc de pui de găină fripți, prepelițe tăvălite în mălaiu și bicați prăjiți în mustul lor.

Socotește că tot cam așa fac și eu cu *Manualul* tău, cerînd poate prisos acolo unde se află ceeace este de neapărată trebuință, și

în puterea prieteniei, iartă-mi aceste nazuri de lăcomie literară.

Dă-mi dar voie să mă 'ntorc iar la vorba de mai 'nainte și să arăt, în cîteva cuvinte, cauzele ce trebuie să îndemne pe vînătorul înțelept a curma, pentru un moment, isprăvile sale. Dar de vreme ce tu nu ai voit a spune acele cauze, mie mi-e teamă că eu nu voi putea; de aceea, ca să scăpăm amîndoi cu fața curată, hai să facem loc aci între noi, poetului Lucrețiu, pentru ca, în versuri turnate ca de bronz, precum erau și legile Romei, să invoace el, în favoarea naturii aprinsă de dor, pe născătoarea sporniceî ginte romane, pe desmierdătoarea zeilor și a oamenilor, pe antica Vinere, fecunda și neobosita prenoitoare a semințiilor lumești: ¹⁾)

„Născătoarea a ginteî lui Eneu, voluptate

¹⁾ *Lucretii*: „De rerum natura“ I, v. 1—20:
 Aeneadum genatrix, hominum divomque voluptas,
 Alma Venus, cæli subter labentia signa
 Quæ mare navigerum, quæ terras frugiferentis
 Concelebras, per te quoniam genus omne animantum
 Concipitur visitque exortum lumina solis.
 Te, dea, te fugiunt venti, te nubila cæli
 Adventumque tuum, tibi suavis dædala tellus
 Summittit flores, tibi rident æquora ponti
 Placatumque nitet diffuso lumine cælum.

a oamenilor și a zeilor, spornică Vinere! tu, care sub stelele lucinde ale cerului, împoporezi marea cea plutitoare și pământul cel roditor, prin tine tot neamul viețuitoarelor concepe și se naște spre a vedea lumina soarelui. Dinaintea ta, zeiță, dinaintea ta, și la a ta sosire fug vânturile și norii de pre cer; sub tine, pământul împestrițat așterne flori drăgălașe; ție îți zîmbesc valurile mării și cerul, înseninat de tine, lucește de o lumină preste tot împrăștiată. Căci îndată ce primăvara deschide șirul frumoaselor zile și îndată ce suflările înstrunate ale Zefirului reîncep a deștepta puterile fecundării, mai întâi sburătoarele cu inima străpunsă de a ta virtute, vestesc, o zeiță, a ta venire; apoi turmele îndârjite saltă cu veselie prin pășuni și străbat în not răpezile rîuri; astfel, aprinsă de frumusețea și de farmecele tale, toată firea însuflețită te urmează cu înfocare pe tine, or' unde tu o mîni a se duce. De aceea prin mări și

Nam simul ac species patefacta'st verna diei
 Et reserata viget genitabilis aura favoni,
 Aëriæ primum volucres te, diva, tuumque
 Significant initum percussæ corda tua vi
 Inde feræ pecudes persultant pabula læta.

prin munți, prin apele volburoase, prin locuințele frunzoase ale pasărilor și prin câmpiile înverzite, suflînd tuturor în piept o dulce iubire, tu faci ca cu plăcere să se înmulțească în etern generațiunile lumii“.

Așa dar, cînd sosește primăvara, amice vînturile, îndură-te și tu, și lasă gingașei Vineri și dulcelor ei desmierdări, întreagă domnirea lumii. N'ai avut tu oare timp îndestul ca să răspîndești groază și moarte prin crînguri și pe câmpii? Chiar pe această zăpadă ce se topește acum sub adierea încropită a zefirului primăvărat, n'au fost oare tipărite urme încrucișate ale copoilor, gonind prin pădure iepurile fricos și vulpea vicleană, cari fiecare după firea sa, se silesc a-și minți gonacii și a încurca dîra lor printre tulpinele despuiete? Dăr Braica, Grivei și Dudaș, cu botul la pămînt, cu urechile blegite, cu coada întinsă, aleargă fără îndurare și cu glasul

Et rapidos tranant amnis: ita capta lepore
 Te sequitur cupide quo quamque inducere pergis
 Denique per maria ac montis fluviosque rapacis
 Frondiferasque domos avium camposque virentis
 Omnibus incutiens blandum per pectora amorem
 Efficis ut cupide generatim sæcla propagent.

lor spăimîntă fiara prin toate cotiturile ei. Lătrătura lor chelălăită, cînd mai apropiată, cînd apoi pierdută prin atmosfera rărită de ger, răsună cu o ciudată monotonie la urechile vîntătorului, încremenit pe locu-i de pîndă. Nu ştiu ce coardă misterioasă a inimii sbîrnîie la acea sălbatică armonie! Cînd copoi vestesc apropierea vînatului, nerăbdarea îl face să tresară mai mult decît frigul. Cu ochiul pironit către partea unde s'aude lătratul, el aşteaptă, ispiteşte, caută, măsoară luciul zăpezei fără de cărare; iar cînd d'odată s'arată şoldanul cu urechile ciulite sau vulpea cu coada tîrîş, ca într'un fulger, el ia puşca la cătare şi trage!

Pe cînd eram ajuns acî cu scrisul, fusei întrerupt de fetiţa mea care venea în fuga mare să-mi aducă o veste ce o înveselise foarte; mergînd în curte ca să se joace cu Capişoana, căţeaua, a găsit-o culcată pe un mindir de paie şi avînd împrejurul ei o grămadă de căţeluşi, mici cît pumnul şi orbi ca sobolii. Erau unsprezece bursucei, cari se svîrcoleau, chiţăind şi mierlăind, subt ugerul mamei,

unii negri, alții murgi și alții bălțați. A trebuit negreșit ca dintr'o așa de numeroasă prăsilă, să fac și partea engherului. Aci dar, în alegerea cățeilor cu drept de viață, am avut ocaziunea de a pune îndată în aplicare, învățăturile și povețele ce se găsesc în cartea ta; am oprit dar cățeii, „cari aveau cap mai mare, bot mai larg, nări mai deschise, urechi mai subțiri și mai bine croite, piept mai lat, picioare mai lungi, coadă mai groasă la rădăcină și mai subțire la vîrf“.

Îți mărturisesc, amice, că în privința acestei ultime recomandațiuni, — cu toată încrederea ce am în cunoștințele-ți și în experiența-ți cinopedice, — rămăsei pe gînduri, întrebîndu-mă ce fel de influență vor fi avînd grosimea și forma coadei asupra facultăților intelectuale și fizice ale unui cîine? Așa dar acest apendice al șirei spinării are și el o însemnătate etică în natură, și prin urmare filozoful comunist și falansterian Ch. Fourier știa ce spune, cînd pretindea că omul, spre a fi perfect, ar trebui să aibă la spate o coadă cu un ochiu la vîrf?

Alții, din contră, au așteptat dela scurtarea

coadei, chiar și la animale, efecte estetice pentru aceste, — dovadă caii englezești, cărora li se taie coada pentru frumusețe, — ba chiar și efecte moralizătoare pentru omenire; căci, spre exemplu, Plutare ne spune că frumosul, răsfățatul și sburdalnicul Alcibiad, floarea efebilor din Atena, tăiă într'o zi coada cea frumoasă a unui cîine minunat pe care l cumpărase cu șaptezeci de mine (vreo 6.500 lei noi), numai pentru ea, dînd de vorbă concetățenilor săi asupra acestei nevinovate nebunii a lui, să-i oprească de a cîrti despre dînsul alte lucruri mai rele ¹⁾).

Apoi mai este încă și o vorbă românească: *Coadă lungă minte scurtă!* zicătoare nesocotită a poporului, pe care adesea o dă de minciună și femeia cu lungi plete și vulpea cea lung-codată.

Dar dintr'una într'alta, vorbind despre coadă, despre vînători și despre vulpe, îmi adusei aminte o poveste pe care am auzit-o adese ori, pe cînd eram copil, spuînd-o un bătrîn vînător, cărnia îi plăcea să glumească cu tovarășii săi.

Dacă cumva vrei să dormi și nu-ți vine

¹⁾ Plutarchi: „vita Alcibiadis“, IX.

de sine-și somnul, apoi pune capul pe pernă și ascultă:

A fost odată ca nici odată, — dacă n'ar fi nu s'ar povesti, — pe cînd se potcovea puricele... și celelalte... și celelalte.

A fost odată un vînător care, de cîte ori mergea la vînătoare, avea obiceiul să ia cu dînsul pe slujitorul său, iar cînd se întorcea înapoi, povestea cui vrea să-l asculte o mulțime de întîmplări minunate, care de cînd lumea nu trecuse nimănui nici măcar prin vis, și la toate aceste basme, nu lipsea nici odată de a aduce ca martor pe biata slugă, adevărat om al lui Dumnezeu.

Azi așa, mîine așa, pînă cînd într'o zi acesta, sătul de a face mereu de pomană meseria ticăloasă de martor mincinos, își ceru seama dela stăpîn și voi cu tot dinadinsul ca să-și a zina-bună dela el.

Stăpînul stăruî ca să afle pricina acestei neașteptate hotărîri și cu vorbe blînde, îl întrebă: — „Oare nu te mulțumești cu simbria ta și cu traiul ce ai în casă la mine, de vrei să mă lași?“.

— „Să nu păcătuiesc, cocoane“, — îi răs-

punse slujitorul; — „toate sînt bune la domnia-ta. D-zeu să-ți dea tot bine! Dar să-ți spui curat, și să nu-ți fie cu supărare: uite, mă muștră cugetul de atîtea dovezi mincinoase ce-mi ceri să dau pe toată ziua, cînd începi, — adică să fie cu iertăciune, — cînd începi a tăia la palavre vînătorești. E păcat de Dumnezeu, cocoane, să mă afundez eu cu totul în focul Gheenei și să port eu, săracul de mine, tot ponosul păcatelor cu care domnia-ta îți încarci de bună voie sufletul. Lasă-mă mai bine să mă duc cu Dumnezeu!“.

Așa vorbî servitorul, și stăpînul se puse pe gînduri; dar fiindcă el cunoștea prețul unei slugi drepte și credincioase, se resgîndi bine și-i răspunse într'astfel:

— „Ia ascultă, băiete! Văz că tu ești om cu frica lui Dumnezeu. Rămîi la mine și ajută-mă ca să mă desbăr de purdalnicul meu de nărav. Crede-mă, nici eu n'aș voi să spun ceeace nu prea este tocmai adevărul; dar ce să-i faci năravului? Mă ia gura pe dinainte. Așa dar, să facem cum e mai bine; să facem între noi o învoială, ca să scap și eu de așa urît cusur, să rămîi și tu împăcat cu sufletul.

Cînd mă voi afla în vreo adunare, tu să stai la spatele meu, și cît vei auzi că încep a croi cîte una mai deochiată, tu să mă tragi de mînica hainei, căci eu îndată voi îndrepta-o după ființa adevărului“.

Așa spuseră și așa rămase să fie.

Peste cîteva zile, șezînd la masă cu alții, vînătorul începî să povestească că la o vînătoare la care fusese de curînd, i-a ieșit înainte o vulpe, care avea o coadă, o coadă lungă cel puțin de cinci stînji!!!

Pe cînd, în focul povestirii, el rostea acestea cu cea mai deplină încredințare ca și cînd lucrul ar fi fost întocmai după cum îl spunea, deodată se simți tras pe dindărăt, de mînica surtucului. Își aduse aminte de tocmeala cu slujitorul; își luă vorba înapoi și îndreptîndu-se că, în înferbințeala vînătoarii, nu va fi văzut tocmai bine, reduse coada vulpii pînă la vreo doi stînji.

O nouă smînceală de haină, îl făcî s'o mai scurteze cu un stîngen.

La a treia, o ciontî pînă la doi coți.

Simțînd încă și acum efectele restrictive ale conștiinței servitorului, se înduplecî a mai

reteza din coada vulpii: — „Doi coți întocmai nu va fi fost; — zise el asudînd, — dar, pîre legea mea, c   era de un cot  si mai bine!“

Sluga, care se bucura acum  si mulțumea  in sine lui Dumnezeu, auzind pe st p nului s au cum se lepăda din ce  in ce mai mult de ispitele Satanei, crez  că e momentul nemerit spre a-l aduce la o deplină pocăință  si-l mai trase încă o dată de m nic .

Dar răbdarea v n torului era ajuns  la culme  si,  ntorc ndu-se deodată înfuriat către ne mbl nzitul s au censor, se r st  la dînsul, strig nd în gura mare: — „Bine, mișelule! Nu-ți e destul cu at ta? Ce! vrei să las vulpea bearc ? Dar mai bine să te ia pe tine dracul de o mie de ori, dec t să r m ie vulpea mea fără coadă!“

Să nu-ți  nchipuiești, amice, că am copiat această istorioară din cartea răposatului Anton Pann, intitulată:

*Povestea vorbei sau culegerea de proverburile
de prin lume adunate
 si iarăși în lume date;¹⁾*

¹⁾ 3 volume. București. 1852—53.

dar precum am auzit-o dela bătrînul meu vînător, tot cam așa ți-o și povestii!

Morala ei, — dacă va căuta cineva o morală într'însa, — este, precît mi se pare, că de vreme ce exercițiile vînătorești au darul de a desvolta într'un chip cu totul excepțional imaginațiunea omenească, nu trebuie să cerem dela vînători o aprețuire rece și nepărtinitoare a întîmplărilor și a izbînzilor ce se ating de arta lor favorită. Celor ce sînt Achili și Diomezi pe cîmpul de bătaia, se cade să le iertăm a fi și Omeri, cînd începe a rapsodia pe lira Caliopei.

Ș'apoi, în teză generală, făcînd parte slăbiciunilor omenești, să nu uităm că năravul din fire nu are lecuire, și că cei mai mulți dintre oameni sînt ca lupul, care părul și-l pot lepăda, iar năravul ba.

De aceea, cînd vine unul și-ți istorisește, bunăoară, că a împușcat dela pîndă lupul, pe cînd i l-au adus copoii gonind, că a înjunghiat cu cuțitul dela brîu și a culcat la pămînt pe ursul, care se răpezise asupra-i, rănit fiind de glonț și înfuriat, eu unul nu sînt de părere că trebuie să te frămînti așa tare cu

firea și mai ales mi se pare că este cu totul de prisos ca să te cerci a-i dovedi cum că se amăgește și că ceea ce spune nu a fost niciodată și nici se poate aievea întâmpla. Oare făcînd astfel, nu cam perzi orzul pe găște?

Dar îmi vei zice! — „Pentru ce să nu combatem erorile răspîndite în public de reaua credință sau de fanfaronada unora? De ce, chiar în materie de vînătoare, să nu hotărîm marginile posibilului? Pentru ce să nu arătăm celor ce voiesc a se scrie printre vrednicii cetași ai sfîntului Hubert, la ce punct al orizontului vînătoarese sfîntește soarele putinței și începe să licurească fofengherul¹⁾ îndoielnic al fantasticelor plăsmuiri? La ce mintea și gura să nu fie drepte, tocmai la aceia cari, cu ochiul și cu mîna, nu pot să dea greș? Pentru ce. . ?“

¹⁾ Dacă cumva nu cunoști această expresiune, mă grăbesc a-ți spune că astfel numesc țărani, în unele locuri, luceafărul dimineții, căruia îi zice *steaua porcului*. Expresiunea aleasă de mine este fără îndoială mai clasică, căci derivă evident din două cuvinte elinești: φῶς, *lumina* și φέγγει, *lucește*. Terminațiunea, dreptul lui Dumnezeu, e cam șocătească.

La toate aceste întâmpinări judicioase și dictate de cea mai candidă virtute, teamă-mi-e că toată breasla veselă și ușoară a vânătorilor, începînd dela vătaful Pasache și pînă la tiriachiul Cafea-subțire, îi va răspunde în cor cu o păcălitură vînătorească, zicîndu-ți: „Vezi d'aia n'are ursul coadă!“.

Pasă atunci de-i mai învață carte!

Noi însă ceștilalți cari judicăm sănătos, cari știm vorbî și cu gravitate, cari ne silim a găsi adevărul, binele și frumosul, în orice fapt, să ne vedem de treabă și să urmăm a culege, chiar din vînătorie, cugetări serioase și impresiuni plăcute, atît pentru minte cît și pentru inimă.

Dar de vreme ce nu ne prea înțelegem amîndoi asupra felului preferit de vînătoare, — tu țînînd cu prepelicarul și eu cu căruța Tămădăianului, — aidem amice, să căutăm împreună, prin largul domeniu al vînătoriei, un cîmp pe care ne vom potrivi poate la gusturi!

IV

Sînt acum mai bine de o sută de ani de cînd unul din cei mai mari scriitori ai Ger-

maniei, Lessing, a scos o carte sub titlul de *Laocoon sau despre mărginile respective ale poeziei și ale picturii*¹⁾. Într'acest cap de operă de critică și de bun gust, autorul descrie cu fineță, cu claritate și cu eleganță, mijloacele diferite ce fiecare din aceste două arte pune în lucrare ca să intereseze, să mulțumească, să miște și să răpescă pe om.

Mi-a venit în gînd că o carte de felul acesta s'ar putea scrie, luînd cineva de subiect vînătoarea, spre exemplu, și analizînd pe rînd toate impresiunile ce ea produce asupra imaginațiunii și asupra simțimintelor omenești, atît prin împărtășirea omului la însăși acțiunile ei, cît și prin descrieri literarii, prin imitațiuni armonice sau prin reprezentări plastice ale scenelor de vînătoare.

S'ar putea deștepta într'o asemenea operă, mii de idei energice și salubre care ar scâlda mintea obosită și sufletul amorțit în roua întăritoare a timpilor de antică vîrtoșie trupească; apoi ar veni rîndul cugetărilor dulci și duioase ce vlăstăresc adesea în traiul sin-

¹⁾ Tipărită mai întîiu la 1763 și tradusă în limba franceză, la 1802, de H. Vanderburg.

guratic al vânătorului și cari, cu tot nesațiul lui de omor, fac uneori ca o lacrimă de dor și de îndurare să-i roueze geana. Într'această carte și-ar găsi locul, și întâmplările comice, și spusele glumețe, și petrecerile sgomotoase, care înveselesc viața vânătoarească; apoi într'însa s'ar vedea încă cum artele și poezia au știut să-și însușiască și au izbutit să răsfrîngă în producțiuni de merit, toate aceste felurite fapte și simțiri.

Într'astfel, mintea cititorului, preumblată prin spațiu și prin răstimpuri, fără însă a pierde un minut urmele vânătoriei, ar vedea, ca într'o panoramă, desfășurându-se dinaintea-i toate acțiunile pornite din această crudă dar bărbătească aplecare a firii omenești; călăuzită de o critică judicioasă și atrăgătoare, ea ar trece în revizuire toate creațiunile prin cari geniul sau talentul au știut, cu mai mult sau mai puțin succes, să conceapă, să illustreze, să reproducă și să idealizeze instinctele și faptele vânătoarești ale omului din toți secolii și din toate părțile lumii.

Unei asemenea cărți, — ca să nu-i lipsească nici ei patronagiul mitologic sau divin, —

unei asemenea cărți i-aș da, în fiecare din părțile sale, cîte un titlu luat din regiunile ideale ale vînătoriei, aș caracteriza-o, pe rînd, prin trei capete d'operă ale artelor plastice, în cari par a se fi întrupat toate cugetările cele mai nobile, cele mai puternice, cele mai grațioase, ce instinctul vînătoriei a putut vreodată să însuflă unor oameni de geniu.

Aceste trei capete d'operă, mărețe embleme ale artei vînătorești, le-aș afla în statua antică, numită *Diana cu ciuta* din galeria Luvrului, în grupa *Dianeii de Poitiers*, sculptată de artistul francez Jean Goujon, și în gravura pictorului german Albert Dürer, reprezentînd vocațiunea miraculoasă a *Sfîntului Hubert*¹⁾.

1) Despre *Diana cu ciuta*, care se numește și *Diana de la Versalia*, fiindcă a stat lung timp în acest loc, după ce mai întîi s'a adus în Franția sub Francisc I, descoperită fiind în lacul Nemi (?) din Italia, și a fost succesiv expusă în castelurile dela Meudon și dela Fontainebleau, vezi: *Braun*, *Vorschule der Kunstmythologie*, (Gotha, 1854) n. 52.—*Clarac*, *Musée de sculpture*, (Paris 1856), vol. IV, n. 1202, stampa 284. — *W. Fröhner*, *Notice de la sculpture antique du Musée Impérial du Louvre*, (Paris, 1870).—*Diana de Poitiers* a lui Jean Goujon e reproducă în *Clarac*, vol. V, n. 2600, stampa 359. O notiță despre J. Goujon figurează

În aceste trei creațiuni se vede într'adevăr unul și acelaș scop, dar în câte-și trele, el este exprimat sub forme perfecte, a căror singură diversitate dovedește cât sunt de fecunde și de variate simțirile și gândurile ce au putut să se rezume în așa frumoase și felurite concepțiuni. Cine ar ști să descrie toate perfecțiunile, tot farmecul acestor trei opere. cine ar putea să rostească tot ce spun ochiului și minții aceste splendide idealizări plastice ale artei vânătoarești, acela ar face cel mai minunat panegiric al acestei arte; acela ar fi totodată rapsodul, trubadurul și psalmistul seminției lui Nimrod.

în vol. I.—*Réveil* a publicat toate operele lui, cari se află și în *Musée des Monuments français* de Robillard Péronville (Paris 1803—1811). — Gravura lui Albert Dürer intitulată *St. Hubert* și executată cu apă tare pe fer, se află reprodusă în *P. Lacroix*, *Les arts au Moyen-âge et à l'époque de la Renaissance* (Paris 1869), pag. 343. Pentru biografia artistului vezi: *Histoire des peintres de toutes les écoles* par *Ch. Blanc*. *École allemande*, și viața lui de *Eye* (Leipzig. 1860).—Pentru diferitele reprezentări ale sfântului Hubert se poate consulta: *Guénebault*, *Dictionnaire iconographique des Monuments de l'antiquité chrétienne et du Moyen-âge*, (Paris, 1843) și *Dictionnaire iconographique des figures, légendes et actes des saints*, de acelaș. (Paris, 1850, edit. J. P. Migne).

Acela ar lăuda-o cîntînd imnul elenicei Artemide, sgomotoasa sor-gemene a *argin-tarcatului* Apolon și venerata fecioară care poartă săgeți de aur, bucurîndu-se de larma vînătorească; care prin codrii umbroși și pe piscuri furtunoase, străpunge cerbji; care, întinzîndu-și auritul arc, asvîrlă darde ucigătoare de se cutremură creștetul înalților munți, de răsună pădurile întunecoase sub gemetele fiarelor izbite, de se înfiorează pămîntul și marea cu toți peștii din ea¹⁾.

Acela ar face să răsune fanfara triumfală a vînătorilor feudale, reamintind prozaicului nostru secol, imagine poetice din timpii de cavaleriească cortezie, din acei timpii de vesele și elegante petreceri, cînd nobilul castelan, subt ochii dalbei regine a cugetelor sale, se

1) *Hymni Homerici*: XXVII, in Dianam. v. 1—9.

Ἄρτεμιν ἀεΐδω χρυσοδάκατον, κελαδεινήν
 παρθένον αἰδοίην, ἐλαφροβόλον, ἰσχυαίραν,
 ἀποκασιγνήτην χρυσοόρου Ἀπόλλωνος
 ἢ κατ' ὄρη σκίοεντα καὶ ἄκριας ἡμενόμεσας
 ἀγρῆ τερπομένη, παγχρόσια τόξα τιταίνει,
 πέμπουσα στονόεντα βέλη· τρομέει δὲ κάνηνα
 ὕψηλῶν ὄρέων, ἴαχει δ' ἐπὶ δάσκιος ὄλη
 δεινὸν ὑπὸ κλαγγᾶς θηρῶν φρίσσει δὲ τε γαῖα,
 πόντος ν' ἰχθυόεις"

pornea călare pe falnicu-i armăsar, ca să vi-
neze, cu sprintena și tumultoasa lui haită de
arcași, de slujitori, de dulăi și de ogari, cerbul
și mistrețul de prin codri sau ca să doboare,
pe sub nori, cocorii, repezind asupra-le agerii
săi șoimi, legați de oblîncul șelei!

Acela ar clădi cu sfinte miresme, cu smirnă
și cu tămîie, altarul vînătorilor, povestind
cum sălbaticul uriaș al anticelor legende ger-
manice, cum vînătorul afurisit care-și vînduse
sufletul către diavol pentru ca să poată lovi
tot drept, printre brazi și printre stînci, cum
acea fantastică ființă a posomorîtelor visuri
păgîne, printr'o minune cerească, se prefacù
în blîndul și cuviosul episcop și *apostol al*
Ardenelor creștinate!

A fost fără îndoială un vînător inspirat și
a știut să mînuiască bine arcul și săgețile,
artistul subt a cărui daltă s'a mlădiit statua
Dianei dela Luvru, acea mîndră și sprintenă
fecioară de marmură, care s'avîntă, ageră și
ușoară, sub creșturile dese ale tunecei ei spar-
tane, scurtă în poale și larg-despicată la umeri.
O mișcare vie și grațioasă a grumazului a
înălțat capu-i, cu perii sumeși la ceafă în

corimb, și pe fruntea-i, coronată cu o îngustă diademă, se strecoară ca un prepus de mînie. Peplul îi înfășoară, ca un brîu, talia sveltă și cutele veșmîntului ascund sînu-i fecioresc, dar brațele-i goale, unul se încovoiaie în sus, ca să scoată o săgeată din cucura de pe umeri celălalt se reazimă pe creștetul cornut al ciutei. Ce neastîmpăr va fi făcînd pe zeiță să calce așa iute pămîntul, sub crepidele-i împletite pe picior ca opincele plăieșilor noștri? Pe cine amenință ea cu darda împenată ce ea atinge cu degetele-i delicate? Trămite ea oare în cîmpii etolici ai Calidonului, pe mistrețul uriaș care va muri înjunghiat de mîna regescului vînător Meleagru? Urzește ea o crudă răsbunare în contra nenorociților fii ai nesocotitei Niobe? Sau că, încruntată, se gătește a da pradă cîinilor, pe îndrăznețul Acteon, care, vînînd prin dumbravă, a cutezat să-și desfăteze vederile cu uimitoarea priveliște a castei zeițe, scăldîndu-se în pîrîu?... Cugetul ei e o divină taină. Artistul a știut numai să împietrească, în răpedea și mîndra pornire a mersului zeiței, acel vers caracteristic al piosului cîntăreț:

„Cu inima vitează, ea trece pretutindeni, prăpădind odrasla fiarelor sălbatice“ ¹⁾

Astfel a izbutit a crea un ideal sublim al artei vânătoarești!

O inspirațiune de altă natură a dat naștere, în al XVI-lea secol, Dianei lui Jean Goujon, care și dînsa va rămînea pururea ca o măreață simbolizare a aceleeași idei. Dar sculptorul francez, unul din luceferii acelei epöce, — cu drept cuvînt numită *Renaștere*, în care producțiuni de frunte în litere și arte, ca florile primăvara, răsăreau prin toată Europa din imaginațiunile stimulate de studiul modelelor antice, Jean Goujon, trăit la curtea desfătată a regelui Henric al II-lea de Valois, văzuse adesea pe frumoasa ducasă de Valentinois, pe Diana de Poitiers, favorita regelui și adevărata stăpîină a Franciei, prezidînd la splendidele și voioasele vînători regale, ce se dau în pădurile dela Fontainebleau și dela St. Germain. Pe chipul acelei voluptoase

¹⁾ *Hymni Homerici*: XXVII. In Dianam. v. 9—10.

ἡ δ' ἀλκιμον ἦτορ ἔχουσα
πάντη ἐπιστρέφεται, θνητῶν ἐλέκουσα γενέθλιην.

regine a frumuseții, mîna măiastră a răspîndit aureola unei divinități vînătorești.

Însă creațiunea sa, modulată în linii unduloase și pline de morbideță, nu mai are nimic din aspra candoare și din energia virginală a anticei Artemide. Diana lui Goujon e o zeitățe lenoasă: ea se odihnește, pe jumătate culcată. Trupu-i, fără veșmînt, nu ascunde nici una din desmierdările sale; gura-i zîmbește cu o trufașă nepăsar; păru-i, în vițe unduloase, e ridicat cu o măiestrită eleganță sub podoaba artistică de pe creștet; brațul stîng, ornat cu brățări la umăr și la mîna, ține un arc destins; iar mîna dreaptă, cu un mănunchiu de flori, înconjoară și mîngîie grumazul unui cerb măreț. Adăpostită sub coarnele trufașe ale nobilei animal, zeița își reazimă trupul pe șealele lui; un cîine se odihnește sub picioarele pe jumătate lungite ale Dianei și altul, lăptos, stă alături cu cerbul.

Un aer de nobilă moliciune domnește într'această grupă; înfățișarea-i fastuoasă și elegantă repoartă mintea către timpii cînd plăcerile vînătoarii, cu tot cortegiul lor de lux și de galanterie, era numai petrecerea favorită

a regilor și a fericiților de pe această lume.

Cînd dela aceste două modeluri, caracterizate unul prin grația corectă și prin vigoarea juvenilă a Antichității, celălalt prin eleganța mai răsfățată și mai sumptuoasă a Renașterii, ne întoarcem privirea asupra gravurii vechiului artist german, mai înainte de toate, mintea noastră încearcă ca un simțimînt de sfială. Ne întrebăm dacă acea scenă complicată, cu tot vulgarul aparat al vînătoarii, posedă cu adevăr în sine elementele unei opere estetice? Dacă cumva frumosul poate să existe acolo unde el nu izbește chiar de îndată vederile? Ne uităm, ne întrebăm...

Dar cu cît privim mai cu băgare de seamă combinarea acestei compozițiuni, în care geniul tudesc se vădește cu toate naivele sale amănunte și cu toate precugetările sale reflective, cu atît mai mult încolțește în noi o simțire îndoielnică de mulțumire, care crește treptat și ajunge pînă la sfîrșit a ne pătrunde de o admirațiune anevoie de definit. Nu eleganța nici grația formelor, nu perfecțiunea nici simplitatea corectă a compunerii deșteaptă în noi acest ciudat simțimînt, ci mai mult

nu știu ce cugetare adîncă care a prezidat la concepțiune, nu știu ce misterios efect pe care-l produce întrunirea intenționată a atîtor detaliuri, așa de naiv reprezentate.

Scena se petrece la poalele unei stînci păduroase, pe care o încunună un castel feudal cu turnuri și cu metereze; la dreapta curge un rîu, în undele căruia se răsfrînge umbra tufișului de pe mal; peste rîu trece o punte de piatră; la stînga, tărîmul se înalță acoperit cu cîtiva rari copaci, mai mult frînți și uscați. Printre această stearpă pădure, se zărește cerbul, purtînd cu smerenie crucea răstignirii pe al său creștet, înfiptă în fața latelor sale coarne. Pe întîiul plan se află vînătorul cu calul și cu cîinii săi; el a descălicat și a dat în genunchi, privind cu o cuvioasă mirare vedenia ce-i trimite cerul. Costumu-i este îmbrăcămintea vulgară a vînătorilor contimporani cu artistul. Calul stă neclintit fără ca să vază ceea ce produce pieptoasa mirare a stăpînului și ogarii, cîteși cinci, nedînd seama la ceea ce se petrece, se odihnesc ca de popas.

Toate părțilele acestei compuneri sînt lu-

crate, ca toate operele lui Albert Dürer, cu o scrupuloasă acuratețe; totul e exact, dar nimic în particular nu are o formă care să placă mai mult decât simpla și reala natură. Stînci, copaci și animale, toate sînt în ne-simțire, toate stau în nepăsare; singuri, cerbul miraculos și vînătorul pocăit produc contrast, prin pozele lor, în care se străvăd simțiminte adînci: cerbul, în repaosul său cumpănit, pare a simți de ce preț nestimat este sfînta podcabă ce el poartă; vînătorul vede uimit, chiar în obiectul persecuțiunilor sale, chiar pe fruntea vînatului, semnul ce-l va mîntui de păcate; el se închină la dînsul, rostind poate în cugetul său, maxima pe care, cu șapte secolî în urmă-i, a formulat-o într'astfel renumitul vînător al meziului-ev, Gaston Phœbus: „Prin vînătoare scapă omul „de păcatul trîndăviei, căci acela care fuge „de cele șapte păcate de moarte trebuie, după „legea noastră, să fie mîntuit; prin urmare, „vînătorul bun va fi mîntuit“¹⁾.

¹⁾ *Gaston Phœbus*, comite de Foix (1331—1391). Cartea lui s'a tipărit mai întîi la 1507, sub titlul: *Des déduitz de la chasse des bestes sauvages et des oyseaux de proie*: „En chassant on évite le péché d'oi-

Iată în ce mod arta germană, întrunind idei abstracte cu prozaice amănunte, a știut să traducă cu penelul, ideile cari se rezumă în legendara vînătoare a sfîntului Hubert, patronul vînătorilor creștini din occident.

Mă opresc, căci mi se pare că iar am greșit calea. Întreprinsesem, pe cît știu minte, a căuta în cercul literelor și al artelor, imagine vînătorești asupra cărora să ne potrivim la gusturi, și iată că mă pomenesc vorbindu-ți despre arta Germanilor și despre gravură, două lucruri cari, precît iar știu, îți sînt de o potrivă urîte.

Nu crez, în adevăr, ca la tine pictorul Albert Dürer să aibă mai multă trecere decît compatrioții lui, muzicanții Beethoven și Mendelsohn, și negreșit că nu invențiunea gravurii cu apă tare, ce i se atribuie, îi va cîștiga mai mult preț în ochii tăi.

Poate însă că, pentru hatîrul patronului

siveté, car qui fuyt les sept péchés mortels, selon nostre foy, il devroit estre sauvé: donc bon chasseur sera sauvé". — Sfîntul Hubert, fiu al ducelui de Aquitania și apoi episcop la Maestricht, pare a fi trăit între 656 și 730. — Cît despre Albert Dürer, pictor și gravor din Nüremberg, viața lui se întinde dela 1471 pînă la 1528.

tău, sfântul Hubert, mă va ierta, în cazul de față și vei primi chiar ca, sub rubrica gravurii lui Dürer, să se grupeze, în opera proiectată, tot ceea ce ție nu-ți place în arta vânătoriei.

Aceasta îți va fi cu atât mai lesne cu cât, de sigur, proiectul de carte va rămînea, cât despre mine, pururea în stare de proiect și că, așteptînd să-mi vină momentul de inspirațiune și talentul de critică ce mi-ar trebui ca s'o pot scrie, eu unul voi rămînea întocmai ca vrabia care mălaiu visează.

Așa dar, fii pe pace; n'am să aștern aci tot ce ar trebui să se afle în acea monografie filozofică, istorică, literară și estetică a vânătoriei. Nu zic că această semeață idee nu mi-a trecut un moment prin creeri și că n'am început chiar a citi, cu acest scop, tractatele în proză *Κυνηγετικοί*, al lui Xenofon și al complinitorului său Arrian, notele despre vânătoare, coprinse în *Onomasticonul* lui Iuliu Polux, ba încă și poema elenă a lui Opian, apoi și cea latină a lui Grațiu Faliscu, în fine chiar și serbedele versuri fragmentate ale

lui Marcu Aureliu Nemesianu Cartaginezul, imitatorul lui Opian¹⁾.

Vina este a ta! cine te-a pus să înșiri de aceste nume în Introducțiunea ta, însoțindu-le cu o grindină de citațiuni latine? În calitatea mea de academic mi s'au aprins călcâiele de focul clasicității și iată pentru ce ai fost silit să rabzi, în această epistolă, o contrabombar-

¹⁾ Toată lumea știe că generalul atenian *Xenofon* a trăit cam dela 445 pînă la 335 înainte de Cr.; dar scriitorii citați în urmă-i, fiind cu mult mai puțin cunoscuți, însemnăm aci epoca viețuirii și patria lor: *Flav. Arrian*, istoric elen, născut la Nicomedia în Bitinia, la anul 105 după Cr., a căutat mereu să imite pe Xenofon; s'au păstrat din scrierile lui: *Expedițiunea lui Alexandru*, *Indicele*, *Periplul Pontelui-Euxin*, *Manualul lui Epictet*, *Tractatul de tactică*, *Tractatul de vînătoare* și altele.—*Iuliu Pollux* (Polydeucte), sofist și gramatic elen, născut la Naucratis în Egipt, pe la anul 130 după Cr., ne-a lăsat un lexicon în 10 cărți, care poartă numirea de *Onomasticon* și în care cuvintele sînt dispuse după materii: la începutul cărții V tratează pe larg despre ale vînătoriei.—Poetul elen *Opian* a trăit în al II secol după Cr. și a murit foarte june, lăsînd o poemă despre vînătoare (sfîrșitul pierdut), și alta despre pescuire. Alte opere ale lui s'au nimicit.—*Grațiu Faliscu* a trăit la Roma pe timpul lui August și a lăsat numai poema *Cynegeticon*.—*M. Aur. Olympus Nemesianus* a trăit în secolul III după Cr. Din trei poeme ale lui, despre vînătoare, despre pescuire și despre plutire, au rămas numai 325 versuri din cea d'întîi.

dare de versuri latinești, ba chiar și elinești. Acum ține-te bine și de aci înainte!

Dar cu toată pofta ce am de a te coplesi sub un nemete de erudițiune cinegetico-academică, trebuie să-ți mărturisesc că am constatat cum că autorii antici, cari au tractat despre vînătoare, *de Venatione*, sînt tot așa plini de amănunte tehnice ca și, *Manualul* tău și, prin urmărire, nu m'am simțit nici aci în stare de a face analize. Apoi mi-a fost milă de noi amîndoi, cînd m'am gîndit că ar trebui să traduc pe d'întregul, 13 capitole ale *Cynegeticelor* lui Xenofon, alte 35 ale urmașului său Arrian și vreo 85 paragrafe din *Onomasticonul* lui Polux.

În Opian, în acel *noian de grații* βυθὸς τῶν χαριτῶν, cum îl numește cu îngîmfare sholiastul Ioan Tzetzes, aș găsi, fără îndoială frumuseți îndestule de citat; dar tinerelul poet din Anazarba Ciliciei, nu prea știa să-și cum-pănească bine avînturile prolixе ale înfocatei sale muze, și ce ai zice, rogu-te, cînd spre a-ți reaminti numai poetica descriere a vînătorii de lei din cîntul al IV-lea, aș mai transcrie aci o sută treizeci și patru exametri elinești?

Mă vei ierta însă a fi mai puțin discret în favoarea cîinelui și, pe lîngă lăudăroasele cuvinte ale d-lui de Quatrefages, pe cari tu le-ai tradus, pe lîngă povețele tale, de cari m'am și folosit, — precum ți-am arătat mai sus, — lasă-mă să adaog și să pui unul după altul, portretul cîinelui, făcut în versuri elinești de Opian, și un fragment analog din poema lui Grațiu Faliscu, ale cărui versuri grele de înțeles ne-au păstrat limba tehnică a strămoșilor noștri, vînătorii latini, limbă pe care poetul, ca om de meserie, trebuie s'o fi cunoscut adînc.

Iată mai întîi ce spune Opian, despre cîine:

„Împreunînd neamurile de cîini, să aibi grijă a căta speciile cari se potrivesc între ele și se aseamănă mai mult. Astfel le vei împerechia mai bine; dar vînătorii au observat însă că cele mai frumoase din toate sînt acelea cari rămîn necorecite. Sînt negreșit o mulțime de specii, iar forma și chipul unora din ele sînt astfel: trup lung, sănătos și plin; cap ușor cu vedere bună; ochi cari lucesc vînăt; gura mare cu dinți ascuțiți, iar urechile scurte și îmbrăcate cu o piele subțire;

gîtul lung și dedesubtu-i, un piept puternic și lat; labele de dinainte sînt într'adevăr mai scurte, înțepenite pe picioare drepte cu fluiere înaintate; șoldurile largi; șira coastelor așezată pieziș; coapsele cărnoase, dar nu grase, și la spate au o coadă tare, lungă și bine umbrită. Astfel de cîini se întrebuintează la alergături îndelungate după căprioare, după cerbi și după iepuri iuți la fugă¹⁾.

Să trecem acum și la Grațiu Faliscu:

„Împreunează dar între dînșii cîini de acelaș

¹⁾ *Oppiani de Venatione*, I. v. 394—413:

Ἔθνεα σοὶ κυνᾶν θαλαμητολέοντι μελέσθω,
 ἄρμενά τ' ἀλλήλοισιν τ' ἔξοχα φύλα...
 Ὡδὲ μὲν εὖ κεράσειας· ἀτὰρ πολὺ φέρτατα πάντων
 φύλα μένειν μονόφυλα τὰ τ' ἔξοχα τεκμήραντο
 ἄνδρες ἐπακτῆρες· τὰ δὲ μύρια φύλα πέλυται,
 τῶν ἀμόθεν μορφαί τι καὶ εἶδεα τοῖα πελέσθω·
 Μηκεδανόν, κρατερὸν δέμας, ἄρκιον, ἥδὲ κάρηνον
 κοῦφον, εὐγλήνον· κυναὶ στίλβουσιν ὀπωπαί·
 κάργχαρον, ἐκτάδιον τελέθει στόμα· βαιά δ' ὕπερθεν
 οὐατα λεπταλέοιοι περιστέλλοιθ' ὀμένεσσι·
 δειρή μηκεδανῆ, καὶ στήθεα νέρθε κραταιά,
 εὐρέα· τοὶ πρόσθεν δὲ τ' ὀλιζότεροι πόδες ἔστων·
 ὀρθοτενεῖς κώλων ταναοὶ δολιχῆρεος ἱστοί·
 εὐρέες ὠμορλάται, πλερωῶν ἐπικάρσια ταρσά·
 ὀσφύες εὐσαρκοὶ, μὴ πίονες· αὐτὰρ ὀπισθε
 στρυφνῆ τ' ἐκτάδιός τε πέλοι δολιχόσκιος οὐρή·
 Τοῖοι μὲν ταναοῖσιν ἐφοπλίζοιντο δρόμοισι.
 δόρκους ἥδ' ἐλάφοισιν ἀελλοπόδη τε λαγωῖ.

soiu, pentru ca prăsila să poarte semnele străbunilor și află că părinții cari zămislesc tineri pruncii lor, îți vor da cîini Metagonti enormi. Mai întîi de toate să aibi cea mai mare grijă ca să împărechezi cîini de o bărbăție încercată; apoi a doua îngrijire trebuie să fie ca înfățișarea lor să nu stea mai prejos și să nu dea de rușine a lor fire. Aceștia trebuie să fie cu fața în sus, cu urechi păroase pe frunte, cu gura mare astfel ca măselele căs-cate să verse foc mișcîndu-se, cu pîntecele strînse îngust la vintre, cu coada scurtă, cu șele lungi, cu coama mărunță pe grumaz, nu prea stufoasă dar îndestulă ca să-i ferească de frig, iar supt umerii lor sănătoși să se înalțe un piept care să ducă la alergătură multă și să nu se obosească de cele mai mari goane. Fugi de cîinele a cărui labă lasă urme late; acela e moale la treabă; mie îmi plac picioarele țepene cu mușchi uscați și cu călcîie solide la luptă ¹⁾).

Toate merg bine; dar bag de seamă că

¹⁾ *Gratii Falisci*, *Cynegeticon*, v. 263—278:

Junge pares ergo, et majorum pignore signa
Feturam, prodantque tibi Metagonta parentes,
Qui genere sua pecus hoc immane juventa.

numai în privința coadei, Opian și cu Grațiu Faliscu nu se prea înțeleg între dînși; latinul o vrea scurtă, *cauda brevis*; elenul din contra pretinde ca cînele să aibă la spate o coadă țeapănă, στρογγή. lungă, ἐκτάδιος, și care să umbrească departe, δολιχόσκιος, adică să fie, și lungă, și stufoasă. Se vede că în tot timpul importanta cestiune a coadei, a fost tare controversată, căci

adhuc sub iudice lis est.¹⁾

Chiar de m'aș încerca să împac întru toate pe Opian cu Grațiu Faliscu, punînd acî și descrierea cînelui din *Cynegeticele* lui Xenofon, unde ambii poeți par a fi găsit mai tot

Et primum expertos animi, quae gratia prima est,
 In Venerem jungunt; tum sortis cura secunda,
 Ne renuat species, aut quae detrectet honorem.
 Sint celsi vultus, sint hirtae frontibus aures,
 Os magnum, et patulis agitato morsibus ignes
 Spirent, adstricti succingant ilia ventres,
 Cauda brevis, longumque latus, discretaque collo
 Caesaries, non pexa nimis, non frigoris illa
 Impatiens; validis tum surgat pectus ab armis,
 Quod magnos capiat motus, magnisque supersit,
 Effuge, qui lata pandit vestigia planta;
 Mollis in officio: siccis ego dura lacertis
 Crura velim, et solidos haec in certamina caeles.

¹⁾ *Horatii Ars poetica*. v. 78: „Pină acum pricina este în judecată“.

materialul lor adunat gata, tot ar rămînea pricină de sfadă între Roma și Atena, de vreme ce școlarul lui Socrat cere ca coada la cîine să fie lungă, dreaptă și ascuțită, iar Arrian, făcînd lauda unui cîine vestit al său, spune că acel model al rasei cîinești avea o coadă suptire, lungă, aspră la păr, mlădioasă, încovoiată și la vîrf mai stufoasă¹⁾.

Dar ce atîta vorbă despre coadă? Românul pretinde că „din coadă de cîine, sită de mătase nu se poate face“, și apoi numai la pește se zice că-i coada mai ferită chiar și decît capul.

Din aceste se vede curat că poporul român, moștenitor al credințelor și al înțelepciunii Latinilor, nu se arată în proverbiile săi așa tare încîntat ca poeții și prozatorii eleni de coada cea lungă a cîinelui, de încovoieturile ei mlădioase, de perii ei aspri și umbroși.

Fără de a mai căuta în zadar o soluțiune pentru interesanta controversă *de cauda canis*, hai să o lăsăm și de astădată încurcată.

¹⁾ *Xenophontis de Venat. IV*: „ὄρθας μακράς, ὄρθας, κτηνράς“ — *Arriani de Venat. libel. V*: „ὄρθας λεπτάς μακράς ὀσείας τὴν τρίχα, ὄρθας, εὐκαμπτεῖς τὸ ἄκρον τῆς οὐράς θαυότερον“.

Pe lumea aceasta cele mai bune și frumoase lucruri trebuie să aibă o margine.

V.

Să sărim acum pe nerăsuflete din literatura cinegetică a anticilor, în sfera artelor vânătoarești tot la dînșii.

Dacă vreodată, amice, te va ajuta norocul să mergi la Roma, ca român, negreșit te vei duce să vizitezi forul lui Traian și vei admira, în mijlocul acelei piețe, prăbușită supt nivelul cetății moderne, măreața columnă de marmură care iese din pământ încolăcită cu istoria originelor noastre naționale. Acea imagine încă vie a războaielor dacice, scoase la bun capăt de gloriosul Traian, o vom vedea poate într'o zi, — dacă va voi Dumnezeu și guvernul nostru! — turnată în bronz cu tot proeminentul relief al însuflețitelor sale sculpturi, împărățind pe una din piețele capitalei noastre; aș daogea că mai la locul său decît or' unde, ea ar fi în fața Academiei, la punctul unde s'a așezat deocamdată statua ecuestră a voevodului românesc Mihai Viteazul, carele, — dacă ar putea vorbi, sârmanul, — ar spune de-

sigur tuturor, cît se simte de rușinat, văzîndu-se expus a juca rolul de căpetenie pe o vastă și erudită scenă, ce pare înapoi croită pentru împărătescul simulacru al dominatorului *Urbis et Orbis*.

Dar, neavînd deocamdată nimic de vînat pe piața Sf-lui Sava din București ¹⁾, să ne

¹⁾ Pe piață nu! Dar ia să ne abatem, în treacăt, prin sălile de jos ale Academiei, ocupate provizoriu de Muzeul de Antichități.

Scenele de vînătoare au fost foarte mult întrebuințate ca subiecte decorative de către sculptorii antichității. Chiar și în muzeul nostru, unde nu ne prea putem lăuda pînă acum cu multe sculpturi antice, tot însă se văd două scene vînătorești.

Una e pe un fragment de piatră, (0, m. 19 înălțime; 0, m. 24 lărgime), purtînd jos inscripțiunea elenă ΑΥΡΗΛΙΟΣ ΔΙΟΓΕΝΗΣ. Pe această lespede trunchiată se mai văd picioarele unui călăreț cu partea de jos a calului alergînd; supt dînsul, ritul și copitele unui mistreț, asupra căruia se asvirlă un ciine cu botul căscat și cu coada în sus. Săpătura e cam grosolană, dar de-semnul e plin de mișcare.

Cealaltă scenă de vînătoare e în adevăr mai dezvoltată, dar din nenorocire mai puțin distinctă. Ea se află pe un briu îngust care încinge buza de sus a unui sarcofag, ale cărui laturi externe sînt acoperite cu sculpturi. Acest interesant monument a fost adus de peste Olt (dela Reșca sau dela Celei, după toată probabilitatea), de către răposatul ban Mihalache Ghica și depus în curtea caselor sale, care apoi, vînzîndu-se prefecturii de Ilfov, sarcofagul a servit cîtiva ani d'arîndul drept sghiab și iesle pentru caii dorobanților.

întoarceam, — cel puțin cu gîndul, — la Roma, și aflîndu-te acolo, tu, ca vînător român, nu

Sînt însă doi ani de cînd am izbutit, cu ajutorul prefectului, d-l C. Manu și al comitetului permanent, a face să se aducă la muzeu toate pietrele antice, cari zăceau neîngrijate în acea curte. Printre dînselle e și sarcófagul.

Pe una din laturile sale cele mari sînt patru personaje în picioare, înfășurate în togele lor; fiecare se află sub o osebită arcadă, formate fiind acestea prin doi pilaștri, la colțuri, și prin trei coloane despărțitoare. Pe cealaltă latură mare, se văd trei genii aripați, fiecare pe cîte un osebit postament; geniul din mijloc sună din cimbale și ceilalți doi dănuiesc, ținînd în mîni cîte o ciorchină de struguri și cîte un mănunchiu de căpățîne de mac. Pe una din laturile mici, alți doi genii, tot aripați și tot pe postamente, cîntă unul din flaut și altul din naiu. Pe laturea opusă, iarăși doi genii, dar pe un singur postament, se țin îmbrățișați. Trag ei oare împreună un danț îmbinat? Sau sînt ei chipurile emblematice ale luptei amorului, pe care Elenii le numeau *Eros* și *Anteros*? La colțurile sarcófagului se văd patru Victorii, purtînd foi de palme și coroane: două mai mici, două mai mari.

Acum să venim și la briul superior, pe care, jurîmprejur, se zărește, sub ștersura rozătoare a timpului, vreo douăzeci și patru animale, vreo trei sau patru bărbați, toți în poze foarte animate, și poate și încă cîtiva copaci. Animalele par a fi lei, mistreți, cerbi și tauri sălbateci, atacați cu furie de cîini colosali și pînziți sau izbiți de către vînători. La un loc, între altele, se vede lămurit cum un vînător, proptit într'un genunchiu, își îndreptează sulita către un taur, carele, cu coarnele plecate, se repede asupra-i. Oare nu vom fi avînd aicea reprezentarea uneia din acele scene vînătorești, cari

uita să te îndreptezi tocmai în fundul Forului român, la stînga de Coliseu, în capul stradei San-Gregorio, acolo unde se înalță încă și astăzi, un antic și falnic arc de triumf, numit al lui Constantin-cel-Mare.

Istoria acestui monument nu prea face onoare primului împărat creștin, căci, — ca să vorbim curat, — arcul nu este cîtuși de puțin al lui; nu este nici măcar dăruit, ci este tocmai lucru de furat.

Cum? ce va să zică: un arc de triumf furat? Atîta namilă de marmură, cu o boltă mare căscată la mijloc și cu alte două arcade mai mici în laturi, cu opt colonne de *gialo-antico*, cu opt statue de marmoră frigiană viorie, cu întreite frize, cu timpane și cu medalioane sculptate, atîta clădărie, de patru ori cel puțin cît turnul Colții, cum oare să o facă zapt cineva, fie măcar acela și un borfaș încoronat?

Deși-mi vine foarte cu greu să aduc așa necuviincioasă pîră împotriva sfîntului îm-

negreșit se petreceau adesea prin pădurile Daciei, între colonii romani și bourii uriași (*bos urus*), ce au lăsat și până azi creștetul lor fioros pe stema Daciei ră-săritene?

părat și patron al Bucureștilor, dar, — am mai spus-o și într'alt loc, — eu ți-u în tot-deauna cu Traian și nu pot să las ca să i se ia ce este al lui.

Apoi toată lumea știe că, pe cînd marele Ulpian biruia pe Germani, pe Daci și pe Parți, pe cînd el umplea întinsul său imperiu de edificii sumptuoase și de lucrări de artă folositoare, senatul și poporul Romei se întreceau care de care să serbeze cu mai multă pompă binefacerile și triumfurile gloriosului împărat. Îi decretară dar tot felul de clădiri comemorative, la care lucra ilustrul architect și sculptor grec Apolodor. Atunci se înălțară în Roma, forul lui Traian cu toate edificiile decorative din prejuru-i: portice, bibliotecă, templu; atunci bazilica Ulpiană cu cinci rînduri de stîlpi de granit; atunci columna războaielor dacice cu statuă învingătorului d'asupra; atunci în fine, la capul căii Apiane pe care el o restaurase, un arc de triumf pe care însă nu-l putură sfîrși, pe cît încă fu marele împărat cu zile ¹).

¹) *L. Rossini*: Gli archi trionfali, onorarii e funebri degli antichi Romani (Roma, 1836). — *L. Canina*: Gli

Urmașii lui, geloși de a sa mărire, mai mult se gîndiră a-și face loru-și monumente, decît a consacra pe cele ce aminteau poporului neasemuita glorie și dreptate a ereticului Traian. După ce trecură însă două sute de ani la mijloc, se găsi împăratul Constantin, carele, de cînd îi venise gustul de a-și face din Bizanț o nouă capitală, se deprinsese strașnic a despuia fără rușine capetele de operă ale lumii, ca să-și împodobească cu ele Constantinopolea sa.

El văzù arcul lui Traian stînd fără căpătiu, în răspîntia căilor Sacră și Triumfală; la bază, îi lipseau cu totul ornamente și pe frontispiciu n'avea nici o inscripțiune votivă:— „Stăi!“ — zise el — „tot n'are arcul acesta stăpîn; aidi, să-l fac al meu!“ Și puse îndată de-i cioplî pentru pedestaluri, niște grosolane figuri de Victorii pocite; iar pe ambele fețe ale aticului așternù lungi dedicațiuni, în cari spunea cum el a scăpat lumea de tiranul

egifizi di Roma antica (Roma, 1851).—*Dr. H. Francke*: Zur Geschichte Traian's und seiner Zeitgenossen (Leipzig, 1840).—*Dioni Cassii*: Histor.: roman. LXVIII.

Maxenție, cum a liberat cetatea, *Liberatori Urbis*, și a întemeiat pacea, *Fundatori quietis*.

Astfel arcul lui Traian se pomeni într'oză că a devenit arcul lui Constantin.

Dar ce folos? În zadar inscripțiunile laudă pe noul triumfător, sculpturile din căpătîiele aticului și cele dela timpanele arcului ne amintesc isbînzile lui Traian în contra Dacilor și Parților; statuetele așezate pe intabulamentele columnelor sînt ale regilor barbari robiți de Traian; în fine, cele opt medalioane sculpturale cari, alăturate cîte două, împlinesc golurile dintre colonne, d'asupra arcadelor laterale, ne atestă și ele pietatea și iubirea de vînătoare ale învingătorului Daciei.

Patru din acele mari medalioane reprezintă sacrificii făcute de împărat pe altarele zeilor mitologici; alte patru sînt scene vînătorești.

Pe unul din acestea, Traian, în tunică scurtă cu *tibiale* sau poturi vînătorești pe pulpe și cu toga pe umeri, iese cu alți doi soți de supt un portic, ținînd calul de frîu; alături e un mîndru june cu hlamida asvîrlită pe spate, purtînd de sgardă un frumos ogar. Cîte-și patru țin în mîină lănci înalte cu ascuțiș

romboidal la vîrf, de cele ce se numeau *contus*. Totul arată că ei se gătesc să plece la vînătoare.

Pe al doilea, împăratul, în goana calului său, cu capul gol, cu mantia filfîindă, cu o spadă lungă și îngustă rădicată în sus, urmărește pe un urs, carele fugînd își întoarce capul spre dînsul. Doi tovarăși asemenea călări și fugînd cu spadele plecate pe sub crăcile unui copaciu, însoțesc pe Traian.

În al treilea medalion, aceleași trei persoane călări, — împăratul în frunte, — străbat în fuga mare, un tărîm stufos și mlăștinos, amenințînd cu darde scurte, *venabula*, un mistreț gata a se preda.

În cel d'al patrulea, vînătorearea e terminată. Marele Traian, încununat cu o aureolă circulară sau nimb, ca icoanele sfinților noștri, stă în picioare supt umbră de copaci, și dă ordine altor trei bărbați, toți cu sulite în mîină, din cari unul, mai în lături, ține de frîu un cal; un servitor, în partea opusă, poprește în loc un alt cal. Dinaintea împăratului e un leu mare, lungit mort la pămînt.

Cu fiecare din aceste scene vînătorești se

află împărechiată cîte o scenă religioasă în care împăratul aduce rugăciuni și ofrande zeilor: cînd e să plece la vînătoare, el învoacă pe ocrotitorul familiei sale, pe Ercul rusticul, al Lațului, purtător de baltag, acoperit cu piele de leu; cînd merge să vîneze ursul, el își oțelește vîrful lancei în focul de pe altarul lui Apolon lung-săgetătorul, ἐκρηβόλος: după ce a ucis mistrețul, el îi înfige căpățîna în copaciul sacru care umbrește statua Dianei vînătorițe; și, în fine, după ce a biruit pe leu, el îi depune vîrtoasa coamă la picioarele belicosului zeu Marte.

În nici un period al ei, sculptura antică n'a fost poate mai în stare de a înfățișa cu un caracter mai energic și mai adevărat, asemenea scene, în cari sălbăticia și gravitatea subiectelor reclamă oarecare asprime în mînuirea daltei. Vigoare în loc de grație, demnitate în loc de frumusețe, strictă exactitate la reproducerea naturii omenești în loc de forme estetice ideale, iată calitățile ce caracteriză stilul sculpturii din timpul lui Traian. Aceste calități le-au avut mai mult decît or'cari alții, artiștii aceia cari au săpat marmurele co-

lumnei dacice, precum și baso-reliefurile arcului triumfal. Producțiunile lor constituiesc ceea ce s'ar putea numi *sculptura istorică*, căci sînt interpretațiuni credincioase și perfecte ale faptelor ce ele reprezintă și fiindcă, în cazul de față, faptele au fost mărețe, operele de artă, au știut și ele să păstreze un aspect cu totul impunător.

Este lucru cunoscut că cei vechi n'au nimerit sau n'au voit să înfățișeze animalele, sub formele lor reale; de aceea să nu căutăm prea de aproape la fiarele din medalioanele arcului; dar vînătorii, dar Traian mai ales, în pozele, în mișcărilor, în expresiunea, în musculatura lor, sînt adevărați eroi la vînațoare, precum în realitate erau eroi și pe cîmpul de bătălie.

În aceste prețioase rămășițe ale artei romane din periodul eroid al imperiului, avem tot deodată dinaintea ochilor, imaginea clară și vie a acelei vînațori pe care singură o permitea Platon cetățenilor republicei sale, „vînațoarea cea perfectă — după cum zice filozoful, — care se face în contra patruipedelor, cu cai, cu cîini și cu însăși puterea trupului,

„în care fiara, învinsă prin alergături, prin
 „răni, prin loviri, cade sub propria mînă a
 „vînătorului, vînătoarea care singură aprinde
 „în om zeescul dar al bărbăției¹⁾“.

Dar strecurîndu-ne încetinel prin tot felul
 de cotituri fără pericol, iată-ne ajunși pe tă-
 rîmurile aprige ale vînătoarei celei mari, în
 care goana fiarelor devine uneori o luptă
 crîncenă și în care omul adesea trebuie să
 dea însuși piept în fața primejdiei.

La asemenea cazuri, prepelicarul tău, amice,
 nu are ce-ți face, și chiar, — după cum tu
 pretinzi, — nici cuțitul dela brîu nu te prea
 poate ajuta. Cît despre căruța mea, doară nu-
 mai luînd-o mîrtoagele la fugă, poate că m'ar
 scăpa, (Doamne ferește!) de așa năpaste!

Cu toate acestea, șezînd acuma colea, fără
 grijă, răsturnat în jețul meu, privind liniștit
 pe fereastră cum mugurul liliacului se despică
 și înverzește subt aburoasele sărutări ale soa-
 relui de Aprilie, și ascultînd, cu o dulce ră-

¹⁾ *Platonis Leges*. VII, 824: *εμόνη δὴ πᾶσι λοιπῇ
 καὶ ἀρίστη τῶν τετραπόδων ἵπποις, καὶ κοτὴ καὶ τοῖς
 ἑαυτῶν θήρα σώμασιν. ὧν ἀπάντων κρατοῦσι δρόμοις
 καὶ πληγαῖς καὶ βολαῖς, ἀυτόχειρες θηρ εὐόντες ὅσοις
 ἀνδρίας τῆς θειᾶς ἐπιμελέσθαι.*

pire, cum vrăbiile limbute ciripesc și cum brotăcelul cîntă vesel înturnarea zilelor calde, te încredințez că mi-ar place să străbat, — fără totuși de a mă mișca din loc, — și codrii umbroși, alergînd cu gîndul în goana cerbilor, și piscurile de stîncă, după urmele ideale ale caprei-negre, și vizuinele de prin munți, în prepusa dibuire a urșilor, și luncile cu richiță, după umbra dîrei de mistreț, ba chiar și pustiile năsipcase, pe unde mi s'ar năluci vînători eroice de tigri înfricoșați și de lei furioși!

Dar fiindcă pînă acum, nici prin vis piciorul nu mi-a călcat prin asemenea prăpăstioase locuri, și fiindcă însu-mi, — o mărturisesc cu umilință, — n'am fost niciodată la acea aspră școală în care, după spusa anticului dascăl de vînătoare¹⁾, „cetățenii învață „a fi meșteri în războaie și în toate cele unde „trebuie omului să știe a eugeta, a vorbi și „a lucra bine“, de aceea, zic, nu mă voiu încumăta a spune ceeace aievea n'am văzut cu

¹⁾ Xenophontis de Veratione, I: «ἐκ τούτων γὰρ γίγνεται τὰ εἰς τὸν πόλεμον ἀγαθοί, εἰς τε τὰ ἄλλα ἐξ ὧν ἀνάγκη καλῶς νοεῖν καὶ λέγειν καὶ πράττειν».

ochii, ci legănat în răsfățările poeziei și ale frumoaselor arte, voiu cerceta numai cum alții, mai pricepuți, au cugetat, au vorbit și au lucrat, descriind și reprezentând epizode caracteristice din viața plină de neastîmpăr a vînătoarii celei mari.

Dar în ce parte să ne întoarcem mai întîi privirile? Pe cine să întrebăm a ne spune în ce timp, în ce loc a fost vînătoarea, mai prețuită, mai măreață, mai trebuincioasă, mai desfătătoare?

Căta-vom a descoperi, prin negura timpilor preistorici, pe sălbaticii primitivi ai pămîntului, cutrierînd colosalele vegetațiuni anti-diluviane și luptîndu-se cu fiare uriașe, ale căror seminții s'au stins acum de mult de pe fața lumii? — Tu ai spus, la începutul cărții tale, că vînătoarea este o aplecare firească a omului, vechie ca și dînsul; eu voiu adaoge, tot spre lauda vînătoriei, că acest instinct a înlesnit chiar omului primele sale inspirațiuni artistice și aceasta ne-o dovedesc cu prisos figurile de elefanți-mamuți cu coame stufoase, cele de reni cu late coarne răschirate, de urși ai speluncelor și de alte animale dispărute,

ce s'au găsit pe unelte de corn, pe arme de os și pe plăci shistoase, gravate cu sula de către oamenii străvechi, cari în timpii perioadei glaciare a Europei, se adăposteau în peșterile dela Madeleine, dela Augerie, dela Massat și din alte stațiuni cufundate azi sub tărîmul Perigordului, al Gasconiei și al multor provincii din Franca meridională¹⁾.

Urma-vom cu ochii cetele nesocotite de arcași și de lănceri, cîrdurile nenumărate de sburătoare, turmele nesfirșite de animale, ce stau puse la șireag printre ieroglifele templelor egiptene sau pe părății de piatră văroasă ai palatelor ruinate din Niniva și din Babilon? — Ca să vîneze lei și tigri, girafe și gazele, ba chiar iepuri și cocori, faraonii Egiptului, despoții Asiriei și tiranii Perși rădicau în picioare ordii și popoare întregi; iar

¹⁾ Despre descoperirile de asemenea natură ale d-lor *Lartet, Cristy, de Vibray, Garrigou* și alții, vorbesc toate publicațiunile cari se ocupă de timpii preistorici, așa de mult studiați în anii cei din urmă. — n anul acesta chiar, pentru prima oară, s'au descoperit oase de reni, sculptate cu figure de acelaș animal, și într'o peștere din Elveția, la Thaingen. Cine știe dacă și peșterile munților noștri nu ne păstrează destăinuiri de felul acesta?

după terminarea acelor năpraznice măceluri, legiuni de zugravi și de pietrari erau osîndiți ca să așterne pe ziduri, pentru încremenirea viitorimii, toate acele nemărginite epopee vînătorești, cari, prin nemilostiva lor monotonie, sperie și obolesc azi ochii călătorului minunat¹⁾).

Asculta-vom, de pe rîpele înverzite ale lacului celor Patru Cantoane, voiosul și semețul cântic al plăiașului elvețian, cadențat de muza lui Schiller, amanta libertății? Fiul lui Guilom Tell îl întonă cu glas puternic și eco îl repetă din sînul munților inimați în Uri, în Schwytz și în Unterwalden:

Mit dem Pfeil, dem Bogen,
Durch Gebirg und Thal,
Kommt der Schütz gezogen
Früh' am Morgenstrahl.

Wie im Reich der Lüfte
König ist der Weih —
Durch Gebirg, und Klüfte
Herrscht der Schütze frei.

¹⁾ *Wilkinson*: Private life, manners and costumes of the ancient Egyptians.—*Layard*: Niniveh and Babylon.

Ihm gehört das Weite:
 Was sein Pfeil erreicht,
 Das ist seine Beute
 Was da kreucht und fleugt¹⁾).

Acì mă aflu din nou în mare primejdie
 ca să asvîrli din mînă foaia pe care, cu multă
 sau mai puțină răbdare, tu te silești a mă
 citi. Cum! am cutezat a-ți pune supt ochi
 chiar și versuri nemțești? Oare putea-vei să
 mă ierți?..

Dă-ți osteneala, rogu-te, a căta în josul
 paginei, traducerea schiopătîndă a acestor fru-

¹⁾ Schiller, Wilhelm Tell Act. III, Scen. I:

Cu săgeata, cu areul,
 Prin munți și prin văi,
 Vînătorul calcă întins
 De timpuriu la raza dimineții.

Precum în împărăția vînturilor
 Domn este vulturul, —
 Prin munți și prăpăstii
 Domnește liber vînătorul.

Al lui este spațiul,
 Tot ce atinge a sa săgeată
 Este prada lui,
 Tot ce se tîrăște și sboară.

moase strofe, în care colcotesc cele mai nobile simțiminte ce iubirea de vînătoare poate aprinde în inima unui om, și sper că tu, vînător, te vei împăca îndată cu poetul, dacă nu și cu limba lui.

În acea limbă însă este scrisă cea mai expresivă poemă a vieții vînătorești, eroica dramă a lui Guilom Tell, în care răsufală peste tot, aerul liber și curat al plaiurilor alpestre și iubirea necumpătată de patrie a cetățenilor liberei Elveții. O țară întregă scăpată din robie numai prin inima vitează și prin săgeata dibaci-mînată ale unui vînător, iată de sigur cea mai falnică izbîndă cu care se poate mîndri vînătoria. Poetul s'a pătruns de aceea mîndrie de vînător și auzi-l cu cîtă dragoste vorbește el chiar și de înțelepciunea caprei-negre, care, cînd merge cu cîrdul să pască la întărcători, pune streaja la pîndă ca să tragă cu urechia și să fluere cînd se apropie vînătorul¹⁾.

¹⁾ Schiller, Wilhelm Tell. Act. I. Scena I.

„Das Thier hat auch Vernunft;
Das wissen wir, die wir die Genssen jagen,
Die stellen klug, wo sie zur Weide gehn

Tot despre acea sprintenă și sficioasă fică a stîncelor a zis și poetul latin, în versuri mai vii și mai colorate decît cel mai nimerit tabel:

Pendentem summa capream de rupe videbis;
Casuram speres: despicit illa canes.¹⁾

Iată cum știe poetul să ne facă a simți chiar și decepțiunea vînătorului. Ajuns pe culmele alpestre,

pe stînci de scuți de ghiață, troiene de zăpezi pe care o suflare le-aruncă repezi jos,

el se oprește, se uită în dreapta și în stînga cătînd să zărească amăgitoarea pradă care i-a perit din ochi, și apoi, întărîtat, obosit, mînios de zadarnica-i osteneală, el strigă în limba lui Byron. ba stăi! mai bine să-l facem să vorbească românește, în versuri pe

'ne Vorhut aus, die spitzt des Ohr und warnet
Mit heller Pfeife, wenn der Jäger naht“.

1) *Martialis*, Epigram. XIII. 38:—

„Vei vedea capra neagră atîrnată de vîrful unei rupe;
Speri că va cădea: dar ea cată cu dispreț la cîini“.

care însuși autorul lor vași fi uitat că le-a scris
 odinioară, îndepărtatele-i *Ceasuri de mulțumire*:

Așa; și 'n aste locuri, căprița a sărit.
 Piciorul ei cel ager m'a încurcat de tot:
 Cîștigul meu de astăzi abia de va plăti
 Primejdioasa-mi muncă¹⁾

Altă dată însă vînătorul, mai norocos în
 goana sa, își cîntă cu veselie izbînda, și, în
 inima-i mulțumită, dorul iubitei sale vine
 de se amestecă cu plăcerile vînătoriei. Atunci
 poetul, — acela carele, în secolul nostru, a
 știut, mai bine decît or' care să împrăpăteze
 cu o nouă dulceață și cu un mai viu profum,
 limba îmbătrînită a lui Ronsard, — Alfred
 de Musset a pus în gura plăiașului un cînt
 vesel, în care bucuria triumfului la vînătoare
 se îngîină cu dulci amintiri de amor:

¹⁾ *C. A. Rossetti*, *Ceasuri de mulțumire*, (București,
 1843) traduce astfel aceste versuri din *Manfredul* lui
Lord Byron, Act, I. Scen. II:

Ye toppling crags of ice!
 Ye avalanches, whom a breath draws down,

 Even so
 This way the chamois leapt: her nimble feet
 Have baffled me: my to-day will scarce
 Repay my break-neck travail.

Chasseur, hardi chasseur, que vois-tu dans
 [l'espace?
 Mes chiens grattent la terre et cherchent une
 [trace.
 Debout, mes cavaliers! C'est le pied du cha-
 [mois. —
 Le chamois s'est levé! — Que ma maitresse
 [est belle! —
 Le chamois tremble et fuit! — Que Dieu veille
 [sur elle! —
 Le chamois rompt la meute et s'enfuit dans
 [le bois. —
 Je voudrais par la main tenir ma belle amie. —
 La meute et le chamois traversent la prairie:
 Hallali, compagnons, la victoire est à nous!
 Que ma maitresse est belle et que ses yeux
 [sont doux!¹⁾.

¹⁾ *Alfred de Musset*, La coupe et les lèvres. Act. II, Scen. II:

„Vânătorule, semete vânătorule, ce zărești tu oare în spațiu?

Ciinii mei ricăie țărină și cantă o urmă.

Săriți, voinici! E copita caprei-negre.

Capra-neagră s'a sculat! — Frumoasă mai este iubita mea! —

Capra-neagră tremură și fuge! — Dumnezeu să mi-o păzească! —

Capra-neagră întoarce haita și fuge în pădure. —

Aș vrea să țiiu de mână pe draga mea iubită. —

Haita și capra neagră trec peste pășune:

Hura! tovarăși, izbînda este a noastră! —

Mult mi-e frumoasă iubita și dulci îi mai sînt ochii!“

Cîntă și chiuiște vesel vînătorul, căci izbînda este a lui! A prins capra în pădure; și în vale, iubita-i cu ochi dulci îl așteaptă ca să-l strîngă de mîină. Sufletu-i acum înnoată în bucurie. Au trecut, s'au șters zilele de dor pe cînd el rătăcea prin luncă suspinînd doina vînătorească:

Lunca țipă, lunca sbiară
Pentr'un puiu de căprioară;
Vai de biata inimioară,
Ca și lunca geme, sbiară
Pentr'o puică bălăioară.

Frunza crește, frunza cade,
Căprioara n'o mai roade.
Vai de mine ce m'oiu face?
Doru 'n sufletul meu zace
Ș'inimioara-mi nu mai tace!

Inimă, fii răbdătoare,
Ca pămîntul sub picioare,
Păn'ce puica bălăioară
S'o întoarce 'n luncă iară,
Cu cel puiu de căprioară!¹⁾

¹⁾ Poezii populare ale Românilor, adunate și 'ntocmite de Vasile Alecsandri, București, 1865, pag. 225.

Puica s'a întors în luncă; ea a înfrînt și a sdrobit inima poetului mai rău decît crudul vînător. cînd sfișia fără milă sînul căprioarei și atunci, tot dînsul, tot de Musset, mlădiindu-și lira pe un ton mai duios, adu-ți aminte, amice, cum, în cîteva versuri repezi și armonioase, adevărate mărgăritare picate din acel corn de poetice îmbelșugări ce i-l revarsă suava lui muză într'o frumoasă noapte de Maiu, cum știe, zic, a schița în treacăt, o întreagă elegie vînătorească:

Suivrons-nous le chasseur sur les monts es-
 [carpés?
 La biche le régarde; elle pleure, elle supplie,
 Sa bruyère l'attend; ses faons sont nouveau-nés:
 Il se baisse; il l'égorge, il jette à la curée
 Sur les chiens en sueur son coeur encore vi-
 [vant¹).

Sărind cu ciuta și cu capra, din pisc în

¹) *Alfred de Musset, La nuit de Mai:*

„Urma-vom vînătorul pe munții rîpoși?
 Ciuta îl privește; ea plînge și se roagă,
 Culcușu-i de buruieni o așteaptă; iezii îi sînt de cu-
 rînd născuți.
 El se pleacă; o înjunghie și aruncă în pradă
 Cînilor asudați, inima-i încă vie.

pise și din stîncă în stîncă, cine ne oprește acum de a ne strămuta pînă și în munții noștri?

Acî ne așteaptă *Vînătorul Carpaților*, pe care s'a cercat a-l cînta într'o lungă baladă descriptivă, un muntean român, un cîmpulungean, carele fără îndoială a gustat plăcerile și ostenelile vînătoarei de munți, și-a resimțit în sufletul său toate învietoarele fremete ale vieții de plăiaș. Dacă natura l-ar fi înzestrat cu darul de a spune precum simte, d. N. Rucăreanu ar fi făcut de sigur un cap d'operă nemuritor. Dar știi că are românul o vorbă care cam zice că acolo unde nu este putința, la ce-i e bună voința?

Cu toate acestea, în balada *Vînătorul Carpaților* sînt imagine cari se vād a fi fotografiate de pe natură. Păcat că au aspectul tern al fotografiei și nu coloritul viu al vieții! Sînt și expresiuni neaoșe-românești de o originalitate prețioasă, care ar lucî ca nestemate într'o frumoasă salbă de versuri armonioase.

Subiectul baladei este fără îndoială conceput cu o bogată și adesea fericită varietate,

căreia, din nenorocire, cititorul se vede silit a-i aduce mereu jalea; căci pe tot minutul el simte în sine mintea învrăjbindu-se cu urechia. Eu unul mărturisesc că, pătruns fiind de mărețele dorințe ale poetului, am încercat un fel de simțimînt dureros, văzînd cît de puțin limba și versul au venit în ajutorul puternicei sale închipuiri, ale nobilelor sale aspirațiuni. De ce nu poate omul toate cîte le dorește? Dar, vai! sînt puțini, foarte puțini aceia:

Non omnia possumus omnes¹⁾

O chemare către vînători, la revărsatul zilei, deschide șirul neregulatelor și capricioaselor strofe, scrise în versuri albe.

Ușor ca însuși cerbul pășește vînătorul
 Pe coama cărărată piciorului de munte.
 În poalele-i se întinde cîmpia strălucindă
 De mii de briliante ce varsă aurora
 Pe geana-i rourată, pe verzile ei bucle.

El trece pe muscelele însmăltate cu flori
 suave; apoi pășește tăcut pe sub bolta întu-

¹⁾ *Virgiliu*, Eclog. VIII, v. 63: „Nu toți putem toate“.

necată a fagilor și a frasinilor, unde murmură isvorul și unde cîntă mierla, grangorul și sturzul. Deodată însă vînătorii se opresc:

„Atîrnați, feciori, merindea
 Sus pe ramure de arbori!
 Iacă urma căprioarei
 Proaspătă de astă noapte;
 E culcată 'n fața coastei
 Sau în higiul¹⁾ dintre plaiuri. —
 Bătăiași, pe fuga 'ndată!
 Vîntul bate de minune!
 Luați bătaia sus din piscuri;
 Veniți trîmbă cam spre vale,
 Drept la fagii cei înalți;
 Acolo ne ținem noi.
 De veți auzi copoii
 Peste voi trecînd în dosuri,
 Să tăceți, să nu dați gură,
 Căci se 'ntorc cu ea îndată;
 Știți că trage tot în jos
 Și atunci să întețiți!

Iute la pîndă, la țiiitori!
 Coprindeți bine de muche 'n vale!
 Și curmătura să nu rămîie!
 Și treceți unul peste pîrîu!

Bătaia acum începe și iarăși încetează

¹⁾ „Pădure jună și foarte deasă“.

Abia s'aud copoii pe vîrfuri depărtate;
 Dar trec, se lasă'n scăpat, și pare că vînatul
 Cu cîinii împreună s'au dus pe altă lume.
 Tăcut acum e totul; munteanul nici nu mișcă;
 În muta-i așteptare se uită l'a sa umbră
 Din ce în ce crescîndă, și timpul el măsoară.
 Și iar s'aud copoii. Ca fulgerul de iute
 Șosesc din muche 'n vale, din vale iar în muche.
 Bătaia reîncepe; mereu se întetește:
 Chefnitul ¹⁾ e aproape; cît colo frunza sună,
 S'aci c'o detunare, tot sgomotu 'ncetează.
 Din fundul văi' adînce, c'un pas mai rar,
 [dar sigur,
 Cu deasa-i respirare, se vede vînătorul
 Măreț, alegru, sprinten, ce-aduce pe-ai săi
 [umeri
 Pe svelta căprioară și pe pămînt o 'ntinde.

După aceste versuri, care pe lîngă orice
 alte merite, au mai ales pe acela de a se
 prezenta adesea sub forma limbagiului vînă-
 toresc al muntenilor noștri, după aceste ver-
 suri vine descrierea orelor de repaos: focul
 de brazi strălucind noaptea prin pădure, ghi-

1) „Lătratul copoiului cînd este pe urma vînatului.
 Cînd vînatul, adică ursul, mistrețul sau lupul vulnerat
 stă pe loc ca să facă rezistență, atunci numai copoiul
 latră, și aceasta, în limbagiul vînătoriei, se zice: *bat
 cîinii*. Tot astfel latră copoiul și tot astfel se zice cînd
 el a închis căpra-neagră în colț sau aninătoare. N. R.

citorile și iresurile rostite pînă să se gătească cina. în sfîrșit somnul ce vine cînd încep ochii „a vedea cam sus găina“.

Cînd apoi răsare din nou soarele, vînătoarea reîncepe.

Alte două strofe, dispuse într'acelaș chip, împlinesc partea curat vînătorească și negreșit cea mai interesantă a baladei. Le vom mai transcrie numai pe ele, însoțite cu notele lor filologice și patriotice, căci urmarea, pînă la sfîrșit, ne înstrăinează cu totul de viața vînătorilor. Perzînd-se, cînd în zadarnice doruri după timpii patriarcali și eroici ai Domniilor străbune, cînd în amarnice mîinii în contra influențelor străine ce răzbat în țară prin *căi ferate* și prin *batèle cu vapor*, balada ne face să simțim atunci, în mod obositor, toate neputințele muzei cîmpulungene. Abia dacă într'acel haos de idei străine subiectului de versuri anevoioase, ne mai deșteaptă cîtva descrierea furtunei care

Răzbubuie prin brazii ce șuieră ca șerprii,
sau dacă ne mai învie amintirea mîndruțelor

căroră vînătorul le destină cîte o „cetină frumoasă de brad verde, neuscat“, drept semn

că vînătorul

E ca bradul neschimbat ¹⁾).

Să ne întoarcem dar curînd și cu plăcere către dînsul.

Curioasă idee a avut d-l Rucăreanu de a încurca pe bietul *Vînător al Carpaților* prin *Eisenbahn*-ul lui Strussberg și prin *Kaiserlich-Königlich-privilegirt*-ul *Dampfschiff!* Ia mai bine să-l rugăm a ne fi dumnealui încă odată călăuză spre a ne duce prin *aninătorile*, prin *iudele*, prin *înfurciturile* și prin *colțanii*, unde se ivește, sfișț sau îngrozitor, vînatul dela munte.

Vînătorul se oprește:

„Jos copii, pe brînci cu toții!

Auzirăți șueratul

Caprei-negre printre stînce?

Ne-au ulmat; dar sînt aicea.

Drept l'aninători vă duceți,

¹⁾ „Acest ultim pasagiu l-am crezut necesar aici, pentru două cuvinte: întii ca să completez forma poeziei mele atît de variabilă, și al doilea ca să dau o mică desmintire acelor autori sau *filozofi romantiați*, cari au zis că vînătorul nu poate ama“. N. R.

Si vedeți de le luați vîntul
 Ca nici una să ne scape!
 Iar în iudele ¹⁾ din față
 Se țin cerbii, stau și urșii;
 Dați la cîni îndată drumul!
 Fuga sus la 'nfurcitură;
 Alergați la creeri ²⁾ unul,

1) „O grămădire de arbori răsturnați a cărei numire „derivă dela un vînt foarte furios ce bate mai în același „timp, din mai multe părți, și pe care vînătorii mun- „teni l'au numit *Iudă*, pentru că, ducînd mirosul de „pe tot locul dela om la vînat, ace-*ta* îl ulmă, fuge și „se depărtează, astfel că toată osteneala vînătorului „rămîne în van. Cuvîntul dar este simplu și natural; „acest vînt trădînd pe vînător, a meritat foarte bine „numirea de *iudă* sau trădător. — Țăranul cel mai sim- „plu, fără carte, fără instrucție, fără educație, necu- „noscînd decît necesitățile și nevoile sale, știe prin limba „părinților săi, ce a auzit și înțales pe toată ziua în „biserica, — singura lui școală, — știe, zic, că *Iuda* a vîndut „pe Fiul lui Dumnezeu, mîntuitorul lumii. — O Doamne! „dacă acei bărbați ce ne-au format această limbă, sanc- „ționînd'o mai întîi prin biserica noastră, sînt în im- „periul tău, între sfinții tăi, primește tu această lacrimă „de recunoștință, ce pică pe aceste rînduri, și o tran- „smite lor prin angeli tăi! Fă, Doamne, ca în secolii „secolilor să zicem: *Doamne fii cu noi!* și nu *Domine,* „*esto nobiscum!* Fă, Doamne, ca în toată dimineața, și „nu *demanetia*, să laudăm numele tău! Ține-ne, Doamne, „tari în *credința*, ei nu *credentia* ta! Atunci providența „ta ne va mîntui! N. R.

2) „Pădurea cea mai înaintată spre vîrfurile muntelui, de unde apoi se începe golul culminante“. N. R.

Unde ese încornoratul¹⁾
 Altul rămîneți la strungă
 Unde trage, știți, desculțul²⁾;
 Dar vedeți, coprindeți bine
 Ș'armele vă primeniți!
 Neamțul³⁾ bate... a 'nchis capra
 În colțanul cel din vale;
 Eu alerg pe fuga 'ncolo;
 Fiți deștepți la țititori!"

În iuzi gonesc copoii, spre vîrf ei se 'ndreptează.
 Din ce în ce chefnitul mai mult se întefeste,
 Un trăznet se aude; un altul îl urmează
 Și tot se mai repetă. Apoi un răcnet mare
 Cutremură pădurea și zgudue și munții,
 Iar cîinii bat într'una, ș'un zgomot formidabil
 Din ce în ce tot crește, și detunări teribil
 Din țeve fulminante, răsună în ecouri
 Din stîncă pînă 'n stîncă, din vale pînă 'ntr'alta;
 Se perd în depărtare. — Se face-apoi tăcere
 Și nu se mai aude decît murmura surdă
 A rîului din vale, decît svolîndul șuier
 Al brazilor, ce trece, se perde peste goluri,
 Dar ne'ncetat revine ca undele de mare.

1) „Cerbul“. N. R.

2) „Ursul“. N. R.

3) „Nume ce se dă mai adesea de țărani cîinilor de vînat. Fac această explicație ca să nu se confunde cu un alt neamț ce vom întîlni mai încolo“. N. R.

O pauză... și iată pe budur¹⁾ vînătorul
 Descinde încins cu capra; iar alții ajung acolo
 Cu cerbul și cu ursul și cu colțat mistrețul.
 E mare bucurie și mîndru vînătorul!²⁾

Negreșit că tabelul ce s'a prezentat la ochii scriitorului a fost măreț; inima-i a bătut cu tărie la acele splendide priveliști, la acel sgomot formidabil, urmat de tăcerea, prin care se auzea numai surda murmură a rîului din vale și șuierul brazilor clătiți ca undele mării! Păcat însă că muzele geloase nu s'au îndurat a-i încorda lira pe un ton mai melodios!

Aș vrea, pe cînd mi se desfășoară dinaintea minții uimite priveliști așa de răpitoare, ca să aud, ca prin vis, o muzică plină de farmec, bunăoară ca cea din opera Guilom Tell

¹⁾ „Un fel de stîncă mare și cu oarecare vegetație neregulată, unde capra neagră se ține mai adese“. N. R.

²⁾ N. Rucăreanu: „Modeste încercări poetice originale și traducțiuni“. București, 1873, pag. 56—70. — Titlul ce d-l. R. a dat cărții sale este de natură a dezarma critica; dar noi aici, punîndu-l alături cu corifeii ai literaturii, ne-am simțit siliți a-i croi un locșor de care nici cunoscuta d-sale modestie să nu se înspăimînte, nici ilustra companie în care se află să nu se poată scandalî.

a lui Rossini, și mai ales ca acel minunat cor de vânători, care, după ce a trîmbițat, pe un ritm vioiu și alegru, fanfarele de chie-mare, se perde apoi cu vuiet armonios, prin tainica rezonanță a codrilor de brazi!

VI.

Ce minunată interpretațiune a vieții vînătorești este, în adevăr această măiastră melopee, odă scrisă în acea limbă fără rost, ale cării sunete modulate prefiră în inima omului, mai lesne decît or'ce cuvinte, și dorul, și veselia! Se pare că din înduioasa amintire a două cîntice, culese poate chiar prin munții Elveției, dintr'o arie comună din cele cari se cîntă vesel pe trîmbița de vînătoare, și dintr'un melancolic *lied* nemțesc, pe care țăranii german îl gîlgîiesc (*judeln*), adunați în cor, marele compozitor italian a știut să plămădească acest cap d'operă al muzicei de vînătorie.

Dar Rossini a intrat cel din urmă pe calea, în care alți mari muzicanți îi apucase înainte.

Bătrînul Haydn, părintele acelor simfonii germane pe cari tu le urăști așa de tare,

Haydn, la vîrsta de 68 de ani, puse capăt șutimilor sale de compozițiuni muzicale, prin oratoriul numit *Cele patru timpuri ale anului*, — *die Jahreszeiten*, — în care recapitulînd toate amintirile vieței sale, simplă și simțitoare, bătrînul maestro cîntă pe rînd, cu instrumente și cu glasuri omenești, toate bunurile și toate plăcerile de peste an. Cînd ajunse la timpul toamnei, unchiașul obosit nu se sfiu a îmbuca bărbătește trîmbița vînătorească și tot știu încă să mlădieze prin simpatica și naiva dulceață a geniului său, stilul muzical cam pipernicit și cam întoponat al secolului din urmă, stil pe care l'au denumit, în țările occidentale, cu porecla comică de *stilul perucelor*, — *Zopfen-stil*, — și care la noi s'ar zice: „de cînd cu Nemții cu coadă“.

Cam tot pe timpul cînd Haydn seria în Viena, oratoriul *Celor patru timpuri*, un compozitor francez, carele a înzestrat scena lirică cu multe opere frumoase și care a compus imnuri și cantate patriotice pentru revoluțiunea dela 1793, Méhul, a dat patriei sale, în uvertura operei *Junele Henric le Jeune Henri*, o încîntătoare simfonie vînătorească.

Cele două națiuni muzicante ale Europei moderne, Italienii și Germanii, contestă neîncetat Francezilor geniul acestei arte.

Asemenea cestiuni nu se desbat cu pușca în mână, și, fiindcă noi acum ne aflăm la vânătoare, timpul nu ne iartă ca să apărăm aci pe Boieldieu, pe Auber, pe Halévy, pe Gounod, pe Félicien David, nici chiar pe acel sublim geniu cu totul francez al israelitului german Meyerbeer. Tot ce putem spune deocamdată, în materie de muzică vânătoarească, este că Francezii au avut și au păstrat din timpî străvechi, — de prin secolii feudalității chiar, pre cât se știe, — o mulțime de cîntece vânătoarești, pe care slujitori speciali le sunau pe cornuri, în petrecerile sgomotoase ale regilor și ale castelanilor. Fiecare episod al vieții de vânătoare, fiecare soi de fiară luată în goană, fiecare moment al dramei cinegetice avea cîntecul său consacrat și tradițional, ca semnalele militărești.

Țiu minte că într'un timp cînd departe de toți ai mei și cu sufletul adînc întristat, trăiam într'un colțișor al Franciei, pe malul unui rîu și în vecinătatea unei mari păduri, în

toate serile, la ora cînd aburii înălțîndu-se de pe apă începeau a înnegura orizontele amurgit, un sunet de corn răsuna de pe malul opus al rîului și repeta cîteva ori d'a rîndul una din acele fanfare vînătorești, al căror ritm iute și chiar glumeț pare că se îngîină cu vibrațiunile melancolice și prelungite ale instrumentului ce le produce. Nu-mi place, amice, a-mi repurta mintea către momente așa înnorate ale trecutului; dar, din minutele pe cari în singurătatea de atunci le socoteam deopotrivă cu secolii, numai acelea îmi erau mîngîioase, cînd vocea cornului îmi legăna auzul în sunetele cadențate ale semnalului de vînătoare. Pe tonurile duioase și întunecate ale trîmbiței metalice, se juca cu o veselie săltăreață, melodia cîntecului francez, și atunci, în mine, auzul șoptea inimei mîhnite neașteptate cuvinte de speranță și de bucurie. Cît voiu trăi, nu voiu uita ce dulce îmi era acel balsam melodios; el și acum îmi înmoaie inima de cîteori se întîmplă să aud *Uvertura de vînătoare* a lui Méhul în care aceeași fanfară domnește ca motiv de căpetenie și răsare, sub felurite tonalități, printre diverse

episode muzicale pline de frumuseți; aci, artistul a imitat tropsul cailor ce fac să răsune pământul sub ale lor copite; aci iar, el amintește lătratul vesel al cînilor, cînd li se dă drumul la goană; aci, încă, pare că, într'o dulce melodie, cerbul, în agonia sa plînge și cere cu lacrimi iertare dela neîmblînziții săi dușmani. Dar aceștia, spre a-și deștepta mereu în suflet o nouă ardoare, repeșesc din cornuri cunoscutul semnal, pe care tot francezul îl știe și-l cîntă pe riturnela poporană: „Tonton, tonton, tontaine, tonton!“

Dar este oare vreo idee pe care spiritul glumeț al francezului să n'o fi dat, — cum am zice noi, — pe pîrlitură? — „Cîntă, vînătorule“, — zice poetul popular al Franciei, — „cîntă prin crînguri și prin cîmpii, cîntă mereu refrenul tău de vînătoare: *Tonton, tonton, tontaine, tonton!* — Pe cînd tu vînezi cerbul din pădure, altul mai isteț vînează în culcușul tău; tu ții urma ciutei și altul a gingașei tale neveste; tu dai chiorîș în fiară, și altul face cu ochiul tinerei tale soțioare, pe care tu ai părăsit-o, *teneræ conjugis immemor*¹⁾ ca

1) *Horatii. Carmin. I. I, v. 25*

să bați codrii. De aceea, cînd te vei întoarce, mîndru cu cornoratul acasă, umflînd sunetul cornului tău, ia ascultă cum acel primejdios păcălitor de Béranger îți va întoarce pe franțuzește zicătoarea românului: „ce știe satul nu știe bărbatul!“

Chasseur, tu rapportes la bête
Et de ton cor enfles le son
Tonton, tonton, tontaine, tonton!
L'amant quitte alors sa conquête
Et le cerf entre à la maison.
Tonton tontaine, tonton²⁾.

Lăsăm pe francezi să rîză și să glumească chiar și pe bătrînele, pe frumoasele lor arii de vînătoare de care a știut așa de bine să

. Manet sub Jove frigido
Venator terrenæ conjugis immemor,
Seu visa est catulis cerva fidelibus,
Seu rupit teneres Marsus aper plagas. —

„ Stă sub cerul friguros
Vînătorul uitîndu-și tînăra soție,
Sau că cîinii lui credincioși au zărit o ciută,
Sau că mistrețul marsic a năvălit în holdele roditoare“

²⁾ Chansons de Béranger: La double chasse:

„Vînătorule, tu aduci dobitocul
Și umfli sunetul cornului tău!
Tonton, tonton, tontaine, tonton!
Atunci și amantul pleacă dela iubita sa
Și încornoratul intră în casă la tine.
Tonton tontaine, tonton!“

se folosească francezul Méhul, în uvertura sa, și pe care nule-a desprețuit, cu vreo treizeci de ani mai în urmă, nici Italianul Rossini, în Guilom Tellul său, și să ne oprim un minut, între aceste două modele de muzică vânătoarească, asupra unei opere de aceiaș natură, în care se rezumă tot geniul național al Germanilor. *Freischütz*, sau Liberul Vânător e titlul cap-d'operei teatrale a lui Weber¹⁾. Fantazie întunecată de ridicole credințe diavolești, simplitatea cea mai naivă în viața reală, simțimîntalismul cel mai idealist în dorințele inimei! iată din ce este compus subiectul operei; și simpatica muzică a lui Weber, așa plină de suave melodii, pare că netezește cu o suflare lină toate asprimile, toate nesăbuitele ciudății ale unor așa discordante contraste.

¹⁾ *Fran. Ioh. Haydn*, născut la Rohrau în Austria, la anul 1732, a murit la 1809; el are 527 compozițiuni instrumentale; oratoriul „Die Jahreszeiten“ este din anul 1800. — *H. Méhul* s'a născut la Givet, în anul 1763 și a murit la 1817. Opera „Le Jeune Henri“ este compusă la 1796. — *C. M. Weber* născut la Eutin (Holstein) în anul 1786, a murit în Londra la 1826. Opera „Freischütz“ este din 1822. — *Giachimo Rossini* s'a născut la Pesaro în Italia, la anul 1792 și a murit în Paris la 1868: cea de pe urmă operă a lui, adică „Guilom Tell“ s'a reprezentat la anul 1829.

Corul din al treilea act din Freischütz, în care vînătorii proclamă că nimic pre pămînt nu se poate asemui cu plăcerile vînătoriei,

Was gleicht wohl auf Erden dem Jägerverg-
[nügen,

este compus pe un ritm mai puțin variat și are o melopee mai puțin măreață decît cînticul vînătorilor din Guilom Tell, dar nici originalitatea, nici grația nu-i lipsesc și caracteru-i diferă cu totul de fanfarele vînătorești ale Francezilor. Pe sub candida veselie a melodiei, sbîrnîie un acompaniament surd care poartă mintea în mistice regiuni. Este fără îndoială un cînt cu totul german. Dar să nu te temi! poți să-l ascuți fără frică; n'ai să găsești într'însul nimic din acea lîngedă și searbădă monotonie a unora din cînticele nemțești, pe care românul a caracterizat-o cu porecla batjocoritoare de *tararaoa neamțului*.

Dacă fiarele ar fi și în zilele noastre tot așa de simțitoare la plăcerile delicate ale armoniei, precum erau în timpii binecuvîntați ai vestitului *virtuoso* și *tenore-sfogato* Orfeu, negreșit că ele ar veni singure să se predea

de bună-voie celor cari le-ar executa, în ra-riștea unei păduri răsunătoare, un concert simfonic compus din toate cap-d'operele de muzică vânătoarească despre cari îți vorbii aci în treacăt. Dar vai! se vede că de cînd pe bietul Orfeu l-a luat Offenbach în răspăr, în-săși fiarele, scîrbite de a vedea scăpătarea gustului artistic la bipezi, și-au luat lumea în cap, s'au sălbăticit cu totul, și astăzi este mai mult decît sigur că, dacă s'ar ispitî cineva să cerce a instrumenta și a vocaliza prin codri, muzică clasică, precum este uvertura lui Méhul, sau oratoriul lui Haydn, sau chiar și corurile lui Weber și lui Rossini, urși, lupi, mistreți, vulpi, cerbi, ba chiar și epurii ar apuca-o îndată la picior, împreună și cu vînătorul lor, dacă cumva acel vînător s'ar întîmpla să fie amicul meu, autorul *Manualului românesc de vînătorie*.

Cu toate aceste n'a fost în totdeauna așa! Mult mai încoace de timpii fabuloși ai pă-țitului amant al Euridicei, și chiar în regiuni lipsite de castelani feudali și de sunători de fanfare, în țări depărtate, asiatice, pe cari noi le socotim de păgîne și de barbare, mu-

zica a fost prețuită ca o neapărată auxiliară a petrecerilor vânătoarești.

Primește, te rog, pentru un moment, să ne întoarcem cu vreo cincisprezece sute de ani mai înapoi, pentru ca să ne încredințăm cum că vânătorile cu acompaniament de orchestră nu sunt, precum s'ar putea crede, o deșeartă închipuire a imaginațiunii mele puțin vânătoarești, ci că din contra, cele mai mărețe serbări cinegetice au fost însoțite, chiar din vechime, cu concerte instrumentale și vocale. Consideră totdeodată că această nouă digresiune pe cîmpul artelor din antichitate, o fac și pe dînsa numai și numai întru cea mai mare laudă și glorie a artei vânătoarești, și mai ales nu uita că pentru ca omul să facă un lucru bine trebuie mai întîi de toate să aibă multă, foarte multă răbdare; de aceea și înțelepciunea poporului te învață ca să „prinzi iepurele cu carul“.

Negreșit că pentru oricare știe să țină un condei cu trei degite și pentru oricare din acei scriitori ce nu s'au pătruns că scrisul trebuie să fie numai o urmare cugetată a gândirii și a studiului, foarte lesne le vine de

a serie *currente calamo*, despre orice materie, știută sau necunoscută lor. Îi vezi, nepricepuți plagiatori ai atot-știutorului Pic dela Mirandola, tratînd cu ușurință *de omni re scibili et quibusdam aliis*¹⁾.

De va fi vorba de muzică, apoi îți opărese tot într'o leșie pe Rossini cu Offenbach, pe Auber cu un oarecare Souppé, fabricant de operete la Viena, pe Meyerbeer cu Lecocq, un alt imitatorăș parizian al caricaturistului operei; și apoi din acea căldare, îți scot la lumină învățăături și povețe pentru formarea și dirigerea unui Conservator național de muzică.

Dar cu atîta ar fi puțin! Groaznic orbește ura pe oameni și mai ales pe supărăciosul neam al scriitorilor, *genus irritabile vatum*²⁾.

Avem dinaintea ochilor o spăimîntătoare

¹⁾ Nobilul italian Pic dela Mirandola, născut la 1463, învățase la vîrsta de zece ani tot ce se putea ști pe atunci și la douăzeci și trei, se lăuda în Roma că poate vorbi *de omni re scibili*, de tot ceiace se poate ști; el muri la vîrsta de 31 de ani. Mai minunați în știință decît minunatul italian, mulți scriitori de acum vorbesc nu numai de tot ceea ce se poate ști, dar încă și de cîteva altele, *de quibusdam aliis*.

²⁾ *Horatii Epist. II, n. v. 102.*

dovadă despre aceasta. Sînt în țară la noi două foi literare cari și-au jurat neîmpăcată ură și minie:

Doi Joi se întărită, și fulgerul jos plumbă!¹⁾

Convorbirile literare dela Iași mușcă carne vie, cînd gălesc, în *Revista Contemporană* din București; iar aceasta,

Tantæne animis cœlestibus iræ!²⁾

împinge urgia pînă 'ntr'atîta, încît, spre a defăima chiar și titlul rivalei sale, tipărește cu litere negre pe hîrtie albă, sub acelaș nume dușmănit de *Convorbiri*³⁾, felurite povești vrednice de vînătorul cel cu coada vulpii, în care se zice, între altele, că la anul 1852 d. Pantazi Ghica, deșertînd într'o seară, prietenește, pahare de Chably, de Chambertin, de Champanie și de Xeres, într'un cabinet la *Caffé* (sic) *Anglais* din Paris, împreună cu Alexandru Dumas tatăl și cu Alfred de Musset, — au răposat,

¹⁾ *Heliade*, 20 decemvrie 1843, în „Curierul de ambe sexe“ Period. IV.

²⁾ *Virgiliu* Æneid. I. v. 15: „Începe atîta ură în suflete cerești!“

³⁾ *Revista Contemporană*, Anul II, No. 4, 1 Aprilie 1874, pag. 324.

sărmanii, amîndoi și nu mai pot mărturisi,— după ce d-lui le-a istorisit multe și mărunte despre literatura, muzica, instrucțiunea și politica României, după ce le-a vorbit pre larg despre dascălul Iazăr, despre Alexandru Vodă Ghica, despre mitropolitul Dosoftei, despre Tudor Vladimirescu, despre meșterul Manole, despre Ianache Văcărescu și despre alții mulți cîți în Cristos s'au botezat pe pămîntul românesc, în sfîrșit a binevoit a le citi și poema populară „*Inșiră-te Mărgărite de V. Alecsandri*“.—„Să nu să uite că această conversațiune (între d-nii Pantazi Ghica, Alecsandru Dumas tatăl și Alfred de Musset) se petrecea la anul 1852“, chiar după cum spune nota autorului (pag. 335), și că d. Pantazi Ghica le-a citit atunci, precum zice „în limba franceză, după textul românesc“, poema *Inșiră-te Mărgărite*, pe care însă d. V. Alecsandri a compus-o la Mircești tocmai în anul 1856, adică cu patru ani în urma vestitei ei citiri de către d. Pantazi Ghica, și apoi a dat-o la lumină, pentru întîia oară, în *Revista Română* din anul 1862 (pag. 160—166).

Pe limba vînătorească, în cazul de față s'ar

zice că autorul articolului *Convorbiri* din Revista Contimporană „a vîndut pelea ursului, pe cînd ursul juca încă prin pădure“. Dar între scriitori nu este ca între vînători. Loc de joc nu încap, și, *horresco referens!*¹⁾ cît despre mine, zău, mă cutremur de o răzbu-nare literară ca aceasta. D'aș fi măcar cunoscut cu redactorii *Convorbirilor* din Iași, le-aș da de sigur povața ca să schimbe cît mai curînd titlul foaiei lor, pentru a căru-i rușinare s'a jertfit cu atîta lepădare de sine însuși d. Pantazi Ghica.

Trăind însă cu totul înlăturat de asemenea crîncene lupte, eu, amice, cînd scriu cîte ceva, scriu mai mult pentru a mea proprie plăcere, fără de a cugeta rău la alții, — afară poate numai de astă dată, cînd m'am apucat a scrie pentru păcatele tale. Dacă însă chiar și tu mă vei învinovăți cu tot dinadinsul că m'am întins prea mult cu scrisul, și că fac aci prea mare cheltuială de citațiuni de prin autori străini, apoi îți voi răspunde că acelea, — mai toate, nestemate culese din salbele bogatilor, — le presar pe sărăcăcioasa mea

¹⁾ *Virgilio* Eneid. II, v. 204.

scriere ca s'o mai întolez și să-i dau și ei ceva preț; iar dacă nu scriu scurt și coprinzător, se vede că, rău sau bine, nici eu, ca mulți alții, nu mă pricep a face într'altfel.

Așa dar, supus blind la o nouă osîndă, ia-te binișor după mine și vino să ne îndreptăm pașii rătăcitori, tocmai subt poalele munților din Kurdistan, pe calea care duce dela Bagdat la Hamadan, acolo unde este stîncea stearpă și rîpoasă ce se cheamă Bisutun. Piciorul despre apus al stîncei se numește, în limba locului, *Takh-i-Bostan*, adică *bolta grădinei*. Grădina deocamdată lipsește, — și unii erudiți cred că aci vor fi fost vestitele grădini atîrnate în aer ale Semiramidei ¹⁾, care chiar dacă odinioară au fost aci, apoi

¹⁾ *Diodori Siculi Bibliotheca histor.* II, 33: După ce săvîrși aceste lucrări, Semiramida, în capul unei oștiri numeroase, întreprinse o expedițiune în contra Mezilor. Sosind în fața muntelui Bagistan, ea își așază acolo tabăra și face o grădină care avea două-spre-zece stadii (mai mult de doi kilometri) în ocolul ei; era pe o cîmpie și coprindea o fîntină mare care dă apă pentru plante. Muntele Bagistan, care este consacrat lui Joue, formează una din laturile acestei grădini, prin stîncele sale rîpoase, înalte de șapte-spre-zece stadii (ca la 2850 metri) și tăiate drept. Semiramida puse să scoabescă piciorul acestor stînce și să sculpteze pe dînsul

acum au sburat cu totul în aer; — dar bolta este în ființă și pe zidurile ei se văd nenumărate sculpturi săpate nu prea adînc în piatră și poate chiar odinioară colorate. Să le descriem toate, nu este treaba noastră; pe noi ne atinge numai cele două mari scene de pe părțile laterali. Într'adevăr, pe una se vede o vînătoare de mistreți; pe cealaltă mai ștearsă, este o vînătoare da cerbi.

Stilul sculpturii, oarecare amănunte arhitectonice și chiar costumele și uzurile figurilor reprezentate ne înlătură dela prepusul că vom fi avînd acî dinaintea ochilor, imaginea petrecerilor cinegetice ale vitezei amazone asiriane, ale reginei Semiramide,

di cui si legge
 Che sugger dette a Nino, e fu sua sposa;
 Tenne la terra, che 'l Soldan corregge¹⁾.

chipul ei înconjurat de o sută de streji. Ea puse să sape pe stînci o inscripțiune cu litere siriace, în care se zicea că Semiramida, grămădind tot bagagiul și toate uneltele oștirii sale într'un singur morman, făcuse dintr'insele o scară pe care s'a urcat pînă în vîrfurile muntelui. — D'Anville și de Sacy au crezut că aceste cuvinte se pot aplica stîncilor dela Bisutun.

¹⁾ *Dante*, Divina Comedia. L'Inferno. Canto. V. Pasagiul întreg despre Semiramida zice: v. 52—60.

Gîndul ni se repoartă mai bucuros asupra acelor puternici despoți ai Persiei, Șapurii, Hormuzii, Khoșruii, Firuzii, Iejghirzii și alții, cari din vechia lor cetate a Ctesifonului, aproape de Bagdadul de acum, supărară mai bine de trei sute de ani pe împărați romani de seama lui Aurelian, lui Teodosie, lui Justinian, lui Eraclie; asupra acelor mîndri și luxoși Sasanizi cari se închinau focului după legea lui Zoroastru, clădeau palate gigantice acoperite cu sculpture și cu poleieli și înmuiau în fir și în pietre scumpe hainele de pe dîșii și hamûturile de pe caii lor. Vînătoarea, luptă cu fiarele, alergările cu

La prima di color, di cui novelle
 Tu vuoi saper, mi disse quegli allotta
 Fu imperatrice di molte favelle.
 A vizio di lussuria fu si rotta,
 Che libito fellicito in sua legge
 Per torre il biasmo, in che era condotta.
 Ell' è Semiramis, di cui si legge
 Che sugger dette a Nino, e fu sua sposa;
 Tenne la terra, che 'l Soldan corregge.

„Cea d'întăi din acelea despre care tu vrei să aibi cunoștință, — îmi zise el atunci, — a fost împărăteasă a multor limbi. La vițiul desfrînării a fost așa dedată încît nerușinarea fu iertată supt stăpînirea ei pînă 'ntr'atîta, încît însăși a cutezat să ia asupra-și blestemul în care căzuse. Ea este Semiramida, despre care se eitește că a dat să sugă lui Ninu, și apoi i-a fost și soție. Ea stăpînea țara pe care o cîrmuiește acum Sultanul“.

caii și încordătura arcului, erau visele da aur cu care se desfătau ei, atît în ființă, cît și în priveliștea armelor, vaselor, uneltelor, și podobabelor cu asemenea scene, pe care meșterii și artiștii lor le reproduceau mereu, în metali și în pietre scumpe¹⁾. Subiectele de vînătoare înfățișate cu o vioiciune, cu o mișcare, cu un foc nespus, pot fi privite ca una din însușirile caracteristice ale artei Sasanide pe care o admirăm azi în cîteva prețioase obiecte de lux ce au rămas din acele epoce depărtate, prin colecțiunile de curiosități ar-

¹⁾ Artă persană din timpul Sasanizilor a fost foarte puțin studiată: ea merită însă o atențiune specială, avînd pe lîngă aspectul impozant al producățiunilor antichității aziatice, un caracter de energie și de mișcare pe care l-a împrumutat dela operile Elenilor și Romanilor. Multe muzee și tezaure eclesiastice din Europa posedă vase, monede și pietre scumpe gravate, de stil sasanid: dar mai cu seamă, în Muzeul Ermitagiului din Sanct-Petersburg sînt nenumărate plăci și ornamente de aur, reprezentînd lupte de animale și vînători, care acestea toate s'au găsit prin movilele din Rusia aziatică meridională. Vezi în *Annali dell' Instituto archeologico* vol. XV, 1843. pag. 98 et sq., articolul d-lui *A. de Longpérier*, intitulat, „Explication d'une coupe sassanide”. în care descrie un tas de argint al ducelui de Luynes (astăzi la cabinetul de medalii din Paris) reprezentînd o vînătoare sasanidă și reprodus în „*Monumenti inediti*”, vol. III. pl. Li.

tistice ale Europei, și pe care o întâlnim în sculpturile de prin diferite ruine ale Persiei, iar mai ales pe stîncele dela Bisutun¹⁾.

Ambele vînători de care avem aci a vorbi sunt coprinse în două cadre pătrate, închipuind țarcuri îngrădite cu taraci, de care stau atîrnate zăveze ori perdele, spre a încinge tot ocolul unde se petrece vînătoarea. Proptele și mănunchi de tufiș, legați cu frînghii sprijină și întăresc taracii.

Într'unul din ambele cadre, locul ales e o mlaștină cu stuf și cu richită, în mijlocul căreia a rămas o lumină de apă netedă, cu peștișori și cu păsări plutitoare într'însa. Un sireag de elefanți, mînați de cornacii ce-i încalică și-i îmboldesc, gonesc din dumbravă turme nenumărate de mistreți cari, în fuga mare, cu rîturile întinse, cu colții ascuțiți, cu spinarea încovoiată și cu codița sumeasă, dau năvală prin leasă și prin mocirlă. În două luntrii mari și adînci stau în picioare, cîte un vînător uriaș cu capul încoronat, cu veș-

¹⁾ *Ker Porter*, Travels in Georgia, Persia, Armenia ancient Babylonia, etc. (London 1822): Vol. II, stamp. 63—64. — *E. Flandin et P. Coste*, Perse ancienne (Paris) Vol I. stamp. 10—13.

minte bogat ornate și cu arcu în mînă; în preajmă-le cad pe brînci gliganii și vierii săgetați. Dar atît în aceste două luntre principale, cît și în alte două mai mici ce însoțesc pe ale regeștilor vînători, șed jos, cîntînd din niște harpe în formă de dreptare și cu zece coarde fiecare, bande de femei muzicante; într'o a cincea luntre sînt cîntăreți cari suflă d'a 'n-picioarele, în flaute. Toate vasele sînt cîrmuite de cîte doi vîslași cari, cu lopețile, spumegă fața apei. Pe muchia cadrului se vede cum mistreții uciși sînt transportați pe spinarea elefanților, și apoi cum slujitorii îi înjunghie și îi despintecă.

A doua vînătoare, cea de cerbi, este cu mult mai confuză; figurile pe alocurea par a fi neisprăvite. Tot însă se vede pe ici și pe colea o împrejmuire de zăbrele și de stofe atîrnate, formînd o arenă cu două porți, pázite de cîte doi strejari; cerbii intră în alergătoare prin poarta din dreapta și sînt urmăriți de vînători; un călăreț mai mare la trup, în goana calului, trage cu arcu într'înșii; alții mulți mai mici, se țin și ei gonind, după vînătorul principal. Cerbii se

potienesc și cad la pământ cînd ajung la fundul țarcului; dar ciutele, ferite de un alt călăreț cu trup mare, scapă singure pe cealaltă poartă, avînd la gîtul lor un arcan cu cordea filfîindă. Pe laturile cadrului se vede, de o parte cum se adună și se păzesc cu elefanți turmele de cerbi; de altă parte cum cerbii uciși prin munți păduroși se încarcă pe spinarea cămilelor.

Dar mai mare și mai presus de toți actorii tabelului și ca privitor liniștit al acestui spectacol animat, stă călare regele, cu arcul atîrnat de gît și adăpostit sub o umbrelă rotundă pe care i-o ține d'asupra capului un slujitor. Împrejurul lui cîntă o numeroasă orhestră, așezată de toate părțile, care pe jos, care pe o estradă înălțată cu scară. Acolo sînt și harpiste, ca la vînătoarea de mistreți și cîntăreți cu flautul, cari șed turcește cu picioarele încrucișate sub dîșii, și trîmbițași, și toboșari și muscalagii cu naiul, cu dairaoa, cu cimbalele, cu diblele și cu surlele, poate chiar și cîntăreți din gură; într'un cuvînt, avem aci o bandă numeroasă de lăutari, reprezentată cel puțin prin douăzeci și cinci

de personaje cu instrumente variate, lucrînd toți din mîini și din plămîni ca să încînte pe răsfățatul Șah, în pomposul și trufașul său repaos. Te las să-ți închipuiești ce chef și ce mîndrețe!

Oare ce zici? nu se pricepeau bine regii Sasanizi a vîna mistreții și cerbii?

A plutì lin pe apă și din sigurul adăpost al luntrii, a săgetà mistreții, pe cînd auzul îți este răpit de dulcele cîntări ale unei armonioase pleiade de zîne acuatice, iată o realitate sasanidă cu mult mai încîntătoare decît basmul primejdioaselor Sirene ale lui Omer și decît visul amăgitoarei Loreley de pe țăr-murile neguroase ale Rinului.

A privi de subt umbră și la sunetele unui concert *à grande orchestre*, peripețiile unei goane și unui măcel de cerbi, iată încă o petrecere sasanidă, care negreșit că nu este toțmai de desprețuit.

Nu rămîne îndoială că regii Sasanizi au fost oameni cu gusturi nobile și delicate, de vreme ce le-a plăcut și de a vîna în sunetele muzicei și de a vedea reprezentate în sculp-tură și cu colori, asemenea petreceri vînătorești.

Rămîne numai să ne batem capul spre a află dacă muzicanții lor și mai cu seamă dacă vestitul cîntăreț Barbaud, carele răspîndea în palatele marelui Khoșru Anurșivan, *cel cu sufletul mărinimos* „note mai dulci decît privighetoarea“, erau în comparațiune cu Haydn, cu Méhul, cu Weber și cu Rossini, ceea ce sculptorii dela Takh-i-Bostan sunt față cu artiștii moderni cari au înfățișat pe pînză scene de vînătoare, bună-oară cu P. Rubens, Fr. Snyders, Filip Wouwerman, Fr. Desportes, J. B. Oudry, J. E. Ridinger, Horace Vernet, Edw. Landsser și alții . . .

VII

Dar iată acum, fără veste, un nou orizont artistic ce mi se deschide, tot pe tărîmul vînătoriei! Zău! cînd pleacă omul la vînătoare, nu știe de unde-i sare epurile! Am zis pînă acî multe, — ba chiar prea multe, — despre litere și poezie, despre sculptură și muzică; am zis și cîteva despre gravură, întru cît acestea toate se ating de arta cinegetică; dar nu știu cum s'a întîmplat de a rămas pictura cu totul înlăturată din cărarea mult cotitei

mele colinde de vînător-hoinar. Cade-se oare să o lăsăm cu totul uitării?

N'ar fi o nedreptate, un afront ce-am face de buna noastră voie vînătoriei, cînd am nesocoti drepturile ce ea are la născarea a încă uneia din cele patru podoabe artistice ale geniului omenesc?

Am găsit prilej de a spune cum omul, înveselit sau jalnic la vînătoare, a simțit gustul de a cînta, în elegii și în ditirambe poetice, și în fanfare melodioase, vitejiile și neajunsurile sale, ba chiar și a-și aduce aminte cu dor sau cu mîndrie de drăguța de acasă.

Am pomenit și de acei sălbatici ai perioadei glaciare cari, în lungile lor răgazuri, au născocit artă sculpturii, sgîriind pe oase, pe petre și pe coarne, profile de dobitoace antediluviane.

Uita-vom acum a zice că, — după cît se poate bănuî, — tot o aplecare de acelaș fel a făcut să se nască și pictura?

Dar în cazul de față, nu din dovezi plastice vom putea culege o asemenea știință. Filologia ne vine acî în ajutor și ne arată că în limba Elenilor, a națiunii celei mai artiste

din antichitate pictura se chiema ζωγραφία, adică scrierea γραφία, animalelor τῶν ζῴων.

Acum, dacă s'ar scula cineva și ar zice că așa vor fi toate acestea, dar că *animal* nu vrea să zică *vânătoare*, și că săpăturile din peșterile Acuitanei, precum și denumirea caracteristică a picturii la Eleni au raport numai la *ființele însufletite* în genere, și nu, în particular, la luptele lor, cari provin din instinctul *vânătoriei*, atunci ne-am vedea siliți să mutăm judicata la tribunalul lui Darwin, carele după teoriile sale fiziologice, ne va dovedi că lupta pentru existență, adică *Concurența vitală*, este unul din cele două principii fundamentale ale universului și că orice ființă pre lume trăiește și se desvoaltă numai și numai fiindcă a biruit în această luptă, adică a fost *vânător* și nu *vînat*. El va adaoge poate, spre a-și completa teoria, că vânătorului norocit îi rămîne și dreptul exclusiv de *Selectiune naturală*, adică de a-și alege după al său plac, soție sau soți (precum se și simte) și că, — scurt și coprinzător — viața întreagă a universului se rezumă în aceste două cuvinte: *Vânătoare* și *Amor!*

Pornind d'acî, cum să nu credem că tot ce e bun, mîndru și frumos pre lume s'a născut din avînturi amoroase și din porniri vînătorești.

Iată-ne dar asigurați și despre originea picturii.

Însă spre a nu abuza peste măsură de zicala grecească a împăratului August; *Σπεύδτε βραδέως!*¹⁾ să dăm îndată năvală în pictura cu subiecte vînătorești. Mi s'a urît mie scriînd; dar ție citind!!!

Cînd vine vorba despre vreuna din frumoasele arte, și mai cu seamă despre pictură, noi, în lumea modernă, ne gîndim numai decît la Italia. Acolo pare că și-a găsit această artă și lumina cu care se împacă mai bine, și formele în care se resfață mai bucuos, și tiparele după care se mlădie mai cu înlesnire. Nu știu pentru ce răsunetul numelor lui Rafael, lui Corregio, lui Tițian, lui Paul Veronese pare că ajunge la auz cu vibrațiuni mai ră-

¹⁾ *Suetonii Vita Octavii Augusti XXV.* El spune că acest împărat avea obiceiul a zice că este totdeauna mai bine ca omul „să se grăbească încetinel“ — *Festina lente!* —

pezi și mai sonore decît ale lui Rubens, lui Rembrant, lui Poussin și ale tuturor pictorilor dela Nord.

Fără îndoială însă, aceasta este o nedreptate a minții noastre și cei din noi cari iubesc vînătoarea și artele ce au sărbat-o, ar fi cei d'întăi cari s'ar căi și s'ar vindeca de o așa greșită aplecare, cînd ar cugeta că în toată acea grămadă de artiști iluștri, cari au așternut, trei secolî dea rîndul, toți păreții Italiei cu nemuritoarele lor picturi, nu s'a găsit măcar unul care să se fi dedat a zugrăvi mai cu plăcere scene de vînătoare.

Spre a găsi în Italia picturi vînătorești de un merit oarecare, în număr mai considerabil, trebuie să ne repurtăm în timpii antici, pe cînd se vede că artiștii pompeiani și romani aflau mai multă mulțumire de a decora zidurile cu subiecte reprezentînd luptele oamenilor cu fiarele și cursele ce ei le întindeau.

Printre picturile antice de această natură ce s'au păstrat pînă în timpii moderni, datorim o îndoită atențiune acelora din sala mormîntală ce s'a descoperit la 1674, acum tocmai două sute de ani, într'un maș de pe

calea Flaminia, la o mică distanță de Roma și în care se aflau sarcofagele lui Quintus Nasonius Ambrosius și al femeii sale, Nasonia Urbica, urmași, după cum se crede, ai nenorocitului poet Ovidiu Nasone, carele a murit exilat pe țărmurile sălbatice ale Mării-Negre, fără ca mîna-i, dibace pe coardele lirei latine, să se fi putut deprinde a încorda arcul sarmatic,

Moris an oblitus patrii, contendere discam
Sarmaticos arcus, et trahar arte loci? ¹⁾

¹⁾ *Ovidii Pontica* I. v. 59—50:

„Uitînd obiceiile patriei, învăța-voiu să încordez
Aureurile sarmatice și trăi-voiu după chipul locului?”
Poetul Ovidiu a petrecut anii săi de exil și a murit în cetatea Tomi pe Marea Neagră, care fără îndoială era la satul Anadolkioui, aproape de Kiustenge. Vezi *A. Papadopulo Vretos*, *La Bulgarie ancienne et moderne*. (St. Pétersbourg, 1856) p. 119—146 și 186.— S'a făcut multă dezbateră în trecut despre situațiunea cetății Tomi și despre mormîntul lui Ovidiu, pe care mai mulți ar fi pretins a-l fi descoperit în deosebite locuri ale Ungariei, Podoliei și Rusiei meridionale. Vezi pentru această cestiune, viața lui Ovidiu, scrisă de *J. Masson* (Amsterdam, 1708) și de *Cavalerul Rosmini* (Milan, 1821); dizertațiunile „De Ovidii exilio et sepulchro” (de *Rabner* și de *Villenaye* în edițiunea completă și anotată a operelor poetului, publicată de *N. E. Lemaire*, (Paris, 1824) vol. VIII; și *A. Deville*, *Essai sur l'exil d'Ovide*. Paris, 1859). — În *Demetrii Cantemiri*, „Des

Un interes îndoit se leagă de picturile din mormîntul Nasonilor¹⁾, fiindcă, pe deoparte ele sînt din cele mai bune printre puținele rămășițe ale artei picturale din antichitate și pe de altă parte, fiindcă scenele vînătorești reprezentate în ele ne pun dinaintea ochilor curioase moduri de vînătoare.

Aceste picturi ocupau patru compartimente pătrate pe tavanul boltei și corespundeau fiecare cu cîte o grupă de două figuri alegorice, simbolizînd cele patru timpuri ale anului. Cu primăvara se îmbina vînătoarea de cerbi; cu vara cea de lei; cu toamna, cea de pantere și în fine compartimentul iernei era ocupat de o vînătoare de mistreți²⁾.

criptio Moldaviae“ (edițiunea latină, tip. de Societ. Academ. Român., București, 1872), sînt cîteva fraze și mai multe note dezvoltate ale ilustrului autor asupra locului de exil al lui Ovidiu, pe care unii l'au crezut a fi Akermanul sau Cetatea Albă, alții Chilia, amîndouă în Buceagul Basarabiei. (Cap. III, pag. 9. — IV, pag. 19—21).

¹⁾ Picturile din bolta Nasonilor nu mai există în ființă; ele au fost însă publicate de *Bellori*, *Le pitture del sepolero de' Nasoni, disegnate et incise da Pietro-Sante Bartoli e descritte*. Roma, 1680, în folio stamp. XXVI-XXIX. — Vezi și „*Oeuvres choisies des peintres de l'antiquité*. Paris, 1846.“ stamp. 101—104.

²⁾ Acest al patrulea compartiment s'a dărîmat îndată

Cele două dintîi, adică vînătoarea de cerbi și de lei, se petreceau în păduri îngrădite cu zăbrele. Un cîne gonește un cerb și o ciută, urmăriți și de un vînător pe jos, carele oprește de zgarda numită *copula*, pe un al doilea copoiu. Alt vînător cu sulița, pîndește animalele la marginea țarcului.

Vînătorii de lei sînt mai numeroși; ei au toți paveze mari rotunde, din dosul cărora se ascund, lipiți unii de alții. Una din fiare se răpede întăritată asupra acelor mișcători păreți de metal; dar cealaltă a isbutit a doborî jos pe un vînător și-l strivește sub propriul lui scut, pe care ea calcă cu o feroasă mîndrie.

Tot cu paveze și cu țăpoaie, *venabula*, sînt înarmați și vînătorii de pantere, cari închid și rostogolesc pe animal într'un cerc de scuturi late și solide; dar ei și mai mult se bizuie, spre a prinde și a ucide fiara, pe o cursă în formă de ladă pătrată în fundul cărea a pus o oglindă. Pantera, turbată de

după deschiderea boltei. Desemnul publicat de Bellori este dintr'o altă descoperire făcută la 1672 în Roma, în grădinele Sertoriane, sub muntele Celius.

mînie, își zărește deodată chipul resfrînt pe fața lucioasă a sticlei; ea stă și se miră,

” Ea tresare, decît soțul ei Zefirul mai răpede; mînia ei pe toate strălucitoarele ei pete se resfiră și, gata a înghiți în adîncea ei gură pe vînător, ea se oprește dinaintea chipului ei răsfrînt în oglindă“¹⁾.

apoi se asvîrlă repede spre dînșul și iat-o prinsă în capcană, unde o ajunge la sigur darda vînătorului, care sta pitit d’asupra oglindei.

În timpii noștri, oglindele slujesc vînătorilor francezi ca să prindă nevinovate ciocîrlii. Dovadă că în totdeauna și pretutindeni, oglinda cu mincinoasele-i străluciri, ametește și pe vesela păsărică și pe fiara sălbatică, și pe naiva Margareta a lui Faust,

Ah! je ris

De me voir si belle en ce miroir!²⁾

și pe bătrîna cochetă, care, în doru-i plin de

¹⁾ *Claudiani* de Raptu Proserpinæ, III, v. 262—268:

remit illa marito

Mobilior Zephyro, totamque virentibus iram

Dispergit maculis, jamjamque hausura profundo

Ore virum, vitreæ tardatur imagine formæ;

²⁾ Aceste versuri franceze sînt din libretul operei

parapon, trăncănește verzi și uscate, bunăoară ea versuri de acestea:

Plîngi, oglindă, plîngi cu mine!
Nu găsim ce mai cătăm!
Cînd mă văz acum în tine,
Amîndouă ne'ustristăm.

Tu văzuși, văzuși, oglindă,
Frumusețea-mi răsărind,
Și cu 'ncetul eclipsîndă,
O vezi iarăși apuînd!

În zadar colori silite,
Frumuseți de 'mprumutat;
în zadar sunt îngrijite
Niște flori ce s'au uscat!¹⁾

Dar ce stăm să ne bocim cu baba, în sti-

Faust pus pe muzică de Gounod; în drama originală a lui *Goethe*, oglinda Margaretei este însemnată numai ca un joc de scenă; apoi și vecina Marta deșteaptă cochetăria tinerei fete cu aceste cuvinte:

„Komm du nur oft zu mir, herüber,
Und leg' den Schmuck hier heimlich an;
Spazier' ein Stündchen lang dem Spiegelglas vorüber.
Wir haben unsre Freude dran“; —

„Vino tu mai des pe la mine încoace
Și pune acî pe ascuns podoabele pe tine.
Plimbă-te ca o oră pe dinaintea oglindei,
Și să vezi ce mulțumire o s'avem și dintr'atîta.

1) „Cocheta bătrînă la oglindă“, poezie pe care a publicat-o, -- nu prea știu de ce, — Lord Stanley, în

huri vrednice de ale ei „colori silite, frumuseți de împrumutat“. Dacă e vorba de oglindă și de amăgirile ei, să ascultăm mai bine cum ciripește muza „plină de *nuri* și de dulceață“ a clucerului Alecu Văcărescu, luceafăr trecător din secolul din urmă, pe care s'au grăbit a-l stinge dușmanii gloriei românești, chiar în zorile vieții sale și în primul susur matutin al poeziei noastre naționale.

Poate că strofele ce am să transcriu nu vor fi tocmai la locul lor acî, în fumul de praf de pușcă cu care eu tămîiez deocamdată cartea ta, dar în tot cazul, fragetul archaism al acestui „cîntec de lume“ va fi ca o sorbitură de apă limpede și răcoroasă, după hapul de trudnică și băbească versificațiune ce te făcuiu să înghiți:

Oglinda cînd ți-ar arăta
Întreagă frumusețea ta,
Atunci și tu ca mine,
Te-ai închina la tine.

eleganta sa carte: „Fleurs de la Roumanie, recueil de poésies anciennes et modernes. Hertford (Angleterre), 1856“.—Se vede că filoromânul englez n'a voit să uite, printre florile României, nici chiar: „Niște flori ce s'au uscat“.

N'ar fi mijloc să te privești
 Asemenea după cum ești,
 Și idolatrie
 Să nu-ți aduci tu ție!

Ochii în ea cînd ți-i arunci,
 De tot se 'ntunecă atunci,
 Și de te și arată,
 Iar nu adevărată.

D'aceea nu dà crezămînt
 Oglindei, ce cu scăzămînt
 Îți face înșelăciune
 Și tot minciuni îți spune.

Ci cîtă ești să știi de vrei,
 Dă crezămînt ochilor mei,
 Fiindcă nu te 'nșeală,
 Nici fac vre-o greșeală;

În ei te cată să te vezi
 întocmai pe cît luminezi
 Și dintr'a lor vedere
 Vezi cîtă ai putere!

Crede-i, săracii, cînd îți spun
 Că numai ție se supun,
 Și că tu ești din fire
 A lor Dumnezeu!¹⁾

¹⁾ Poeziile lui *Alecu Văcărescu*, fiul banului Ienăchită și tata lui Iancu Văcărescu, sunt cele mai multe

Acum dacă lumina oglindei, în nestatornicia reflectelor sale, ne-a preschimbat privilegiștele vînătoriei în imagine amoroase, noi să profităm fără zăbavă de învățăturile lui Darwin și, din sfera *Selecțiunii naturale*, să ne înapoiem iarăși privirile asupra *Concu-
renței vitale*. Aceasta ne va fi cu atît mai lesne, cu cît al patrulea tabel antic, cel care reprezintă vînătoarea de mistreț, ne face să intrăm cu totul în focul acțiunii vînătorești, *in medias res*.

Un vier uriaș fuge urmărit de un călăreț cu două sulite în mâni, de alți patru vînători cu țăpoaie și cu săgeți, de cîni, unul liber și altul oprit de sgardă; în fața vînatului se prezentă doi juni, unul cu arcul încordat,

inedite; abia dacă vre-o cîteva s'au păstrat în memoria vechilor lăutari. Însă fiul poetului le adunase și, dacă va vrea Dumnezeu, peste puțin voiu izbuti a le publica. Viața acestui poet, pierdută, — omorît negreșit în exil, — în vreo cetate de peste Dunăre, la vîrsta de 32 de ani, e un întreg romanț, pe care am de gînd să-l povestesc cînd voiu scoate la lumină poeziile ce au mai rămas dela dînsul. Nu mă tem a zice că pînă acum nici un poet român n'a avut mai mult foc și mai multă grație. Aceste calități răsar scînteietoare, prin limba învechită și uneori azi chiar ridiculizată a versurilor sale.

călălalt cu sulița îndreptată spre fiară. Toți aleargă, toți strigă, toți sunt aprinși de cea mai fioroasă turbare¹⁾. De nu s'ar deosebi, pe sub această mișcare, sobrietatea de linii a artelor antice și oarecare imperfecțiuni de forme care denotă o epocă de scădere, s'ar putea crede că acest episod a fost schițat de penelul energic al lui Rubens.

Căci și acest domn al pictorilor flamanzi a zugrăvit scene de vânătorie, în care fiarele sălbatice, mistreți, tigri, lei, ba chiar ipopotami și crocodili, intră în luptă cu omul. Sînt însă mai ales scene fioroase, în care geniul semeț al maeistrului a dat vînătorii un

¹⁾ Toate calitățile acestei picturi și poate chiar mai multă mișcare, mai mult foc, se găsesc într'un basoreliev antic din Muzeul Capitolin, la Roma, (sala împăraților), în care se vede un vier uriaș împresurat și atacat de șase vînători și de trei cîni. Un june dela spate, a tras cu arcul într'însul; alți doi din care unul poate fi Meleagru, își înfig lăncile lor în șelele lui; o femeie călare — poate chiar Atalanta, — îl izbește și ea cu sulița; în față-i un bărbat mai în vîrstă, — Telamon, se crede, — ridică baltagul ca să-l lovească în creștet. Un servitor a căzut sub dobitoc, oprind de sgardă un copoiu; ceilalți goi cîni, din care unul molos, saltă ca să-l apuce de rît. Acest frumos monument poartă numirea mistrețului din Calidon.

caracter cu totul eroic sau tragic, deșteptînd admirațiunea atît prin spăimîntătoarea încăierare a luptătorilor, cît și prin energia pozelor, prin vîrtoșia musculaturii lor și prin vioiciunea coloritului ¹⁾).

Un fior îți trece prin vine cînd vezi într'un tabel al lui Rubens, pe un cavaler numid sfîșiat de creștet și de umăr, de către un leu puternic care i-a sărit în cîrcă și s'a stîrcit pe șoldul armăsarului negru ce se ridică îngrozit pe picioarele-i de dindărăt. Fiara aurie mușcă din umărul călărețului; un răcnet groaznic ese din buzele căscate ale acestuia: fața-i e învinețită de spaimă și de durere; ochii îi sunt holbați; din mînă-i scapă lancea.

Dar aci artistul a trecut peste hotarele vînătorești; căci ne-a pus supt ochi o dramă de cele care, și dacă ațîță vitejia eroilor, însă îngheață îndrăzneala simplilor vînători. Aces-

¹⁾ *Petre Paul Rubens*, cel mai mare pictor al școalei flamande, născut în Colonia la 1577 și mort la 1640, a produs, printre sutimi de tabeluri de tot felul, cîteva subiecte de vînătoare, care se află azi prin galeriile dela Mînich, Drezda, Marsilia și în cîteva colecțiuni particulare din Anglitară; apoi sînt dela dînsul o mulțime de deseme cu subiecte vînătorești, chiar și în colecțiunea Luvrului.

tora le place ca cel puțin printre primejdii, să se întrevează izbînda lor. Numai în asemenea caz, se poate aplică cualificațiunea de *curat vînătoresc*, unui tabel sau oricărui alt obiect de artă. Acolo unde fiara rămîne învingătoare și vînătorul este sacrificat, se poate zice că artistul a eșit din sfera artelor vînătorești și opera lui inspiră un interes de groază care sfișie toată armonia regulelor cinegetice; aceia este o notă discordantă în muzica vînătoriei, o greșală de ortografie în gramatica ei.

În secolul nostru, un pictor francez cu talent de frunte, Horace Vernet, a reînnoit în pînzele pe care a zugrăvit vînătorile de lei și de mistreți din Algeria și din Sahara, emoțiunile unor scene în care primejdia situațiunilor joacă un rol de căpetenie; dar fiind însuși el vînător, s'a ferit de a comite incorecțiuni anti-vînătorești ca Rubens, și tabelurile lui, așa vrednice de admirat, au toate acel caracter care cheazășuește întotdeauna vînătorilor, o superioritate măgulitoare asupra fiarelor vînate ¹⁾.

¹⁾ *Horace Vernet*, născut la 1789, mort la 1853.

Un tabel de vînătoare africană al lui Horace Vernet e ca o povestire a vestitului ofițer francez Jules Gérard, carele în unsprezece ani petrecuți în Algeria, a împușcat douăzeci și cinci de lei și a câștigat astfel merita poreclă de „ucigătorul leilor“¹⁾. Chiar basme d'ar fi cîte povestește vînătorul și cîte zugrăvește artistul, tot pare că te scuturi la idea că omul se joacă așa lesne cu viața sa pentru un simplu gust de vînător; dar cînd citești sau privești, mult nu trece și afli sau cel puțin ghicești că fiara cea primejdioasă este mai în pericol decît omul, că ea are să pice învinsă de al ei prigonitor, și atunci îndată, încrederea, bucuria, ba chiar și mîn-

Dintre numeroasele lui tabeluri de tot felul, alegem pe cele de vînătoare: ele a expus în anul 1836, „Vînătoarea în pustiul Sahara din 28 Mai 1833“; la 1839 „Vînătoarea de lei în Metigé“; la 1855, „Vînătoarea de mufloni (berbeci sălbatici) de către Marocani“; „Întoarcerea dela vînătoarea de lei“; „Vînătoarea de Mistreți în Sahara“. A mai făcut și numeroase gravuri reprezentînd subiecte de vînători europene.

¹⁾ *Jules Gérard*, născut în 1817, a descris vînătorile sale în două volume foarte interesante: „La Chasse au lion“, 1855 și „Le tueur de Lion“. 1858. D-l. Alfred Poissonnier și Vicomtele Adolf d'Houdetot au scris biografia lui.

dria se deșteaptă toate de odată în inima-ți, acum liniștită și mîngăiată. Atunci zici cu încredințare: „Iată un frumos tabel vînătoresc“.

Aceste considerațiuni pot să-ți pară a fi idei metafizice cam confuze, — adică cum am zice, după un termin inventat și pus la modă de un vesel și spirituos invalid al vînătoriei, cam *filozofie absolută*¹⁾; — eu însă stăruiesc a crede

¹⁾ „Filozofia absolută!“ Această minunată știință nouă o cunosc și o prețuiesc cîți au petrecut și au ris în vesela societate a d-lui Iancu R....., nepot al răposatului Eliade Rădulescu; din feluritele daruri ale unchiului, dînsul a moștenit pe acela neaoș-românesc de a ști minunat să păcălească cu vorba pe cei slabi de îngeri. Dintre nenumăratele anecdote glumete ale nepotului său, Eliad, într'un articol din „Biblioteca portativă“ (vol. II, București, 1860, pag. 253 și urm.), ne povestește cum el a dat pe bete, într'o zi, pe unul din acei lîngăi nătîngi și morocănoși de Ardeleni, cari trec uneori dincoaci de munți în cualitatea de profesori, proaspeți scăpați din cite un păcătos de gimnaziu unguresc, lăudîndu-se că „li a fost succesu pe depleanu a absolvere prelecticnile la filozofia, necum și cursurile teologal; ergo se recomîndăluiesc că-s batăr teologi și filozofi absoluți“, numai buni, ca să tîmpească cu neștiința lor fumurată pe bieții copilași de pe aci. Cântă-rind numai dintr'o clipă arama filozofului său, păcăli-torul nostru, viță de tîrgoviștean bun de gură, îl luă la refec și, lăudîndu-se că și dînsul a studiat adînc filozofia, mai ales în limba engleză, începû ca probă de știința și de sistema sa filozofică, să-i toarne, cu o lim-

că, și dacă nu știu eu bine să lămurească aceste idei, s'ar putea totuși stabili în principiu că, precum arta vânătoriei consistă numai din reguli care fac pe vânător să învingă pe vînat, și nu vice-versa, tot așa și operele litararii sau plastice nu se pot cualifica cu titlul de *cinegetice*, decît atunci numai cînd ele prevăd neînduioasa victorie a vînatului, chiar și dacă uneori ele ar atrage un oarecare interes de milă

buție modulată pe intonări de cele mai convingătoare — o vijelie de definițiuni și de formule cam de felul următoare: — „Pentru mine, domnule filozof, simțirea este un fluid individual, care redus la cea mai simplă expresie, printr'o impulsie comunicativă, și făcînd prin hipotenuză o tangentă prin fibrele simțitive, străbate prin toate liniile paralele ce se unesc din natura lor într'un punct, și prin simțibilitate produc toate senzațiunile, toate simțimintele sentimentalismului celor cinci simțiri ce simțualmente funcționă prin cele cinci simțuri și cad toate în sinteza perpendicularei spre a se manifesta spiritului uman printr'o fosforescență supranaturală a intelectului simțitor“.

După un val-vîrtej de felul acesta, bietul ungurean, zăpăcit și uluit, rămase însă bine încredințat „cum că onoratul și măritul domnul Iancu este aprieat a fire cu mult mai profund și mai absolut filozof decît dînsul, de bună samă că încă știuse mintenat a subșternere și a respicare certe materie filozofice tare încălcite, întru a căroră esenție perceperea intelighenței sale nece-cum nu potuse bene a resbatere“. — **Judicați acum d-voastre, onorați cititori, care din doi era mai tare în „filozofie absolută“.**

sau de admirațiune asupra vînatului persecutat.

Admițînd o asemenea definițiune pentru toate ramurile de bele-arte care se ocupă cu ilustrarea vînătoriei, putem acum să trecem în revizuire pe toți acei pictori din diferite scoli, cari se numesc mai special *pictori de vînătoare*.

Dacă Italia și cu dînsa Spania, rămîn mute la fanfarele de chemare ale vînătorilor ¹⁾, apoi

¹⁾ Zicînd acestea nu voim a înțelege că niciodată, nici un pictor italian sau spaniol n'a reprezentat în vreun tabel al său, scene de vînătoare. O asemenea aserțiune ar fi foarte lesne de răsturnat. Zicem numai că nici Italia, nici Spania n'au avut vre un pictor ilustru care să se fi dat într'un mod cu totul special la pictura vînătorilor.

Nu se poate numi „pictor de vînători“ boloniezul *Domenico Zampieri*, ce 'i zic și *Dominichino*, (1581-1641), fiindcă într'o zi a avut grațioasa inspirațiune care a produs frumosul tabel, de un aspect cu totul antic ce se numește „Vînătoarea Dianei“ și care se vede în galeria Borghese din Roma. La marginea unui crîng și pe malul unei ape, în care se scaldă și se joacă două fragede zîne, șapte nimfe pădurețe se întrec cu săgețile care de care să nimerească mai bine pe o porumbiță, pusă drept țel pe virful unei prăjini. Diana stă în fund, la mijlocul pinzei, și le arată preturile luptei, care sînt un arc de aur și o faretră de purpură. Din dosu-i, alte nimfe privesc curioase; una pe malul apei, se descaltă; alta oprește în loc ogarii. În depărtare

școalele flamandă, olandeză, franceză, germană și engleză răspund toate la apel și fiecare din ele se prezintă cu unul sau mai mulți artiști însemnați, avînd această specialitate. În Flandra găsim pe Francis Snyders, amicul și conlucrătorul lui Rubens; în Olanda pe Filip Wouwerman, pictorul de cai și mai ales al calului bălan; în Franța, pe François Desportes și pe J. B. Oudry, cari au fost pictorii oficiali ai

se văd mai multe figuri luptîndu-se, sunînd din buciium, alergînd și purtînd, atîrnată de bîrnă, o căprioară ucisă. La o parte se zărește capetele a doi păstori, pitiți în tufiș ca să asiste nevăzuți la jocul zeitelor. Opera Dominichinului e plină de grație, de frăgezime, de mișcare.

Nu se poate iar numi „pictor de vînătoare“ nici spaniolul *Don Diego Velasquez* (1599—1660) „pictor de camera“, mareșal și amic al regelui Filip IV, fiindcă în peisagiul numit „O vedere la Prado“, din Museo de Rey dela Madrid, a zugrăvit cu penelul său energie și realist o încăierătură înfuriată de oameni, de cai și de cîni, vînînd mistrețul; nici fiindcă într'un tabel din galeria națională din Londra, unde figurează regele călare cu toată curtea sa, a schițat asemeni o vînătoare de vieri; nici fiindcă în mai multe alte portrete ale lui Filip IV sau ale infantului Don Carlos Baltazar, i-a prezentat în costum de vînătoare, cu arme în mîină și cu cîni în preajma lor.

Acestea sînt flori gingașe, răsărite ici și colea, pe cîmpul năpustit în Spania și în Italia al artelor vînătorești; dar cu o floare nu se face primăvara, nici cu un tabel sau două, o școală de pictură.

vinătorilor date de regii Ludovic al XIV-lea și al XV-lea; în Germania, pe J. Elias Rindinger, portretarul vînatului înjunghiat de prințisorii și de grofii nemțești din secolul din urmă; în Anglittera, trăiește încă Sir Edwin Henry Landseer, carele a înfipt cu penelul pe pînză, cele mai frumoase și mai originale tipuri de cîni englezești și a poetizat moartea tragică a cerbilor măreți din poienile înorate și din bălăriile fantastice ale Scoției.

VIII.

În acest șir de artiști, care se destinde peste un spațiu de trei sute de ani, avem ca și o istorie întreagă a picturii vînatorești, a deosebitelor faze prin care ea a trecut; se pare că destinele au voit ca, în timpii moderni, această ramură a artei, bogată și variată în identitatea ei caracteristică, să încolțească pe rînd și să poarte rod treptat în fiecare din țările culte ale nordului Europei, fără ca într'însa să se ivească vreun interval de amortire. Ca ramura aurită a zeiței de sub pămînt, abia un penel consacrat Dianei începea a șovăi în

mîna artistului îmbătrînit, și altul răsărea sub o climă vecină, ca să întrețină tot vie, admirațiunea pentru estetica vînătorească;

Primo avulso non deficit alter
Aureus, et simili frondescit virga metallo¹⁾.

După ce, în timp de mai mulți secolii, vînătoria n'a avut alți interpreți plastici decît pe migăloșii miniaturişti, cari înluminau cu poleiele și cu văpsele cleioase, mulțimea de manuscripte, după cari castelanii secolului de mijloc învățau, prin citire și prin exemple zugrăvite, regulele însemnate în cărți vestite pe acele vremuri, precum „*De arte venandi cum avibus*“, scrisă de împăratul Germaniei Frederic al II-lea, „*Le livre du roy Modus et de la royne Racio*“, „*El libro de la Monteria que mando escribir el rey Don Alonso de Castilla y Leon*“, „*Les déduitz de la chasse des bestes sauvages*“ de Gaston Phœbus, pe care nu l-ai trecut nici tu cu vederea, și încă

1) *Virgili* Æneid. VI v. 143—144:

„Rupînd una, nu lipsea alta
tot de aur, și ramura înfrunzea de acelaș metal!“

altele¹⁾, care au constituit mult timp toată literatura și toată arta vânătorilor, apoi tocmăi în secolul al XIV-lea, artiști adevărați începură a se inspira din subiecte vânătoarești.

Am spus în ce mod, mistic sau dramatic, Albert Dürer și P. Rubens au conceput asemenea subiecte. Ei au fost fără îndoială băr-

¹⁾ Cartea împăratului Frederic al II-lea, fiul lui Frederic Barbăroșie (1191—1250), a fost mai întâiu tipărită la 1596 de Velsler (Augusta Vindelicorum, adică Augsburg). I vol. în 8°, și mai completă de Jos. Gott. Schneider, la Lipsca, 1788—89, 2 vol. în 4. — „Le livre du roy Modus (et de la royne Racio)“, tipărit mai întâiu în Chambéry, la 1486, în fol. got., a fost reprodus, cu o prefață de D-l Elzéar Blaze. Paris 1839 în 8°, cu 50 stampe. Am menționat mai sus opera lui „Gaston Phoebus“, comite de Foix. Cartea spaniolă „Libro de la Monteria“, scrisă dupe ordinele regelui Alfons al XI-lea, învingătorul Maurilor la batălia del Salado, a fost tipărit de Gonz. Argote de Molina, la Sevilia, 1582, în fol. — Voiu mai adaoge la această listă de bibliografie arheologică a vânătoriei încă două cărți curioase: una, fiindcă este opera unui rege al Franciei și vânător vestit, „La chasse royale par Charles IX, roi de France“, Paris. 1625, în 8°, cu stampe; și alta, fiindcă ne descrie vânătorile cu șoimii, nu numai în occident, dar și la Grecii bizantini și la Turci: „Falknerklee, bestehend in drey ungedruckten Werken über die Falknerei: nämlich: I. Das Falkenbuch (türkisch). — 2. Ἱερὰ κροσοψίον, das ist die Habichtslehre. — 3. Kaisers Maximilians Handschrift über die Falknerey . . . aus dem türkischen und griechischen verdeutscht und herausgegeben von Hammer-Purgstall“. Wien. 1840, în 8°, cu stampe.

bați de geniu, dar nu se pot numi curat *pic-tori de vîntoare*. Altora, mai puțini geniali, dar nu mai fără talent, li se cuvine un titlu așa special.

Sunt aceia chiar despre cari am zis adineauri că, în răstimpul de trei secoli, din al XIV-lea și până acum, și-au trecut din mîină în mîină fitilul învăpăiat al operilor de artă cinegetică,

Et, quasi cursores, vitai lampada tradunt¹⁾

În fruntea lor, timpul a pus pe flamandul Francis Snyders²⁾ cel care a lucrat alături cu marele Rubens și a împărțit cu dînsul meritul multor picturi în cari Rubens făcea figurile omenești, iar Snyders animalele, fără ca acestea să dea de rușine produsele ieșite

1) *Lucretii*, De rerum natura, II. v. 79: „Și ca alergătorii, își trec facla vieței“. Această vestită și frumoasă imagine o prezentase mai nainte *Platon*, Leg. VI: „καθάπερ λαμπάδα τὸν βίον παραδιδόντας ἄλλοις ἐξ ἄλλων“.

2) *Francis Snyders* (1579-1649) a fost pictor al regelui Spaniei Filip III și al arhiducelui Albert din Țările-de-jos. El a făcut tabeluri de vînătoare, animale și nature moarte; cele mai principale sînt în galeriile Belvedere din Viena, Luvru din Paris, Ermitagiu din St. Petersburg, din Bruxela, Anvers, Amsterdam, Haga, Munich, Dresda și Florența. Vînătorile lui de mistreți sînt cele mai faimoase.

din mîna faimosului maestru. Viața care ferbe în oamenii lui Rubens mișcă cu aceeași viçoare și pe fiarele lui Snyders. Ochii lor scînteiază, nările lor răsufă, fălcile lor spumegă, botul lor căscat e jilav de sînge și, cînd artistul ne arată cîni întăritați dînd năvală asupra unui mistreț, rupîndu-i șalele, mușcîndu-l de urechi, lăsînd pe unii dintr'înșii spintecați la pămînt, pare că se și aude răsunetul lătrăturii lor, chiălălăitul lor de bucurie sau de durere, grohăitul fiarei și sunetul cornului de vînătoare. Mai bine decît așa nu se poate reproduce cu pînsula, impresiunea ce resimte cîmpeanul care, trecînd prin pădure, vede deodată strecurîndu-se pe lîngă dînsul un dobitoac mare și negru, cu haita lui de dulăi, urlînd în urmă-i cu turbare.

Aci se poate mai cu seamă pricepe deosebirea ce există între Snyders, pictor din școala flamandă, și artiștii din școala olandeză, cari au tratat asemenea subiecte. Filip Wouwerman ¹⁾ spre exemplū, în loc de a ne duce

¹⁾ *Filip Wouwerman*, născut în Harlem (1620-1668), a făcut un număr considerabil de tabeluri de dimensiuni în genere mici, în cari figurează pretutindeni

chiar pe scena dramelor vînătorești, ne pre-
umblă numai în preajma lor arătîndu-ne,
cînd pregătirile de vînătoare în curtea caste-
lului senioral, cînd popasul în rariștea pă-
durii, cînd vesela întoarcere a vînătorilor iz-
bînditori. El foarte rar ne face să fim față
chiar la întîmplările luptei; acelea pentru
noi rămîn afundate în zarea aburoasă a pei-
sagiului. Din contra, Snyders ne mîină mereu
pe cîmpul de bătaie, în mijlocul vînătoarii, în
sînul codrilor. Cerbul și cîinii sînt actorii de
căpetenie ai tabelului său; minutul ce-i place
mai mult a alege este acela cînd animalul,
zădărit de haita prîmenită, își ia inima în
dinți și se apără cu desperare sau sare d'a-
supra cînilor sîngerati, pe cari i-a spintecat
cu coarnea sale. Acela e și momentul cel
mai dramatic, cel mai interesant al vînătoarii;
neștiind încă bine cum are să se aleagă urma,
privitorul își închipuiește că dobitocul, sprinten,
ușor, pe care-l împodobesc chiar armele sale,

cai, și neapărat un cal alb. Mai toate galeriile publice
ale Europei și mulți particulari posedă tabeluri de ale
lui, care se vînd acum, — cînd se găsesc, — pe preț de
10 până la 40 mii franci unul. Tabelur le fals atribuite
lui Wouwerman sînt încă și mai numeroase.

va izbuti poate să scape și de dinții aprigi ai dulăilor și de junghierul vânătorului care se apropie.

Wouwerman a fost cel d'întii pictor care a știut să scoată la iveală grația călăriei și carele, reprezentînd mai adesea scene cu nobili dela țară, cu cavaleri galanți, cu vînători, a făcut ca în pînzele sale calul să fie în totdeauna figura de căpetenie; în mulțimea cea mare de producțiuni ale lui, nu se găsește o singură pictură în care să nu se zărească măcar un sold de cal, iar mai cu deosebire un cal bălan. Așa de mult i-a plăcut a da cailor rolul principal, încît chiar și în *vînătorile* sale, pictorul măiestru, temîndu-se a răschira interesul, mai niciodată nu s'a ispitit a înfățișa cerbul în luptă sa disperată cu cîinii, precum au făcut Snyders, Oudry și chiar marele Rubens; el a înțeles că atunci cînd cerbul în fuga sa minunată, se avîntă ca în sbor, deasupra rovinilor, sau iese din crîng și se ivește un minut prin cîmpie, cu capul ușor plecat pe umeri, cu trupul său și elegant, cu părul plăviț, încîntător de grație și de iuțeață, a înțeles că ar fi

peste putință ca atunci toți ochii să nu se țintească asupra-i și ca el să nu soarbă la sine tot interesul priveliștei. De aceea Wouwerman mai adesea lasă a se bănui vânătorearea, sau o schițează în depărtare, chemînd vederea spectatorilor asupra pregătirilor și urmărilor acestei plăceri; el îi pofteste să asiste la *Plecarea*, la *Băutura*, la *Popas*, sau la acea veselă gustare ce se chamă *Intoarcerea dela vînat*. Vînătorii, acî înghit un pahar mai înainte de a se porni, acî se odihnesc pe iarbă verde, cu caii lîngă dînșii, acî iar sosesc voioși, sunînd fanfarele lor de izbîndă. Damele, grațios plecate pe șelele lor de catifea neagră, se uită cum șoimii se răped în aer pe păsărelele spăimîntate; una din ele s'a depărtat în taină spre pădure și după dînsa aleargă, în fuga calului său alb, un galant cavalier, ducîndu-i vâlul pe care ea l-a uitat atîrnat de craca unui copaci; tocmai în fund, pe marginea pădurii, se zăresc, prin ceața umedei Olande, cîinii urmărind un cerb abia profilat.

Pictorul din Harlem, ca odinioară francezul Jean Goujon, sculptorul Dianei de Poi-

tiers, a privit vânătoarea, nu ca Snyders, pasionatul iubitor al sălbatei naturi, ci oglin-
dită prin razele mai line ale unui prism de
elegantă curtenie.

Tot astfel învățăturile mîndrului amic al
lui Rubens, trecînd peste o generațiune în
minteaa unui alt pictor de vânătoare, france-
zului François Desportes¹⁾, au luat și acî un
caracter mai puțin sălbatec, mai potolit. Por-
nirile impetuoase ale lui Snyders se preschim-
bară în mișcare, sub penelul lui Desportes:
furia ce întipări acela în chipurile de ani-
male se prefăcî, la acesta, într'o vioiciune
tot așa de veridică, dar mai puțin întăritată.
Ce era foc și zor pe pînzele maestrului fla-
mand, devenî grație naturală și vioaie pe ale
discipolului francez. Snyders zugrăvise, ală-
turi cu amicul său Rubens, vînători la cari

¹⁾ *François Desportes* (1661—1742) pictor francez.
scolar al flămandului Nicasius, carele învățase pictura
dela Snyders. Tabelurile lui de vânătoare, portrete și
animale, sînt destul de numeroase (23) în galeria Lu-
vrului; apoi se mai găsește și în muzeele dela Lyon,
Grenoble, Rouen, Valenciennes, Nancy. Vezi *Clément*
de Ris, „Les musées de Province”.—Mai multe caste-
luri regale au fost decorate, în parte, de Desportes:
Fontainebleau, Versailles, Trianon, etc.

se cerea o inimă de viteaz. Desportes reprezintă petrecerile vânătoarești ale curții și ale domnilor ce o înconjurau. Cu toate acestea, în tabelurile lui, caracterul vânătoresc este cu mult mai bine marcat decît în ale lui Wouwerman; el nu se sfiște a umple un cadru întreg cu chipul sbîrlit al unui lup, apărîndu-se crîncen în contra unei întregi droaie de cîni, care îl înhață de gît, de urechi, de coamă, de pulpe, de pre unde-l pôt apucă. Botu-i rînjit le arată colți amenințători și limba, de goană multă, îi ese uscată din gîtlej.

Negreșit, amice, că pe cînd te aflai scolar în Paris, vei fi rătăcit uneori duminica, — cînd ploua afară sau mai ales cînd vîntul fluiera în pungă — prin lungile săli ale Luvrului, căptușite cu tabeluri din scoala franceză. Nu se poate atunci ca tu, avînd fără îndoială de copil instinctul vînătoriei, să nu te fi oprit cîteodată dinaintea vreunei pînze pe care se văd frumoși cîni de vînătoare, prepelicari, copoi și alte soiuri, *stînd* cu îngrijare prin bălării, un stol de potîrnichi sau *sculînd* răpede o perêche de fazani cu penele aurii. Acela a fost un Desportes, dacă nu

cumva va fi fost o operă a lui Oudry, căci amîndoi acești pictori și-au împărțit, în lungă lor viață, favoarele curții Franciei, zugrăvind toate vînătorile regale și portretînd pe rînd toți cîinii cei mai aleși din haitele dela St.-Germain, dela Fontainebleau, dela Rambouillet și dela Compiègne. Se zice că Ludovic al XV-lea, ba și strămoșul său marele Ludovic al XIV-lea, se veseleau foarte cînd li se aduceau acele portrete și le plăcea să recunoască și să-și aducă aminte numele fiecăruia din cîinii lor de vînătoare:— „Acestea sînt Bonne, Nonne și Ponne!“ — va fi zis cu gravitate Ludovic *cel mare*, vîzînd cele trei cățele negre și albe, zugrăvite de Desportes. — „Aceștia sînt Mitte și Turlu!“ — va fi strigat rîzînd Ludovic *mult-iubitul*, recunoscînd copoii săi, portrețați de Oudry.

J. B. Oudry¹⁾, care luă hotărîrea de a deveni pictor de vînătoare, din momentul cînd într'o zi profesorul lui îi zise, vîzînd cum schițase un cîne: — „Tu n'ai să fii altceva

¹⁾ *Jean Baptiste Oudry* (1686—1755), scolar al lui Largillières, a gravat însuși multe deseme. Tabelurile lui sînt la Luvru precum și în muzeele din Dijon, Toulouse, Montpellier, Nantes, Rouen, Caen, etc. Vezi *Clém. de Ris*, *Les musées de Province*.

decît un zugrav de cîni!“ — Oudry, care a ilustrat cu așa mult spirit și talent fabulele lui Lafontaine, Oudry fu contemporanul sau oarecum urmașul lui Desportes. Nu este tocmai lesne a deosebî unul de altul, pe acești doi artiști; modul de a vîna și întîmplările vînațoarii, fiind pe timpul lor, mai tot mereu aceleași, subiectele lor de tabeluri se repetese neîncetat; apoi amîndoi fuseseră mai la aceeași școală, adică învățaseră de la elevi ai maistrilor flămînzei. Cu toate acestea, observîndu-i bine, se văd și deosebiri în spiritul lor. Desportes are un talent lesnicios și îmbielșugat; el vede, pricepe și imită natura mai mult cu o grație naivă decît cu știință și precauțare. Din contra, Oudry este cu mult mai priceput, mai dibaciu în meșteșugurile artei; el știe să împartă mai bine lumina, să întocmească mai frumos o grupă; el este într'un cuvînt mai academic; dar prin aceasta chiar, inspirațiunile-i sînt mai puțin vioaie și coloritu-i mai ofilit decît ale lui Desportes. Pentru dînsul natura e dominată de artă; tigrul, sub pînsula lui, se îmblînzește, pantera se înmoaie, leul se domesnicește; dar cerbul își păstrează toată a

lui eleganță, căprioara toată gingășia ei și în genere, el știe să aleagă minunat priveriști plăcute pentru a grupa într'însele scene de vânătoare.

Amîndoi acești pictori au trăit foarte bătrîni și se poate zice că ei au fost analiștii plastici ai vînătorilor din secolul de mărire al regalității franceze. Pe atunci plăcerile cinetice ale regilor costau Statului milioane pe fiecare an; slujitorii vînătoriei, mari și mici, formau o întregă armată; cîinii erau crescuți și hrăniți cu miile; pădurile erau păzite cu îngrijire ca să fie mereu pline de cerbi, de căprioare, de lupi și de mistreți. Toate acestea se făceau cu lux, cu pompă, cu o solemă maiestate. Așa se cădea marelui Rege!

Înțeleptul Lafontaine, pentru care Oudry a lucrat minunate gravuri, povestind despre brotocolul care

atît s'a umflat
încît a crăpat,

a zis, sfîrșind această jalnică dar nefolositoare istorie:

Le monde est plein de gens qui ne sont pas
plus sages.
Tout bourgeois veut bâtir comme les grands
seigneurs;

Tout petit prince a des ambassadeurs;
 Tout marquis veut avoir des pages¹⁾.

Potrivit cu această slăbiciune a omenirii, prințisorii și margrafiile nemțești, cei despre cari fără îndoială fabulistul zice că se umflau cît puteau ca să aibă ambasadori și pagi, voră să țină și ei haite luxoase de vînătoare ba și un pictor ca să-i illustreze, ca Desportes și Oudry pe regii dela Versalia.

Acesta se întîmplă să fie un om plin de talent în naivitatea lui, precum se găsesc adesea oameni printre nemți. Iohan Elias Ridinger²⁾, născut la Ulm, printre Șvabi,

¹⁾ Lafontaine: „La grenouille qui se veut faire aussi grosse que le boeuf“:

„Lumea este plină de oameni cari sînt tot așa de nebuni.
 Fiește negustoraș vrea să clădească ca boierii cei mari;

Fiește prințisor are ambasadori,

Fiește marchiz vrea să aibă pagi“.

D-l G. Sion a localizat această fabulă în „101 fabule“, București, 1869, pag. 108, „Broscoiul și boul“.

²⁾ Iohan Elias Ridinger, (1695—1767). Pe lângă tabelurile lui cu ulei cari sînt în genere mici, el a făcut multe deseme; apoi a mai publicat în Augsburg și o mare cîtime de albumuri și de foi gravate, printre cari vom însemna ca mai remarcabile, pe cele următoare; (Cine n'a văzut, fără ca să știe poate, d'ale lui Ridinger?) „Parfaite et exacte représentation des diver-

lucră neobosit, mai mult de o jumătate de secol, cînd cu pînsula pictorului, cînd cu plumbul desemnatorului, cînd cu dăltița gravorului, ca să reprezente cerbii vînați de nobilii lui patroni și animalele sălbatice de prin menagerii, și ilustrațiuni la fabule copilărești compuse de dînsul, și figuri de călărie și de vînătoare cu cîinii și cu șoimii. Călătorind din loc în loc, el făcea pretutindeni chipul animalelor ce întîlnea, însemnînd cu scrupulozitate provenința lor; astfel nu uită chiar a scrie pe protretul unei babițe gușate: „Am împușcat această pasăre pe Dunăre, între Peterwardin și Belgrad“. P'aci p'aci Ridding era să vie și pînă la noi!

Dar la nimic el nū fu mai meșter decît la reprezentarea vînătorilor de cerbi, pe care le-a înfățișat cu o artă admirabilă în toate peripe-

tissements des grands seigneurs“. 36 stamp. 1729. — „Représentation des plus remarquables certs et autres animaux destinés a être chassés par les grands seigneurs“. 100 stamp. 1768. „Abbildung der jagtbahren Thiere“, 90 stamp. 1740. — „Entwurf einiger Thiere“, 90 stam. 1740. — Fables morales tirées du royaume des animaux“, 16 stamp. 1744. — L'art de monter à cheval“, 22 stamp. 1722. — „Chasseurs au tir et au vol.“. 11 stamp. — Cele mai bune tablouri ale lui Ridding sînt la Londra, St. Petersburg, Lipsca și Augsburg.

țiile lor variate. A trebuit ca în secolul nostru să apară pictorul englez Landseer¹⁾, cu mărețele sale figuri de cerbi, dominînd printr'o nespusă putere dramatică peisagele neguroase ale munților Scoției, pentru ca tabelurile și gravurile în care Ridinger a scris epopea cerbului, să aibă rivali vrednici de dînsele.

Dar Ridinger subț a cărui mîină de meșter natura sălbatică a fiarelor s'a destăinuit într'un chip așa de măreț, a fost totdeodată și artistul carele, cu o deplină naivitate, a făcut cum am zice, și catragrafia de răposare a vînaturilor senioriale din continentul Europei; numai în stampele și în albumurile lui, se mai văd încă astăzi tipurile și costumele acelor slujitori, pușcași, hăitari, bătăiași, șoimari, cari compuneau personalul vînatărilor din secolul trecut. Cînd răsfoiește cineva acele pagine, pe cari stau figurați numai oameni în livrele galonate și cu peruci pudrate, trubaci găitanați cu

¹⁾ *Sir Edwin Landseer* e născut în Londra la 1803. Pictor însemnat și favorit al Angliterei, el a fost numit asociat al Academiei la 1830 și nobilit la 1850. Tabelurile lui de vînatătoare și de cîni, precum și portretele, i-au creat o reputațiune meritată în toată lumea.

cornul de vânătoare încolăcit supt umere și păsărari înzorzonați cu șoimul pe mână, pare că și aude fanfarele cîntate pe ton pițigăiat de corul vânătorilor din oratoriul bătrînului Haydn.

În timpul de acum, cu tot talentul artistului ce le-a gravat, acele imagine, a căror vreme a trecut, ne aduc aminte pe faimosul marchiz al lui Béranger carele, în secolul nostru egalitar, visează scutiri și dreptul ce au fost de mult spulberate de suflarea limpezitoare a timpului:

Vivons donc en repos
 Mais l'on m'ose parler d'impots!
 A l'Etat pour son bien
 Un gentilhomme ne doit rien!

Vous, pages et varlets,
 Guerre aux vilains et rossez-les,
 Et toi, peuple animal,
 Porte encore le bât féodal.

Seuls nous chasserons
 Et tous vos tendrons
 Subiront l'honneur
 Du droit du seigneur.

Chapeau bas! Chapeau bas!
Gloire au marquis de Carabas! ¹⁾)

Dacă în aceste pagini învălmășate, am făcut o parte așa de însemnată bătrînului Ridinger, pe care în cele mai multe cataloage de muzee și pinacotece îl trec în tăcere, cauza a fost că am găsit în capul biografiei lui, scrisă de neobositul istoric al pictorilor din toate scoalele, de Charles Blanc ²⁾) cîteva cuvinte cari, —

¹⁾ Chansons de *Béranger*, „Le marquis de Carabas“:

Să trăim dar în pace
Dar ce! vine să-mi ceară mie biruri?
Aflați că pentru averea sa
Un nobil nu datorește nimic Statului.

Voi, poslușnici și scutelnici,
Bateti pe moșiei și-i prăpădiți!
Iar tu, popor dobitoc,
Vin de te pleacă sub jugul boieresc.

Numai noi vom avea dreptul a vîna,
Iar toate codanele voastre
Vor avea marea onoare
A ne plăti dreptul (fecioriei datorit) stăpînului

Jos căciula! Jos căciula!
Faceți cîinste marchizului de Carabas!

²⁾ *Charles Blanc*, „Histoire des peintres de toutes les Ecoles“; — operă care se publică acum de vreo 25 de ani și care a ajuns a avea peste 580 fascicule.

cu gîndul la tine,—mi l-au semnalat într'un mod cu totul particular.

Dar mai 'nainte de a copia după Charles Blanc, să nu uit a mărturisi un păcat în care am picat, zău, numai din dorința ce m'a pătruns ca să mă supun în sfîrșit și eu prețioasei și puțin urmatei povețe a lui Oraziu:

Semper ad eventum festina¹⁾).

Știi frate, c'au ajuns băieții să te dea de primejdie în țară la noi! Nu poți să mai scrii un rînd, fără ca să te descoasă și să-ți ia socoteală că adică, de unde ai furat cutare ideie și că de unde ai tradus cutare pasagiu? Ce plăcere mai poate gusta atunci un biet român, care și-ar fi pus binișor numele său pe o carte sau pe o cuvîntare, rumegate de altul și scrise în vreo limbă străină, serieri pe care el, mintosul, le-ar fi scos frumușel pe românește, curate și luminate și numai bune de deochiu, ca apa neîncepută?

S'au deprins să stea mereu la pîndă, drăcoșii, ca și cînd altă treabă n'ar mai avea;

¹⁾ Horatii, „Ars poetica“, v. 148: „Mereu grăbește către sfîrșit“.

caută, miros, se furișează prin cărți și dibuiesc, mai rău decît copoiul cînd adurmecă dîra fiarei prin țărîna, și bine n'apuci să te bucuri de vreo nevinovată haiducie ce te-ai ispitit a face prin codrii literaturii, cînd fără veste, te și pomenești dovedit. Atunci se fac Dunăre de mînie, dumnealor, pare că i-ai fi jăfuit chiar pe dînșii, de averea lor.

La noi în țară însă, a dat Dumnezeu că n'avem lege care să ne poprească de a vîna pe moșia altuia, și pînă acum nu s'a întîmplat ca vreun proprietar să facă pretențiune că l-ai despuiat de vînatul său. Dar neamul scriitorilor, — totdeauna și pretutindenii mai arțăgos, — nu numai că-și apără morțiș toate ale sale, dar încă duce și grija autorilor de peste șapte țări și șapte mări. Îndată ce te-a călcat focul ca să te dovedească vreun colțat din scoala nouă că ai făcut, în carte-ți, oarecare împrumuturi tănuite, adică, cum am zice, vreo ciupeală, fericirea lui e să te scoată în vileag. Se grăbește, păgînul, a da sfoară în țară că te-a prins cu mîna 'n sac; te așterne prin gazete cu frazele originale ale hoțului de păgubaș de gît; te bătjocorește cum îi vine la

gură și la pană; te pune la rînd cu pungășii cu controbonzii, cu calpuzanii . . . Vai de lume!

Văz că tu, șiretule, te-ai ferit de asemenea neajunsuri și judicînd după vorba românului, că „paza bună întrece primejdia rea“, ai înșirat o listă de toți autorii cinegetici pe cari i-ai consultat pentru *Manualul* tău. Ia să vedem și eu dacă se va găsi vreunul destul de priceput ca să ghicească cum că am tradus de pe Charles Blanc, rînduri întregi din viețile lui Snyders, Wouwerman, Desportes Oudry? Cît despre Ridinger, iată mă dau singur prins și încep a traduce de unde-ți spusei: „Dacă ești vînător, trebuie să cunoști pe Ridinger, căci toți vînătorii-l cunosc, prea puțin în adevăr prin pînzele sale ce sînt rare, dar foarte mult prin numeroasele stampe ce s'au gravat de pe dînsul sau pe care le-a gravat însuși el, de pre desemele sale. Numai de le ve vei vedea, acele gravuri, te apucă gustul vînătoriei; căci într'însele se simte miresmele răcoroase ale codrilor și, ca să zic așa, abureala pătrunzătoare a fiarelor sălbatece. Toate cunoștințele vînătorului stau coprinse în opera numeroasă și variată a lui Ridinger . . .“

Negreșit că tu, ca și mine, vei fi vei fi văzut adesea în treacăt gravuri de ale lui Rindinger, precum ai văzut la Iuvru, tabeluri vânătoarești de Oudry și de Desportes ba chiar de Wouwerman și de Snyders, precum încă nu este prin putință ca să nu fi văzut și să nu fi admirat cerbi și câini zugrăviți de Landseer. Acest artist eminent, răsfățat acum de o jumătate de secol, de toată acea spumă a societății britanice care poartă numele de *Highlife*, a avut meritul de a însinui gustul frumoaselor arte printre petrecerile *sportului* englez și a creat astfel o întreagă școală de artiști contemporani, ce s'ar pute numi *fașionabili* și printre cari s'a deosebit mai cu seamă, pe continent, francezul Alfred Dedreux, pictorul elegant al cavalcadelor și al vânătorilor *du beau-monde* parizian.

În urma acestora, furnică astăzi prin capitalele Europei apusene, o gloată de zugravi, cari, pe toată ziua, aștern pe pânză și pe carton, sau chipuri diafane de cai de alergătoare, *race-horse*, și de *jokey* pestriți, expuși la vederea amatorilor pe înverzitul *turf*, unde ei se întorc la *steeplechase*, sau portrete de dulăi

de cîni și de căței din toate acele felurite rase, cu cari Englezii și imitatorii lor petrec sau se serv spre a gonî și a prinde tot soiul de vînat, începînd dela mîndrul *foxhound*, care s'aține nemiluit pe urma fiarelor din codru, pînă la ciuful de *pinch*, care sucește gîtul chițcanilor, și dela vîrtosul *bulldog* cu botul cîrn și turtit, pînă la delicatul *king-Charles* cu părul flocos și moale ca mătasea.

Dar vînătoarea, privită din punctul de vedere artistic al pasionaților *sportmen*, își are azi literatura ei, precum își are și artele sale. Aș repeta nume de autori cuprinși în lista întocmită de tine, dacă m'aș încerca să fac o analiză critică, demnă de a figura în gazeta numită *Sporting Magazine*, și apoi vicomitele Adolf d'Houdetot și domnul Elzéar Blaze ¹⁾ au luat de mult asemenea sarcine, pe cari știi bine cu cîtă știință, talent și spirit le-au îndeplinit. D'aș fi mai vînător, sau dacă noi

¹⁾ *Vicomte Adolpe d'Houdetot*, „Chasses exceptionnelles“. Paris 1849. — *Elzéar Blaze*, „Le chasseur conteur ou Chronique de la Chasse, contenant des histoires, des contes, des anecdotes, depuis Charlemagne jusqu'à nos jours“. Paris 1840.

toți am avea materie și mijloace, mai bine ar fi să facem, pentru țara noastră un album sau un *keapsake* luxuos ca acela pe care o companie de nemeși maghiari, avînd în fruntea lor pe comitele Em. Andrasy, omul politic de astăzi, l-au publicat, sînt acum cîțiva ani sub titlu: „Vînătoarea și sportul în Ungaria“¹⁾.

IX

Dar la ce să ne suim așa de sus cu zădărniciile? La ce să călcăm orbește pragul semeț al trufașelor palate, unde o să ne întîlnim poate numai cu neajunsuri și cu umilințe? Nu sîntem noi oare strănepoți ai poetului carele a pus mai presus de toate, *auream mediocritatem*²⁾, viața simplă, modestă

¹⁾ Les chases et le sport en Hongrie, d'après l'original hongrois par Mrs les comtes Emanuel Andrassy, M. Sandor, B. Festetitz et les barons Orczy, F. Podmaniczky, B. Wenckeim et S. Szolheck, trad. par J. A. Duringer et A. Schwiedland. Pest, gr. fol. cu 25 stampe colorate.

²⁾ Horatii Carmin. II X. v. 5—8:

„Auream quisquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obsoleti
Solditus tecti, caret invidenda
Sobrius aula“.

— „Cel ce se mulțumește cu prețuita mediocritate.

și fericită, pe care tot omul și-o poate dobîndi, cînd știe să-și mărginească trebuințele și plăcerile după a sa puțință?

Nu am învățat noi minte din zisele vechiului nostru *letopisiț*, cînd el ne vorbește despre desșănțatele pofte și rîvniri ale Domnilor celor laconi și necumpătați? „O nesățioasă hirea omului, spre lățire și avuție oarbă; pre cît se mai adauge, pre atîta rîhnește! Pohtele omului n'au hotar; avînd mult, cum n'are avea nimica îi pare; pe cît îi dă Dumnezeu, nu se satură; avînd bun al său, și la al altuia bun a-l cuprinde cască, și așa lăcomind la al altuia, sosește de perde și al său!“¹⁾

Și apoi încă n'am fost noi toți legănați din pruncie cu acele strofe primăvăroase, în cari ni s'a spus cum omul poate să guste, sub poalele glorioșilor noștri Carpați, toate bunățile vieții ticnite? Obosit, desgustat de deșartăciunile, de vicleșugurile, de zavistiile

rămîne și ferit de rușinea unei locuințe ticăloase, și apărat cu înțelepciune de a rîvni la palate“.

¹⁾ Aceste cuvinte, *Miron Costin*, în „*Letopisițul*“ său le aplică la Domni și la Împărați. — „*Cronicele României*“ a doua ediț. de *M. Kogălniceanu*, București, 1872, vol. I, p. 304.

lumești, care l-au făcut pentru un timp să-și oropsească chiar și *citera* favorită, -- scumpa moștenire dela glorioșii săi părinți, — poetul român își aduce cu drag aminte de dulcea viață dela țară, de liniștilele priveliști ale cîmpului, de învietoarele plăceri ale vînătoriei, și atunci, în versuri limpezi și lin legate el ne descrie traiul pașnic și fericit pe care noi, nesocotiții, îl jertfim pe toată ziua sgomotoaselor amăgiri ale vieții de oraș.

Ascultă-l și acuma, amice, cât de dulce șoptește, în vechia sa limbă:

Se întinde o cîmpie
 Pe sub poale de Carpați,
 Cîmp deschis de vitejie
 La Românii lăudați.

Surpături sînt de o parte
 D'un oraș ce a domnit;
 O gîrliță 'ncoaci departe
 Un cîmp foarte 'nveselit.

Acolo am eu căscioara
 Pe un vîrf de delișor;
 Curge 'n vale o apșoară
 Murmurînd încetișor.

Împotrivă smălțuite
 Dealuri altele se văd,
 Și 'n vâlcele 'nflorite
 Mieii pasc, alerg și șed.

Lăsînd ale lumii mare
 Cînsti, nădejdi și fumuri seci,
 Amăgiri cu 'ncredințare,
 Vrajmași calzi, prieteni reci,

Acolo cu sănătate,
 Cu odihna însoțit,
 Toat' a vieții bunătate
 Dobîndeam eu înmulțit;

Cînd la vie, la grădină,
 Cînd la cîmp, de multe ori,
 Cu o muncă prea puțină,
 Pildă dam la muncitori;

Cînd cu mreji amăgitoare
 Vii prindeam pasări în sbor,
 Cînd prin țevi fulgerătoare
 Cu plumb le-asvîrleam omor;

Cînd cu cîinii prin pădure,
 Vulpe, iepure fricos,
 Lupul nărăvit să fure,
 Îi răneam mai cu prisos¹⁾.

¹⁾ Colecție din poeziile d-lui Marelui logofăt I. Vă-

Astfel cînta „citera împăcată“ a poetului nostru, la începutul acestui secol, de pe malurile tîrgoviștene ale Dîmboviței, cîtînd și el plăcerea lui acolo unde o arăți astăzi tu, acolo unde o aflase un alt amabil filozof și grațios versificator francez, nobil marchiz, deasupra căruia furtunoasa revoluțiune dela 1793 trecu ca prin minune fără ca să-l atingă. Saint-Lambert¹⁾, în poema sa didactică asupra *Timpurilor-anului*, a descris, în cîntul al treilea, consacrat toamnei, vînătoarea falnică și sgomotoasă de cerbi, cu tot alaiul ei de ogari, de vînători călări și de sunători de famfare; dar el, ca iubitor al tainicelor și liniștitelor plăceri, și-a păstrat sieși un rol în vînătoarea cea singuratică cu prepelicarul, pe care o schițează în următoarele cîteva versuri armonioase și plăcute:

cărescu. București, 1848. „O zi și o noapte de primăvară la Văcărești, sau Primăveara Amourului“, strofa 24 și următoarele.

¹⁾ *Marchizul de Saint-Lambert*, născut în Lorena la 1717, a murit în Paris la 1803; el a fost membru al Academiei franceze și a trăit în tot timpul Revoluțiunii la Eaubonnes lângă Montmorency; a compus mai multe scrieri poetice și filozofice. Poema lui, „*Les Saisons*“, a apărut în anul 1765.

Tantôt dans le taillis je vais, au point du jour,
 Du lièvre ou du chevreuil attendre le retour;
 Et tantôt, parcourant les buissons des cam-
 pagnes,

Je cherche la perdrix qu'appellent ses com-
 pagnes.

Mon chien bondit, s'écarte et suit avec ardeur
 L'oiseau dont les zéphyrs vont lui porter
 l'odeur;

Il l'approche, il le voit; transporté, mais docile,
 Il me regarde alors et demeure immobile:
 J'avanse, l'oiseau part; le plomb que l'oeil
 conduit

Le frappe dans les aires au moment qu'il
 s'enfuit;

Il tourne, en expirant, sur ses ailes tremblantes,
 Et le chaume est jonché de ses plumes san-
 glantes¹⁾.

¹⁾ „Cîte odată, la revărsatul zorilor, mă duc în pă-
 dure ca să aştept întoarcerea epurei sau a căprioarei;
 şi alte dăţi, străbătînd bălăriile de pre cîmpie, caut
 potîrnichea pe care o chiamă soţile ei. Cinele meu
 saltă, se dă în lături, şi urmăreşte cu înfocare pasărea
 al cărui miros i l-a adus vîntul. El se apropie de dînsa,
 o vede; aprins, dar ascultător, el atunci se uită la
 mine şi stă nemişcat. Eu înaintez, pasărea se scoală;
 plumbul îndreptat de ochiul meu, o loveşte prin aer
 în momentul cînd ea zboară. Murind, ea se răstoarnă
 pe aripelile-i tremurînde şi iarba îngălbenită se umple
 de penele ei sîngerate.

Sper, amice, că acum cel puțin, după ce laudai, poate cu ceva prisos, alexandrinele curat țesălate și frumos dichisite ale unui poet om de treabă, și astfel mă rostii chiar și în versuri, copiate dela dînsul, asupra plăcerilor vînătoriei cu prepelicarul, acum, zic, sper că-ți voi fi brodit gustul, îți voi fi intrat cu totul în plac, și că deocamdată mă pot răsfața plutind pe deplin în apele tale.

Dar aci trebuie să mărturisesc că te cînd sînt eu n'am avut cîne de vînătoare și nici n'am vînat cu vreun cîne de împrumut; astfel încît de la mine însumi, adică din creerii și din inima mea, n'ai să aștepti nimic întru lauda acestui fel de plăcere. — „Atîta bagubă!“ vei zice fără îndoială, și vei avea dreptate, căci în așa prilejire, în loc de a spune de la mine, în loc de a îmbăiera cu anevoiță eu însumi descrieri rău nimerite și cugetări prost îndrugate, mă văz silit a cere de la alții să-mi arate și mie cum se poate aprinde închipuirea omului din vînătoreea ta favorită, și cum condeiul și pînula au izbutit a ne destăinui farmecul ei.

În zadar însă caūt în domeniul artelor,

imagine de acest fel care să mă fi oprit în
 loc de mirare și să-mi fi strecurat în suflet
 acea plăcere, acel fior de mulțumire ce re-
 simte cugetul și inima cînd o idee sau o sim-
 țire adînc încercată, le este transmisă prin-
 tr'o operă de artă, concepută cu putere și rea-
 lizată cu talent. Nu tăgăduiesc că asemenea
 opere trebuie să existe prin mulțimea de
 picturi, reprezentînd scene de vînătoarea cu
 prepelicarul, care pe tot anul înavuțesc co-
 lecțiunile de tabeluri și albumele amatorilor
 din Europa întregă; dar mintea mea poznașă
 nu mă lasă deocamdată să mă gîndesc la
 altele decît la păcăliturile prin cari Philipon
 Cham, Bertall, Daumier și tot veselul taraf
 al spornicilor caricaturiști de la *Charivari*,
 de la *Journal pour rire*, de la *Monde illus-
 tré* și dela alte atîtea foi glumețe, ilustrează
 în fiecare toamnă, la deschidere, vînătoarii,
 pe bieții burghezi pariziani, negustori cin-
 stiți ca și Burtă-Verde, Gură-cască, Ton-pa-
 tera și alți nevinovați *Ipochimeni* de la noi.

Pare că văz colo, pe un biet vînător, bon-
 doc și pîntecos, bălăcînd ca vai de dînsul, pe
 ploaie și pe sloată, într'o luncă noroiasă, cu

pămînt elisos de o șchioapă pe încălțăminte și trecîndu-l mii de nădușeli ca să poarte în geanta îmbăierată de gîtu-i gheboșat, nu e-puri și potîrnichi ucise cu grămada, cî chiar pe odorul sînu de prepelicar, căruia — ostent, se vede, de atîtea umblete pe jos, — ce i s'a părut? că, decît a *sta* vînatul, mai bine i-ar veni să *stea* să se odihnească în mijlocul mocirlei, pare c'ar fi chiar și la vatra cuinii de acasă.

Apoi mai uite și altul, slab și costeliv ca un cal de brac, cu ochelarii pe nas, cu gura căscată, descărcîndu-și pușca, meargă unde o merge! în cocheta becațină ce se zărea pe malul bălții; — „Aport!“ strigă el cu îngînfare prepelicarului și acesta se întoarce, cam pe două cărări, cu o broască răscăcărată în bot, pe cînd pasărea fuge, leșinînd de rîs în sboru-i caprițios.

Tot fabula cea vechie:

Parturient montes, nascetur ridiculus mus¹⁾.

Spune într'adevăr dacă nu sînt mulți vî-

¹⁾ Horatii, Ars poetica, v. 139: „Munții în lăuzie nasc un șoricel de rîs“.

nători, mari și mărunți, cari ar putea cu tot dreptul să ia această poetică antiteză ca deviză nemințită a vredniciei lor vânătoarești ?

Din norocire, tu nici gros nu ești, nici ochelari nu porți, prin urmare n'ai să te sbîrlești, bănuind că în vorbele mele joacă ursul prin vecini. Dar nu se știe în ce mîni pot să pice aceste foi sburătoare, *habent sua fata libelli*¹⁾ și ca să rămîi în bună pace cu toți vînătorii, chiar și cu aceia căroră le place numai vînătoarea singuratecă prin crînguri și pe miriști, lasă-mă să-ți aduc aminte despre o carte pe care am citit-o și o recitese adesea, eu, carele nu sînt vînător, cu o nespusă plăcere.

Se vede că Rușii, de cînd au început a compune opere literarii, au arătat un fel de predilecțiune pentru scrierile vînătoarești, mai ales cînd acestea le dau ocaziune de a desfășura sub pana lor priveliștile naturii, pe cari tot vînătorul se învață a o iubi.

¹⁾ *Terentianus Maurus*, De Litteris, Syllabis, Pedibus et Metris, poemă didactică coprinsă în „Grammaticæ latinæ auctores antiqui, edit. II, Putsch. „Hanovræ 1605 p. 2383. et. sq.— „Au și cărțile soarta lor“

Cunosc numai din spuse cartea lui Aksakof, care mi se pare că, sub titlul de Записки охотника, *Scriselile unui vânător*, a împrăpat și a desvoltat cu un talent admirabil și de tot original în sălbăticia sa, acel tablă al stepei din Rusia meridională, pe care l-a schițat mîna de maestru a lui Gogoli și pe care eu am început, mai adineauri să-l jumulesc ca să-mi dreg și să-mi împodobesc cu strălucitoarele lui pene păunești, ceea ce spusese despre Bărăganul nostru condeii meu cel smead, molatic, searbăd și spălăcit¹⁾.

1) Am vorbit despre Aksakof după aprecierile d-lui Hășdeu. Poate că făceam mai bine a-l trece cu vederea, precum aș fi făcut poate și mai bine să nu mai fi pomenit, în această epistolă, nici despre Gogoli, nici despre or'ce alt scriitor rus. La noi acum, cînd vorbește cineva despre slavoni, fie în materie de literatură, de filologie, de istorie și mai ales de agricultură, apoi îl ia lumea la ochi, și-și aprinde paie în cap. Se găsească chiar unii mai radicali, mai puriști, mai români decît toată „sementia romanescă“, decît toată „terrina romanescă“, ba și decît toți „boii romanesci“, cari-l izbesc și cu cîte „una mostra de critica“ de îi răsună creerii. Sper însă că eu unul am să rămîiu nevătămat, deși un amic, citind epistola mea în manuscris, m'a amenințat că are să se supere pe mine, autorul comediei „Revizorul general“, care s'a jucat iarna trecută pe Teatrul național din București. Această amenințare eu însă am privit-o ca un ce cu totul imposibil, căci

Ca și Aksakof, Ivan Turgenief a scris un șir de istorioare sau povestiri vânătoarești, *Рассказы охотника*, ale căror scene se petrec cînd într'una din acele bătrîne păduri de mesteacăn, de brazi și de anini, ce cresc sub cerul înnorat al Rusiei, pline de sitari, de cocoși sălbatici și de ierunci, cînd într'un sohat fără margini unde, printre copitele sglubiilor mînji ce pasc în erghelii, se strecoară pitpalacul limbareț, cînd pe un heleșteu cu zăgaz de taraci, din trestiile stufoase ale căruia se înalță în aer plotoane colțurate de rațe sălbatice.

„Aidem la Lgov!“ — îi spune într'o zi tovarășul său de vânătoare, Iermalai, curat tip

amabilul și spirituosul autor știe bine cît am stăruit eu pentru ca comedia d-sale să se joace precum o scrisese și apoi or'cine poate vedea în fășioarele „Revistei Contemporane“ de estimp, unde această comedie se tipărește, cum că numele lui N. Gogoli figurează în fruntea imitațiunii române. Nu aci dar și-ar avea locul vreo imputare de a se tăinuî cumva numele autorului original. Dar să închipuim că ar ajunge pricina la adică, oare atunci l-ar tăia capul pe d-l Petre Grădișteanu, d-nialui carele de cînd este n'a „manatu boi romanesci, injugati cu jugul romanescu, la aratu romanescu, cu streînutare romnesca, etc., etc., etc.“, s'ar pricepe oare d-nialui ca să ne toarne „una mostra?...“ Non licet omnibus adire Corinthum!

de țaran κρѣпостной muscal, plin de frica Țarului, a Stăpînului și a lui Dumnezeu, dar priceput și meșteșugariț la vreme de nevoie: — „Aidem la Lgov; acolo o să împuști, *batiușca*, rațe cît vei binevoî să-ți placă“; și cu toate că rata sălbatică n'are nici un preț în ochii unui adevărat vînător...¹⁾.

Acum înțeleg, amice, pentru ce tu n'ai vorbit în cartea ta despre aceste sburătoare cari însă din punctul de vedere al ornitologiei naționale nu sînt tot așa vrednice de nesocotit, de vreme ce este un vînător din cei de frunte dela noi pentru care Petrache, preparatorul dela muzeu, a împăiat peste treizeci soiuri felurite de rațe sălbaticе, împușcate toate pe bălțile dela Greaca și dela Căldărușani, pe heleșteele dela Obilești, dela Coconi și prin alte locuri tot vecine. Ar fi interesant de a culege numirile poporane ale

¹⁾ Așa începe una din povestirile lui Turghenief, care, toate, coprind cîte o mică scenă de obiceiuri ale cîmpenilor Rusiei, fie boiernași, de țară, „odnodvortzi, fie neguțători, „kupti“ fie robi țărani, „krepostnii“, precum erau sătenii pînă acum vreo 'zece ani. Rușii, în limba lor, foarte ceremonioasă și dulceagă, dau numirea de „tată, tătucă, („batiușca“), mai marilor, dela împărat pînă la pîrcălab.

acestor specii de rațe, chiar dacă uneori ele nu ar ține seama de bunacuviință a saloanelor; apoi ar trebui confruntate cu cele despre cari vorbesc naturaliștii sau cel puțin cu cele zugrăvite în cartea lui Chenu, *L'Ornithologie du chasseur*. Iată un supliment pentru a doua edițiune a *Manualului* tău!

Poate că atunci, vorbind cu osebită laudă despre adaosele ce vei fi făcut operei tale, după ale mele povățuiri, voi sfârși eu istoria lui Iermalai, carele p'aci, p'aci era să se înnece în balta dela Lgov, împușcînd rațe ca un păcătoș; iar deocamdată mă mărginesc a spune în trei cuvinte, că descripțiunile lui Turghenief sînt curate tabeluri ieșite dintr'un penel de meșter:

Ut pictura poesis!¹⁾

De cîteori citindu-le, mi s'a părut că-mi trece pe dinaintea ochilor una din acele simple priveliști ale naturii, în care pictorul olandez Ruysdael a știut să răspîndească o umbră de melancolie care pătrunde așa de adînc

¹⁾ *Horatii*, „Ars poetica“, v. 361: „Ca pictura și poezia!“.

inima! Pe povîrnișul unei păduri a cărei verdeață începe a se păli de suflările toamnei, se deschide un drum nășipos ce se pierde în zarea întunecată a depărtării, sub nori posomorîți; vîntul bate și apleacă crăcile pe jumătate goale; pămîntul e presărat cu frunze uscate, ce par a se rostogoli fișiind d'alungul căii. Un biet drumeț cu o sarcină de nuiele la spinare, suie cu greu dealul, urmat de trei cîni. Atît și nimic mai mult!¹⁾ Dar chiar și în umbletul apăsător al călătorului se simte tainica întristare a firii; dintr'însul și din toate se resfiră preste tot tabelul acel farmec duios în care inima omenească cu plăcere se afundă, cînd uneori fugim obosiți de lume și rămînem singuratici și neturburați în mijlocul nesimțitoarei sălbăticimi.

Fi-va oare și aceasta, una din simțirile în cari își găsește a lor mulțumire vînătorii izo-

¹⁾ *Jacob Ruysdael* (1633—1681) născut în Harlem, a zugrăvit numai peisage în cari alții, și mai cu seamă *Wouwerman* și *Berghem*, au adăogit uneori persoane și animale. Tabelul de care vorbim se află la Luvru, (*Le buisson*, no. 471) unde l-am admirat adesea, precum și altele la Paris, la St. Petersburg, la Dresda. Aci e și peisagiul lui *Ruysad* el cari poartă numirea de „Vînătoarea“, cu figuri lucrate de *Van der Velde*.

lați? De este așa, apoi a trăi cîteva ore cel puțin numai cu sine și departe de ochii celorlora cari în lume îți urmăresc gîndurile și mișcările, sau cu grijă sau cu ură; a se simți singur, ființă cugetătoare, în fața unei firi întregi fără de simțiri și a-și pune toate simlînțele spre a o supune la a sa voință; iată negreșit o nobilă ispită pentru mîndria omenească, și dacă dînsa ajunge a se însuși în trudele singuraticiei vînători, apoi neapărat acea vînătoare este o mîndră, o nobilă patimă.

Aimer, boire et chasser, voilà la vie humaine
 Chez les fils du Tyrol! — peuple héroïque
 [et fier!
 Montagnard comme l'aigle et libre comme l'air!

.....
 Ce n'est pas son métier de traîner la charrue;
 Il couche sur la neige, il soupe quand il tue;
 Il vit dans l'air du ciel, qui n'appartient qu'à
 [Dieu.

L'air du ciel! l'air de tous! vierge comme le feu!

.....
 Tu n'as rien, toi, Tyrol, ni temples ni richesse,
 Ni poètes, ni dieux; — tu n'as rien, chasserasse!

Mais l'amour de ton cœur s'appelle d'un beau
 [nom:
 La liberté!¹⁾

Așa cîntă poetul viața unui popor de vînători, care în singurătățile muntoase ale Alpilor, trăiește de secolii pîndind vulturul și căprița pe piscuri fără urme. Arta chiar l-a identificat cu ideia vînătoriei, și cine poate spune că n'a văzut adesea tabeluri în care, pe o pajiște înverzită cu brazi uriași, trec Tirolezi cu pălăriile lor țuguiete și împodobite cu pene de păun, purtînd pușca pe ai lor umeri, iar pe stînci albicioase ce se perd în

¹⁾ *Alfred de Musset*, La coupe et les lèvres: Invocation:

A iubi, a bea și a vîna, iată viața omului
 La fiii Tirolului!—popor eroic și mîndru,
 Munteni ca acvila și liberi ca aerul!

Nu e treaba lui de a mîna plugul.
 El doarme pe zăpadă; mînîncă dacă ucide;
 El trăiește în aerul cerului, care e numai al lui D-zeu.
 Aerul cerului? aerul tuturilor! feciorelnic, ca și focul!

Nu, Tirol, tu n'ai nimic, nici temple, nici avuții,
 Nici poeți, nici zei!—nu, n'ai nimic, țară de vînători!
 Dar amorul inîmei tale poartă un falnic nume:
 Libertatea!

văzduh, s'arată sfiată capra neagră cu cornițele-i crescute în formă de cîrlig. Există mai ales în Germania meridională, în Bavaria și în Austria, printre Șvabi și Stirieni, o școală întregă de pictori cari reproduc neîncetat asemenea scene; dar trebuie să și spunem că magnetul lor pitoresc s'a cam trezit, chiar prin spornica lor înmulțire. Vorba francezului: *Faut du Tyrol; mais pas trop n'en faut!*¹⁾ sau ca să fim mai clasici și să aplicăm artelor axiome de o natură mai filosofică, mai poetică, mai estetică, să amintim regula pe care s'a întemeiat mult cumpătată cultură a poporului elen și pe care Pindar, printre alți mulți poeți și prozatori greci, a exprimat-o într'astfel:

*Χρὴ δὲ κατ' αὐτὸν ἀεὶ παντὸς ὄρων μέτρον*²⁾).

Ce bine ar fi fost, — nu este așa amice? — să-mi fi adus eu mai de mult aminte de o așa înțeleaptă învățătură! Ai fi scăpat mai eștin și ți-aș fi cruțat multe din rătăcirile

1) „Bun e și Tirolul; dar iar prea mult nu trebuie“.

2) *Pindari Pythia*. II, v. 34: „Trebuie ca în toate și întotdeauna omul să caute dreapta măsură“.

netrebnice, din cărările înfundate, din cotiturile zadarnice, din urmele pierdute, din *minciunile* vrednice de cel mai îndărătnic vulpoi, prin cari te mîn fără de milă, de cînd ai avut păcatul să iei aceste foi în mînă.

Să voiu eu însumi a rezuma acuma cîte am spus pînă aci, zău, nu știu de aș putea. Măcar în privința artelor vînătorești s'ar cuveni însă să-mi adun în mînuchiul notițele răsipite aci, ca așchiile și ca surcelele ce se împrăștie fără folos cînd, cu o teslă rău mînuită, o calfă de dulgher stîngaciu ciopîrtește bîrna care ieșise mîndră și temeinică din pădurile, unde sub paza Domnului ea a crescut în largul ei.

Dar cum? Să mai vorbesc iarăși despre plastica vînătorească a anticilor, cu idealul lor întrupat în statua Dianei vînătorețe, cu expresivele lor baso-relievuri cinegetice de pe arcul lui Constantin, cu picturile lor curioase din mormîntul Nasonilor? Să ne mai întoarcem le vînătorile concertante ale Sasanizilor din muntele Bisütun? Ș'apoi d'acolo să răsărim tocmă în fundul Europei, ca să scotocim în peșterile Dordoniei siluete de fiare antidilu-

viane sgîriate de Samoiezii Franciei? Și aci să-mi găsesc beleaua cu Galii, vînătorii cei vestiți, pe cari eu am uitat să-i pomenesc, și pe dînșii, și pe cîinii lor așa mult lăudați de toată antichitatea, și mai ales pe zeul lor *Cernunos*, a cărui căpățîină, frumos împodobită cu o minunată părechie de năprasnice coarne de cerb, s'a descoperit la 1711, chiar în temeliile catredalei din Paris și șade acum în rînd cu zeii pe un altar păgînesc, expusă la privirile și la răs-gîndirile tuturilor oneștilor consorți pariziani cari se preumblă curioși prin instructiva grădină a Muzeului dela ospelul Cluny? ¹⁾.

¹⁾ Catalogul Muzeului, No. 3. „Un altar cu patru fețe, sculptate cu cîte un bust de zeităte fiecare“. Această figură este gravată în *P. Lacroix*, „Les arts au Moyen âge et à l'époque de la Renaissance“ (Paris, 1869) pag. 353. — Dacă Galo-Romanii aveau pe zeul cornorat „Cernunos“, Daco-Romanii au avut și ei un „Joe Cernenu“ (Jovis Cerneni), despre care se face vorbă într'una din tablele cerate, descoperite la 1790 în Abrudul Transilvaniei, și publicate mai întii de *Massmann*, „Libellus aurarus“ (Lipsca, 1840) și mai de curînd de *R. P. Tim. Cipariu*, în „Archivul pentru filologie și Istorie“ (Blaj, 1867) p. 72 et sq. Nu putem ști dacă Joele dacic avea și el coarne ca cel galic, dar e probabil că numele lui provenea dela colonia Zernes sau Cerneții de pe malul Dunării (*Massmann*, op. cit. p. 116—119).

Să trecem, să trecem înainte, uitînd miniaturile scâlbamate și ticluite de prin cărțile didactice ale secolului de mijloc; să nu ne oprim nici la gravorul Albert Dürer, nici la sculptorul Jean Goujon, cari fiecare au creat în treacăt cîte o splendidă emblemă a vînătoriei, unul în spiritul mistic al Germaniei, celalalt după ideile elegante și răsfățate ale Francezilor.

Ajunși la timpul Renașterii, să mai salutăm încăodată, dar de departe, pe marele Rubens, care a zugrăvit lupte dramatice între fiare și oameni, iar nu vînători după cum le cerem noi. Amicul său însă, Snyders, îndată ne va împăca prezentîndu-ne pe dobitoacele codrilor turbate și îngrozite de goana vînătorilor. Wouwerman ne va abate un moment dela trudele vînătoriei spre a ne desfăta cu plăcerile ei cîmpenești și galante. Dar apoi pictorii francezi din gloriosul secol al Ludovicilor, Desportes și Oudry, artiști pătrunzători și dibaci în studiul naturii, însă cumpătați în pornirile ei ca tot aparatul pompos al regeștilor petreceri, ne vor strămuta din nou în pădurile cu vînat și în mijlocul haitelor de

cîni. La dînșii mai întîi încolțește sub penel figura corectă și deșteaptă a prepelicarului.

Neamțul Ridinger, păstrînd și inventoriînd pe de o parte tradițiunile oficiale ale artei din secolii trecuți, se alătură pe de alta și mai mult, în naivitatea sa germanică, de sălbăticia naturei.

Cu secolul nostru apăr Sir Landseer și Horace Vernet. Înzestrați amîndoi cu talente de frunte, unul deschide orizontul dramatic al vînătorilor de cerbi din munții neguroși ai Scoției; celalalt rechiamă, cu mai mult instinct vînătorese decît Rubens, priveliștea animată a periculoaselor vînători din pustiile prigorite ale Africei.

Operele acestuia dau naștere la o scoală de pictori moderni, cari își aleg subiectele de tabeluri în vînătorile de prin tot felul de țări străine și depărtate de continentul nostru. Acea scoală noi am numi-o *Scoala de pictură vînătorească exotică*.

După Landseer, carele pe lîngă cerbi a mai zugrăvit și cîni, cai, *lorzi* și *ladies* engleze, — imitat în Franța de Alfred Dedreux, — a răsărit o *Scoală de pictură vînătorească a sportului*.

Apoi, pe o treaptă mai modestă a societății, în Anglittera, în Franția și chiar în Germania, s'au ivit pictori cari au reprezentat serios vânătoarea cea mică, cea cu prepelicarul și au creat astfel, — în laturi de toți caricaturiștii din aceleași țări, ce neîncetat se leagă de biata brasla vânătorilor mărunți, — ceea ce am putea numi *Scoala de pictură vânătoarească burgheză*.

În fine, Elveția și Tirolul, piscurile și căprițele, au inspirat pe numeroșii artiști cari constituiesc romantica odraslă a *Scoalei de pictură vânătoarească alpestră*.

După această nomenclatură substanțială și după această clasificățiune sistematică a artelor vânătoarești, cel ce va cuteza să zică că eu nu am cunoștințe speciale în arte, nici metod în scrierile mele, îl rog să poștească dumnealui la întrecere cu mine și să-mi spuie, drept probă, cărui scoale de pictură vânătoarească atribuie d-lui tabla zugrăvită de sub umbrarul cîrciumei lui Kir Ioniță Buzdrună, dela morile Ciurelului, unde trec Nemții la vânătoare, în care tablă figurează, pe un fund portocaliu, un vânător albastru trăgînd cu

pușca într'un epure roșu, care ține vesel în labe o ploscă cu vin, și toate acestea înconjurate cu următoarea deviză, plină de dulci și iscusite adimeniri pentru or'ce vînător:

dece te dau la vânat
 ДЖКА ТЕ ДШІ ЛА ВХНАТ,
dece te dau la vânat
 ЕНН'О'НЕСА СЪ ЗИЧІ ВІКАТ!
dece te dau la vânat
 ДЖКХ КРІ СЪ ДШІ ТШН,
dece te dau la vânat
 ІА ПОХТАРЕ ЛА ГИНС БШН! (Sic!)

Amice autorule, mi-aș lua acum ziua bună dela tine și m'aș închina ție cu plecăciune, mulțumindu-ți pentru momentele plăcute ce m'ai făcut să petrec, mai întâi citindu-ți cartea și apoi gîndindu-mă la dînsa, ca să îndrug toate aceste nevoiașe glume, *difficiles nugæ*¹⁾. Dar și aci mi-e teamă că o să te superi, socotind că am vrut să te las singur-singurel, tocmai subt umbrarul lui Kir Ioniță.

Să căutăm dar, pentru acest *ite missum est* al tovărășiei noastre vînătorești, un aer mai curat, mai înviotor, în care vechia noastră prietenie să se simtă mai la locul ei, unde

¹⁾ *Martialis*, „Epigram.“ II. 86:

„Turpe est difficiles habere nugæ
 Et stultus labor est ineptiarum“.

Prost lucru este cînd se ține omul de glume nevoiașe „ișnerozească treabă sint fleacurile“.

să putem repeți împreună versurile lui Musset pe cari ni le ziceam și acum vreo cinci-sprezece ani:

Oui, la vie est un bien, la joie est une ivresse.
Il est doux d'en user sans crainte et sans souci,
Il est doux de fêter les Dieux de la jeunesse, (?)

.....
D'avoir vécu trente ans comme Dieu l'a permis
Et... si jeunes encore, (!?) d'être de vieux amis¹⁾

Dar ca să căutăm și să găsim acel loc dorit trebuie, amice, să mai îngrijești despre un mertic de răbdare, trebuie să faci din nou inimă vitează. Haidi!

Macte, nova virtute, puer; sic itur ad astra!²⁾

1) *Alfred de Musset. Poésies nouvelles. Sonnet à Alf. T. 1838.*

„Da! viața e un bine, și veselie e o beție.
E dulce lucru de a se bucura de dînsa fără temere și
[fără grijă;
E dulce lucru de a serba tot zeii din tinerețe,

.....
De a fi trăit treizeci de ani după cum a voit Dumnezeu
Și... încă așa de tineri, a fi prieteni vechi“.

Prieteni, da; dar tineri.....!? nu prea tocmai. Ce zici? sau vorba românului: „Vrăbia pui!“

2) *Virgilii Æneid IX. v. 641: „Deșteaptă în tine o nouă vîrtute, băiete; astfel vom ajunge pînă la stele“.*

De a te duce drept la stele, nu prea am speranță; dar vino cu mine pînă colea, în munții Buzăului, și poate că vei petrece pe acolo și tu cîteva minute plăcute, cum am petrecut eu, sînt acum cîteva ani, rătăcind cu ochii pe plaiuri încîntătoare, iar cu auzul și cu gîndul prin fantasticele regiuni ale basmelor vînătorești.

X

Pe o frumoasă zi de vară mă odihnisem cîteva ore la schitul Găvanul, — o minunată înfundătură călugărească din munți, cîteva colibe și o bisericuță de bîrne, semănate printr'o pajiște smălțuită cu flori, pe care o începe un semi-cerc de 'nalte stînci pestrițe, ce poartă numirea foarte nimerită de Curcubeata. De acolo plecau călare ca să merg la Bisoca, sat în două chipuri interesant: mai întîi, fiindcă de sub dealul pe care el șade, isvorăște Peceneaga, un pîrîu cu nume prețios pentru etnografii țării; al doilea, pentru că într'însul trăiesc și se prăsesc din neam în neam, cei mai frumoși bărbați din tot plaiul împrejmuitor. Ca probă despre această din urmă

particularitate a satului Bisoca, — particularitate pe care am putut mai târziu să o constat în toată întinderea ei, — aveam cu mine, drept călăuză dela Găvanul până acolo, un voinic Bisocian, un fel de oacheș Apolon muntenesc, carele cunoștea ca în palmă toate cotiturile munților și se mai pricepea și la multe altele, căci era, și vînător, și cioban, și cosaș, și cîntăreț la biserică, și cîntăreț cu cavatul, — Doamne iartă! pare-mi-se că mai meșter era la fluer decît în strană, — ba încă știa să spună și basme de-ți era drag să-l ascuți.

Cît a ținut calea, — vreo șase ore, — gurita nu i-a tăcut. D'apoi nici eu nu-i dam vreme să răsufle: „Bădiță, ce livede e asta?“ — îl întrebam, trecînd prin niște guși de văi cari mă îmbătau cu dulcele lor miros de fîn proaspăt cosit. — „Cum se cheamă ierbile celea care par împletite și la vîrf găitănite?“ — Și el îmi spunea numirile tuturilor florilor, ierbelor și burienilor, arătîndu-mi chiar și pe acelea cari sînt bune de leac: — „Ceea este dobrîșor și cealaltă ghisdeiu; asta e laptele-stîncei și astălaltă, zîrnă-mișoasă; ici iată brîn-

dușe și colea dedeței; apoi lobodă și drob, vîdroagă și siminoc, iarba-ciutei și piperig, pojarniță și sefterea“ și altele multe... Dar cine le mai ține minte! D'aș fi stat să le însemnez pe toate, poate că îmi da și mie Societatea Academică să lucrez, — nu, vai de mine, la *Dictionariulu* cel cu vorbe numai plivite, alese și mai cu seamă croite de pe curata lătinie, — ci la păgubașul de *Glossariu*, unde pricopsiții noștri lexicografi și scoritori de graiu nou și pocit asvîrlă ca borhot, mai bine de jumătate biata frumoasa noastră limbă românească.

Din norocire, Bisocceanul meu nu știa nimic despre chipul cum ne batem noi joc în orașe de ce avem mai scump rămas dela părinți, și el, în limba sa pe care aș da ani din viață-mi ca s'o pot scrie întocmai după cum el o rostea, în acea limbă spornică, vîrtoasă și limpede a țăranilor noștri, îmi povestea păsurile și plăcerile oamenilor dela munte.

Cînd ajunserăm pe muchea plaiului ce desparte văile despre Buzău de cele despre Rîmnic, priveștiștea, din veselă și plăcută ce era, se făcù deodată măreață.

În spate aveam culmea întinsă a Penteleului, starostele munților din Buzău, și pe sub dînsul se rînduiau, ca trepte ale unei scări de uriași, plaiul Răboiului, munții Neharnița, îmbele Mușe, Macieșul, Brezeul, Piatra-penei, Carîmbul și multe altele mai așezate; dar drept în fața noastră, adăpostite sub piscurile semețe ale Furului și ale Steșicului, se înălțau, ca niște păreți suri și măcinați d'alungul unei perdele de brădet, stîncele Năculelor la poalele cărora se așternea, întocmai ca un lăicer verde și înflorat, o poiană largă și desfătăată.

Într'adevăr ai fi zis, ca balada păstorească, că acel picior de plaiu este întocmai o gură de raiu.

Stam și mă uitam cu acea uimire produsă adesea în noi de priveliștele neașteptate ce ne izbesc vederile pe unele culmi despărțitoare de văi. Călăuzul meu carele, cum am spus, avea sămîntă multă de vorbă, mă deșteptă din acea mirare mută; — „Așa-i, Domnule, că-s mîndre *Pietrele fetei* dela Năcule? Văz e'ai rămas cu ochii la ele; dar mi-te, cînd ai ști și povestea lor?“ — „Apoi ce mai stai,

voinice?“—îi răspunsei cu grabă;— „spune-o, dacă o știi. O să-mi țină de urît pe drum“. Și Bisoceanul meu, carele atîta aștepta, începù a-mi spune următorul basmu, povestindu-l în al său graiu poetic și armonios, pe care în deșert mă voiu silì eu a-l rechiema în amintirile mele:

„Basmul meu, boieri dùmniavoastră (aveam cu mine pe un neamț care nu înțelegea românește), basmul meu e cam copilăros: dar pare-mi-se că nu e tocmai fără de folos!“

Așa fu precuvîntarea lui și, precum zice bătrînul Omer:

După a lui limbă decît mierea mai dulce curgea viersul¹⁾).

„În vremea de demult, pe cînd oamenii de pe lumea asta, știau și puteau mai mult decît ce pot și știu cei de acum, pe cînd pruncul de trei zile îți număra numai într'o clipă toate stelele de pre cer, și vedea cu ochisorii cum crește iarba cîmpului și auzea cu ure-

¹⁾ *Homeri, Iliad. I, v. 249:*

Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέειν αὐδῆ.

chile cum sfîrîie fusele, cînd toarce păiajinul... pe vremea de atunci trăia în plaiurile Buzăului, o împărăteasă tare și mare, pe care o chema Doamna Neaga¹⁾. Ea își avea palatele ei tocmăi colo, în codrii Cislăului, unde se văd și astăzi, pe o măgură mare ocolită cu pîraie, temeliile de zid ale cetății ei, iar grădinele și livezile în cari ea se preumbla cînd i se făcea urît acasă, și le avea pe colnicele Lapoșului, unde stă și acum puțul ei cu colac de piatră, săpat cu slove pe cari, zău, nici cei mai cărturari din ziua de astăzi nu le mai pot ghici.

„Din toți copiii cîți Dumnezeu îi dase și-i

¹⁾ Poate că tu sau altul îmi veți spune că Doamna Neaga, cea dela Cislău, dela Lapoș și dela Tisău, n'a fost tocmăi pe cînd cu Por-Împărat, de vreme ce dînsa trăia în al XVI-lea secol, și a dăruit chiar mînăstirii Bratskii din Kiev, la anul 7107 (1600), o cruce ferecată care s'a și reprodus în publicațiunea rusească Воскрешное Чтение, în anul al 4-lea (1840), pag. 436 et sq. Acestea le știu și eu, ba am și acasă o cărămidă luată din ruinele cetății Doamnei Neagăi, din pădurea Cislăului, care de sigur nu denotă o mai mare vechime. Dar, de unde să aștepti dela un biet muntean din Bisoca, atîta erudițiune în istorie și arheologie? — Notă *ad laudes gratesque B. P. Hasdeo*, căruia datorez cunoștința și desemnul crucii dela Kiev a Doamnei Neagăi.

luase înapoi la sine, Doamna Neaga rămăsese în văduvie numai cu un fecior pe care-l iubea ca lumina ochilor. Era și drăgălaș, — bată-l fericea — puiul de împărat! Mîndru ca strălucitul soarelui la amiazi, blînd ca razele line și mîngîioase ale lunii, sprinten ca luceafărul sclipitor al dimineții și înțelept ca și întreaga tărie a cerurilor. Nu știa maică-sa nici lumea toată cu ce să-l mai desmierde, atît era tuturor de drag și de plăcut.

„De micuț îl dase Doamna la carte și cînd abia începuse tuleiele bărbii să-i umbrească pelița copilărească, el vorbea pe de rost toate limbile de pe lume, ba încă înțelegea și graiurile tănuite ale pasărilor și ale fiarelor.

„Atunci Doamna, cu inima îngînată între dor și bucurie, îi vorbi așa: — „Fătul meu, cartea cîntă a fost, ai învățat-o toată din scoarță pînă în scoarță; acum, ca să te faci om pe deplin și voinic cu temei, precum se cade unui bărbat și mai ales unui fecior de împărat, toți de toate părțile îmi spun că trebuie să te duci lumea să o colinzi, ca să încerci și să ispitești viața prin tine însuți și să afli multe și mărunte ale lumii, cari se vede că

în carte nu se pot scrie. Du-te, copilul meu; mergi de vezi și de învață; dar cată a nu te prea depărta de pe aci; adu-ți aminte, voinicelul meu, că pe câtă vreme nu te va simți mama coala în preajma ei, grija, chinul și mîhnirea din sînu-i nu vor lipsi“.

„A doua zi, dînzi-de-dimineată, feciorul de împărat, mai mult vesel decît duios, își luă ziua bună dela Doamna, maică-sa, care se silea, sărmana, pe cît putea, ca să-și stăpînească plînsul și obida ce o 'nnecau. Era vesel voinicelul, fiindcă în curțile palatului îl așteptau ca să-l însoțească în cale o sumă de

boeri mari ai oștilor,
puterea domniilor
și groaza dușmanilor,
toți călări și înarmați
cu săgeți, cu buzdugane
și la brîie cu arcane,
gata-a merge după soare
să înceapă 'n vînătoare
după urși și căprioare,
după pasări gălbioare,
ce sînt bune de mîncare
și plăcute la cîntare.

„Apucară în spre miază-noapte și trecînd

pe Scărișoară unde-i lesne cui scoboară, luară apa Buzăului în sus tot cîntînd și veselind. Răsunau dealurile și văile și apele rîului pe unde trecea mîndra ceată de voinici. Dar cînd sosiră la înfurcătura Bîscei, acolo unde se așterne o poieniță verde umbrită de plopî, de stejari și de fagi, feciorul de împărat deodată își oprî armăsarul în loc și în gura mare strigă așa către soții săi: — „Măi frați! ve-
„deți colo drept în sus muchea 'naltă și ple-
„șuvă a Penteleului; acolo am să mă duc, tot în
„fuga calului. Cine poate, ție-se după mine!“ —
Și, dînd pîteni sprintenului său fugar, ca un fulger se răpezi prin valea îngustă a pîrîului. Sub copita pîntenogului, pietrele scăpărau, apele colcoteau, pulberea în sus se înălța, cu norii s'amesteca, ș'apoi în jos iar cădea, vâlceaua înnegura și pe voinic mi-l ascundea cu totul din vederile boerilor, cari rămăsese de parte, departe în urma lui.

„Trecu el ca în sbor, cu fugarul spumegat, prin valea Rosilor, pe sub muchea Paltinului, pe la gura Teghii; sări ca un smeu pe d'asupra Curselor de piatră; își zări ca prin vis chipul oglindit în apele cătrănite ale Ghenunei Dra-

cului, și printre brazi, printre molifzi, printre afini și ienuperi, suî mlaca Cernatului pînă în vîrf muntelui. Sbura calul nebun cu coama și cu nara în vînt; iar călărețul, cu mințile răpite de mulțumire, sorbind cu desfătare în piept mirosul răcoros al brazilor și al florilor, dor' că se simțea dus ca vîntul și ca gîndul, peste stînci, peste verdeață, peste gol și iarbă creață.

„Cînd fu la amiazul mare, fugarul stătù locului și feciorul de împărat se trezì singur singurel chiar d'asupra Penteleului. Jur împrejur, cît cuprindea ochiul, zări numai creste de munți, cari mai mari, cari mai mărunți. Dar mai presus de toți se ridica creștetul gol, de pe care el privea și vedea, jos pămîntul cu verdețile, cufundîndu-se în toate părțile, iar sus, cerul limpede și senin, scăldat numai în raze de lumină. Soarele dogorea drept d'asupra și, în arșița amiazului, pare că contenise or'ce adiere; nici o suflare nu se simțea, nici un sunet, nici o mișcare.

„Sta mărmurit voinicul;— nici că mai pomenise el așa tăcere, așa pustiu, așa mîndrețe! — cînd deodată, pe sub roata aurită a

soarelui, se ivi o pasăre măreață, un vultur negru cu aripele falnic întinse. De grab puse voinicul mîna pe arc, îl încordă și gata era să repează săgeata, cînd pe sus auzi vulturul croncănind în limba sa cea păsărească:

„Împărate luminate,
nu-mi lua zilele toate;
ia-mi-le pe jumătate;
că-ți voi da eu nestemate,
chiar piatra zamfirului,
limpezimea cerului!“

„Feciorul de împărat destrună arcul, minunat de așa cuvinte; iar pasărea, drept mulțămită că o iertase cu viață, lăsă să-i pice din cioc pe oblîncul șelei voinicelului, o piatră de zamfir mare și frumoasă, limpede și albastră întocmai ca seninul cerului.

„Din ceasul cînd căpătă această nestemată și o puse în sîn, nu mai rămase pasăre pe cer care să nu fie robită la voința lui. Pentru dînsul, toate sburătoarele, mîndri păunași, sălbăticoși cocori, bufnițe cobitoare, șoimi dîrji, găinușe moțate, dumbrăvence cu aripi verzi, pupăze cu creste bălțate, grauri pestriți, sitari, dropii și ierunci, toate picau ca fermecate,

cînd ieșea el la vînătoare; iar de se preumbla numai prin codri și prin livezi, mierlele și privighietorile, pitulicile și sticleții, presurele și sfranciocii, pietroșeii și sfredelușii, botgroșii și scatiii, țoii, țintezorii și pițigoii, toți îl în-tîmpinau peste tot locul cu dulcele lor cîntări; cucul îi vestea la tot ceasul mulți ani cu noroc, și prigorii cu pene albastre, îl în-soțeau pretutindeni, chiuind și sburînd vesel d'asupra capului său.

„Trecù o zi, trecură două, ba mai trecură și alte nouă, și voinicelul nu se îndura ca să se înstrăineze dela mîndrele plaiuri ale Buzăului, în cari el domnea acum cu voie bună peste toată firea sburătoare cîtă filfiie sub soare. Noaptea pe la cîntători, pînă a nu se revărsa bine de zori, el era purces la vînătoare, și mai adesea seara îl apuca prin păduri, ucigînd și stîrpind alde pasări cobitoare ce se arăta numai prin întuneric.

„Rătăcea într'o zi pe culmea păduroasă a Istriței, — tocmai colo jos, la curmătura dealurilor, sub cari încep a se așterne cîmpiile, — cînd deodată, fără veste, pe la sfințitul soarelui, se ridică din vale un vînt mare și turbat

Urma-i ici, urma-i colea!
 Miclăuș n'o mai perdea,
 pri'n ntunerie o simțea,
 noaptea 'ntocmai ca ziua.

„Astfel cu cînele călăuză bună, voinicul apucă d'alungul în jos, valea Orgoaii. Prin volbura apelor ei se rostogoleau acum cu vuiet rădăcinele de copaci și bolovanii de piatră, surpați dela munte. Și cînele și stăpînul umblau încet și cu sfială pe costișul lunecos; dar cînd ajunseră tocmai d'asupra priporului de unde se văd, în poală urmele unei cetăți de Uriași și brazda vladnică a Troianului, Miclăuș stătù în loc mîrîind ca în preajmă de vînat. Voinicelul sticlì ochii. Flăcăraie alburii ieșeau pe acolo din pămînt și sburau d'asupra tainiței unde stătură ascunse, atîta mare de vreme, comorile dela Pietroasa, cloșca cea vestită cu puii ei de aur; dar, la lumina sclipitoare a văpaielor, vînătorul zări printre ierburi și petroaie, căpățîna lungăreață a unui dihor carele, cu ochii răsleți căta drept la dînsul. Trupul și coada, dobitocul și le încolăcise, le făcuse ghem în fața coteiului, cum fac dihorii cînd n'au loc de scăpare în

vizuinele lor de sub pământ. Voinicul nostru era gata să asvîrle într'însul ghioaga lui cu ținte poleite ca să-l prăpădească, cînd dihorul începù a chițai în limba lui de lighioană și a zice:

„Împărate luminate,
nu-mi lua zilele toate;
ia-mi-le pe jumătate;
că-ți voi da eu nestemate,
chiar piatra smarandului,
verdeața pământului!“

„Feciorul de împărat, aducîndu-și aminte cît de bun augur îi fusese asemenea vorbe din graiul vulturului, lăsă ghioaga jos și gonî cînele în lături; iar lighioana, bucuroasă de a se simți scăpată, începù să rîcîie țărîna cu labele și scoase dinaintea voinicului o piatră de smarand, mare și frumoasă, de strălucea verde și rămurată ca spicul crud al grîului, ca rodul pământului.

„Atîta fu voinicului, pînă ce ridică de jos smarandul fermecat și-l băgă în sîn; s'apoi de atunci înainte toate jivinile cîte se tîrăse prin țărîna și cîte se ascund pe sub pământ, toate îl cunoscură pe dînsul de stăpîn. Viezurii cu perii suri, lungi și drepecți ca țepele

și bursucii somnoroși, cari ies numai noaptea din vizuini; șderii pădureți cu blana ruginie, deasă, moale și frumos netezită, și vidrele colțate de pe malul bălților; nevăstuicile cu trup prelung și mlădios și cu gușe albe, cari se furișează printre răzoare, vînînd cuiburi de păsărele, și veverițele șugubețe cu coada vîlvoiu, cari sar sglobii pe crăcile copacilor și ronțăind alune, ghindă și scorușe; pințele cu labe scurticele la piept, iar la spate cu picioroange, care cînd umblă se saltă ca locustele, și cățeii pămîntului, — de le zice și suițe, — cari scot capul la amiazi din găuri, ca să latre la soare; apoi mișunii cei cu gropanele pline de grîne și șobolanii din smîrcuri; toate lighioanele pînă și cîrțițele orbețe și aricii ghimpoși, ba chiar șerpui, gușterii și șopîrlele, toate i se arătau lui în cale, sau ca să-l slujească la vreo trebuință, sau ca să piară de mîna lui, cînd avea plăcere de vînat. Cu dînsul vulpile își cheltuiau de pomană și violența minții și iuțeala piciorului, căci de fiecare minciună a vulpii, el afla prea lesne miloace o mie ca să-i vină de hac. Apoi și cu ursul cel mai sălbatec, el își făcea jucărie;

fără secure, fără cuțit, el intra semet în viuina lui, se lua cu dînsul la luptă dreaptă și întotdeauna ursul cădea mort la pămînt.

„Astfel prin văzduh, astfel pe sub pămînt, el era mai tare, el era mai mare; de aceea și traiul lui era acum și mai mult pornit pe vînătoare.

„Cînd feciorul de împărat trecea pe dealul Balaurului, d'a-stînga Slănicului, lighioana cea înfricoșată, cu o falcă în cer și cu alta în pămînt,

Șerpoaica cu solzii verzi,
— să n'o vezi, să n'o visezi! —

de grabă se svîrcolea, se pitula și se afunda pînă la gurile iadului, ca să nu o vază viteazul vînător, să nu-i reteze cu paloșul șapte capete și să nu-i stingă șapte suflete. Or'cît de mult se silea dînsul ca să-i apuce înainte, iazma iadului prididea cu fuga și voinicul rămînea mereu să-și scoată necazul pe pasările cerului și pe lighioanele pămîntului. Da zi peste zi, și nu putea nimeri.

„Așa mai păți într'o noapte; și a doua zi, de ciudă și de mînie, se porni de pe dealul Balaurului în jos, cînd abia se mijî de ziuă

și ajunse deodată cu zorile, cînd se deschideau florile, la valea stearpă și pustie a Pîclelor de glod.

„Dacă nu știți și n'ați văzut, să vă spui eu că acolo și-a așezat Necuratul cazanele cu catran și cu smoală clocotită: pe sub pămînt gîlgîie și fierbe glodul noroios, mai rece decît ghița, mai negru decît ceața; apoi, pe guri căscate prin tot ocolul acelei văi fără de scursoare, țîșnește tina în sus, cînd de o schioapă, cînd de o palmă, cînd de un stînj și mai mult; la fiecare gură împrejur s'a durat mușuroiu, și balele cătrănite pe care Ucigă-l-toaca le seupă din văgăune, se scurg năclăite d'alungul movilițelor, se adună în nomol, se usucă de vînt, se crapă de soare și aștern tot fundul văii cu o humă sură și jilavă, pe care nu se prinde, Doamne ferește! nici troscot, nici ciulini.

Cînd de pe culmea vecină, feciorul de împărat făcu ochii roată d-asupra văii urgisite, el văzù o biată căprioară rătăcită, călcînd cu sfială prin nomolul uricios al mocirlei; mai departe, o fiară sălbatică, un rîs, sta stîrcit la pîndă; părul de pe dînsul, lung și

suptire, alb și cu pete negre, se sbîrlise în sus; urechile-i țuguiete cu pământufuri de peri negri la vîrf, se rîdicase drepte, și ochii lui, vii și pătrunzători ca ochii de femeie, scăpărau scînteii. Numai în două trei sărituri de pisică, el ajunsese căprioara, se acăță de pieptul ei, își înfipse dinții în beregată și se gătea să-i sugă cu desfătare sîngele din vine, cînd voinicelul învîrti repede praștia ca să o izbească în fiară. Dar ochii rîsului, care văd și în miezul pietrelor, zăriră ce i se gătea; el se smulse dela pieptul căprioarei și începù să latre în limba lui de fiară:

„Împărate luminate,
nu-mi lua zilele toate;
ia-mi-le pe jumătate,
că-ți voi da eu nestemate,
chiar piatra rubinului,
clocotirea sîngelui!“

„Și acum, pentru a treia oară, feciorul de împărat iertă viața rîsului, precum iertase pe a vulturului, precum iertase pe a dihorului; el strînse praștia pe mîină, iar fiara, veselă și mulțumitoare că scăpase cu zile, scăpără

din ochii ei o piatră de rubin, mare și frumoasă, roșie și vie, mai roșie decât fraga muntelui, mai vie decât para focului și întocmai ca sângele voinicului.

„Cînd o luă voinicul în mîină și o băgă în sîn, pare că îi mai crescî de o schioapă inima într'însul. De aci înainte toată firea cu suflare era prada lui. Toate fiarele pe care iuțeala sîngelui le împinge în fuga lor, a se așterne pămîntului ca iarba cîmpului la suflarea vîntului, toate cele care trăiesc din vărșarea sîngelui, toate cîte din sânge își iau puterea și prin sânge o și pierd, toate se supuseră și ele la voințele voinicului, ca pasările cerului, ca lighioanele pămîntului.

„Dinaintea unui așa minunat vînător,

cerbii de la munte
plecau a lor frunte,
mistreții colțați
cădeau împrōșcați,
capra săltăreață
nu scăpa cu viață.
lupii din pădure
picau sub secure,
iepurii fricoși...”

Cam pre aci ajunsese cu povestea Bisoccea-

nul meu, cînd deodată auzirăm la spatele nostru, o detunătură de pușcă urmată de un *Donner-Wetter-Saperment!* exprimat cu o energie de adevărat granadir kesaro-krăiesc. Ne întorse-răm iute ochii îndărăt; dar nu mai era nimeni; tovarășul meu, neamțul, se făcuse nevăzut.

— „Sărăcuț de maica mea!“ — strigă din băierile inimei Bisocceanul, — s'a răpus dom-nul *ininger*. — (Acest fel găsisse el cu cale ca să localizeze titlu de inginer al tovarășu-lui meu).

Alergarăm de grabă la locul de unde ve-nise sgomotul și, subt o tufă, găsirăm pe neamț răsturnat pe spate, dînd din mîni și din pi-cioare ca să se scoale: alături era pușca lui din a cărei țevă ieșea încă fum; puțin mai departe se tăvălea o păsărică printre fulgii ei risipiți pe iarbă. Calul, de pe care căzuse inginerul, se zărea departe în vale; cu șeaua pe dînsul, el apucase, vesel și în goana mare, drumul casei, lăsînd călărețului libera facul-tate, sau de a rămînea unde căzuse, sau de a-și urma calea cu or'ce alt mijloc de loco-moțiune.

— „Bine, prietene, — zisei în sfîrșit eu

pătitului, după ce constatarăm că nu se află în nici o primejdie, — „fă-mă să înțeleg mai întâi, cum ai căzut după cal?... Apoi, pentru ce ai tras cu pușa?... În sfârșit, pentru ce te-ai depărtat de noi?“ — La toate aceste întrebări, el nu avea alt răspuns decît: „Asta, zău, nu știu!“

Călăuzul nostru nu era mai puțin curios decît mine ca să afle cum se petrecuse lucrurile, dar el cel puțin găsea însuși pentru toate, cîte un cuvînt de răspuns și de mîngîiere.

— „Lasă, domnule; nu e nimica, că ai căzut pe spate și te-ai răzimat în coate. Rău era dacă cădeai pe brînci, că puteai nasul să ți-l frîngi.“

Căutînd apoi prin iarbă, el dete peste păsărica rănită și jumulită, care, sărmana, se svîrcolea ca vai de ea; era o biată ciocărlie. Bisocceanul luînd-o în mîină, cunoscu îndată că era ucisă, nu de alice, ci de ciocul gaiței: — „Cu bună seamă, domnule, dumniata ai vrut să tragi în păsărea răpitoare și nu vei fi nemerit-o; dar lasă că nu e nici o pagubă; vînatul cel bun tot al domniei tale a rămas.

Vorba Românului: „Nu e pentru cine se gătește, ci pentru cine se nimerește“.

Dar neamțul se apără că el n'a tras de fel cu pușca, că pușca s'a tras singură și că, din aceea, calul speriindu-se, a sărit și l-a trîntit jos, unde l-a și lăsat fără rușine, nici păcat.

— „Lasă, domnule, că și așa e bine!“ — zicea Bisocceanul. — „Dumniata tot nu rămîi păgubaș, că, și dacă n'ai dat în vînat, vînatul ți-a picat din cer jumulit gata. Ș'apoi despre căzătură să n'aibi vreo mîhniciune, că pămîntul nostru românesc e bun de obrînteală:

Cine cade pe el jos
Se scoală mai sănătos.“

Și într'adevăr, domnule *ininger* se rădicase teafăr și fără vătămare. Se vede că somnul îl podidise pe cînd Bisocceanul îmi povestea basmul, pe care el nu-l putea pricepe, și astfel pe nesimțite rămăsese în urmă de noi. Pe cînd dar neamțul moțăia călare și calul își urma calea în tîcnă, o veselă ciocîrlie se leghăna prin aer, ciripind la soare, întocmai ca și ciocîrlia cea din grațioasele strofe ale *glu-*

mei vechiului poet francz Ronsard, cel de viță românească: ¹⁾)

Hei! Doamne mult îmi sînt dragi
plăcerile dulcei tale vieți,
ciocîrlie, care despre amor
cînți dinzi de dimineață,
scuturînd în aer roua
cu care e stropită pana ta!
Mai 'nainte ca soarele să răsară
tu înalți trupu-ți spălat
spre a-l șterge de nori,
cletinîndu-ți aripele mărunte
și săltându-te în mici sărituri.

¹⁾ *P. D. Ronsard*, „l'Aloüette“, printre poeziile numite „Gaietés ou Gaillardises“:

Hé Dieu, que je porte d'envie
Aux plaisirs de ta douce vie,
Aloüette, qui de l'amour
Degoizes dès le poinct du jour,
Secoüant en l'air la rosée
Dont ta plume est toute arrousée!
Devant que Phœbus soit levé
Tu enleves ton corps lavé.
Pour l'essuyer près de la nûe,
Tremoussant d'une aile menue
Et te sourdant à petits bons,
Tu tis en l'aire de si doux sons
Composez de ta tirelire,
Qu'il n'est amant qui ne désire
T'oyant chanter au Renouveau,
Comme toy devenir oiseau.

Tu spui în aer așa dulci cîntări
 în a ta veselă ciripire,
 în cît or'ce amant ar dori,
 cînd te aude cîntînd primăvara,
 ca tine să fie păsărică.

S'a întîmplat însă ca, în loc de poetici amanți, ciocîrlia noastră să fie auzită numai de o gaiță flămîndă și, în cazul de față, urmașul banului Mărăcine se vede silit să treacă lira în mîna strămoșului său Virgiliu, ca să sfîrșească această istorioară ¹⁾).

Pasărea vrășmașă se răpezi, sbierînd prin prin aer, ca să prindă pe cîntăreața, și aceasta, mititica, în zadar cercă să-i scape prin fugă. „Pretutindenii unde dînsa, fugind ușurică, tăia văzduhul cu aripele ei, iată și dușmana cruda gaiță o urmărea cu chiote mari prin aer.“

La țipetele de bucurie ale gaiței, la văietările sărmanei ciocîrliei, somnorosul, plecat pe oblîncul șelei, tresări și, în mișcarea-i zăpăcită, îi căzù pușca de pe umeri; cocoșul se lovì de scară; umplutura se descărcă cu sgo-

¹⁾ *Virgiliu*, Georgic. I, v. 405—408;

Quacumque illa levem fugiens secat æthera pennis,
 Ecce inimicus atrox, magno stidore per auras
 Insequitur Nisus.

mot; gaița și calul se speriară amîndoi deodată; una lăsă prada să-i pice din cioc; cel alt trînti jos pe călăreț, și astfel vîntorul fără voe și vînatul neașteptat se întîlniră alături, pe iarba verde a plaiului.

Dar calul, ca și gaița, își văzù de calea sa și tovarășul meu rămas pe jos. De aceea și Bisoceanul, carele era cam atins în amorul său propriu de povestitor, prin somnul inginerului, — îi spunea drept mîngîiere: — Vezi, domnule *ininger*, dacă domniata știi românește și ascultai la basmul meu, nu era să pați atîtea nevoi! Dar fie! cînd este vorba de vînătoare, apoi poci să mi te lauzi că ești născut cu tichia în cap, și

Vîntorul norocos
 umblă bucuros
 pe jos“.

Astfel ne urmarăm calea spre Bisoca.

XI.

Eram acum tocmai pe culmea dealurilor sub care se adăpostește, ca într'o copaie, satul Bisoca. Gata a cîrmî în dreapta ca să cobo-

rîm în sat, aruncai împrejurul meu o lungă și mulțumitoare privire, voind să-mi iau astfel ziua bună dela întinsele priveliști ale plaiului, mai 'nainte de a le pierde cu totul din vedere.

Soarele apunea drept dinaintea noastră; cercul lui roșiatic scăpătase pînă pe zarea orizontului și razele-i, calde și senine, pare că se așternuse preste tot șesul răsăritean al țării care ni se destindea acum sub ochi. De pe acest tăpșan culminant, de unde munții Săcuieni cotesc spre țara Vrancei, tot Bărăganul, tot cîmpul Brăilei, tot șesul Galaților, cu matea Rîmnicului, cu valea Buzăului, cu lunca Siretului, toată acea lată și oablă cîmpie se arăta scaldată într'o lumină gălbuie și lucioasă, ca fața unei uriașe sinii de aur; printr'însa, liniile șerpuite ale rîurilor se desprindeau ca fire crețe de beteală argintie, iar suprafața netedă a apelor sărate din Balta-Albă și din Balta-Amară oglindeau, ca niște ochiuri de sticlă, ferecate în mijlocul dauritei table. În depărtarea cea mai afundată, dealurile dobrogene, tivite cu aburoasa cordea a Dunării, încingeau, ca un cerc plumburiu, acest curios tabel, al cărui aspect devenea cu

totul fantastic, prin neobișnuite și metalice reflexe.

Mai aproape de noi însă, sub forme și cu colori mai reale, se vedeau pe vârful Bisocci și pe al Ulmușorului, mari pietroaie sure și murgi, unele grămădite la un loc ca turme de vite adunate la repaos, altele răsipite prin livezi ca vacile când pasc pribege. Apoi, subt aceste muchii, la stînga, pămîntul se lăsa la vale în costiște și pripoare gradate, pînă se cufunda în jghiaburile mult umbrite ale Rîmnicului și Rîmnicelului; tot pe acolo, la locul ce se zice între Rîmnice, se zăreau încă poienile fragede și verzi ale Năculelor, adăpositate sub stîncile roșcate, cari se numesc Pietrele-Fetei; și, în fund de tot, înălțîndu-se în albăstreala înnegurată a cerului, se pierdeau culmile păduroase ale Steșicului, învelite în umbre viorii, civite și negre.

Preumblîndu-mi ochii, cînd preste șesul cu străluciri și scîntee, cînd prin munții cu tainice și răcoroase raze, mă așezasem pe un bolovan de piatră și, așteptînd să dispară cu totul soarele, nu mă puteam sătura de asemenea priveliști, ce nouă, orășenilor, ne este

dat arareori a le vedea; dar călăuzul nostru ştia că noaptea are să vină iute şi că scoborîşul pînă la sat ne va cere, prin întuneric, poate o oră şi mai bine; de aceea el ne îndemnă să ne pornim îndată, şi, drept mîngîiere, îmi spuse că are tocmai vreme ca să isprăvească şi basmul cel cu Feciorul de împărat, norocos la vînat, pînă vom sosi la vale.

— Bine, zici, bădiţă; — îi răspunsei: — negreşit că trebuie să mi-l spui tot, dacă mai este. Dar stăi! unde rămăseşi?... pare că începuseşi a îndruga o şiretenie de lighioane ca cea din hora desgovelei:

Ursul cu cercei
 umblă după miei,
 Lupul cu cimpoi
 umblă după oi,
 Vulpea în papuci
 umblă după curci,
 Ş'un iepure şchiop,
 într'un vîrf de plop,
 treieră la bob.

Aşa este?

— „Cam aşa, dar iar nu prea, — îmi răspuse munteanul pierzîndu-şi oarecum sărita,

în urma glumei mele de care mă și căiam, și scărpinându-se la ceafă ca omul care stă la îndoială.— „Pe semne, boierule“, — adăogî el, — „ți s'a făcut urît unde am tot spus anume toate soiurile de pasări și de jivine cari trăiesc pe la noi, la munte. Dar de! ce să-i fac eu, dacă așa e basmul? Va să-l spui și eu după cum este șartul și datina lui. D'acum înainte însă nu mai avem nimic a face cu lighioanele cele cu patru picioare, nici cu cele multe sburătoare; destul n'îmai să vă fie în știre că Feciorul de împărat nu avea seamănul său pe lume la ale vînătoarii. Cînd d'abia da cu gîndul să facă vreo izbîndă la vînat, voința pe dată i se și împlinea; de aceea și lumea întreagă cînd pomenea despre dînsul, nu-i zicea într'altfel pe nume, ca: „Feciorul de Împărat, cel cu noroc „la vînat“.

„De va fi stat o lună, sau un an sau doi petrecîndu-și viața fără alte nevoi decît numai cu plăcerea și cu mîngîierea de a prinde și de a ucide fiare pădurețe și pasări cîntărețe, cine va ști, spună-o. Pe noi ceștia, plăiași și vînători de munte, atîta ne taie capul că omul

la vînătoare, fie pe ger și ninsoare, fie pe năduf de soare, nici nu prinde veste ca ce timp mai este, nici nu vrea să știe cum are să-i fie, nici nu bagă în seamă la muncă de-l chiamă nici că ia minte de or'ce cuvinte, ci vesel omoară vremea care sboară, fără griji trăiește, pe pămînt domnește și el la vînat ca și împărat.

„Acum, dați și d-voastră cu socoteala, dacă chiar nouă — niște bieți păcătoși plini de trude și de nevoi, — vînătorea ne oțelește sufletele și ne răpește mințile, apoi ce încîntic de fală și de vitejie trebuie să fi fost pe voinicul fecior al Doamnei Neagăi! Vesel și voios la inimă, ager și vîrtos la trup, el zîmbind ieșea dimineața din palatele părintești, zîmbind se înturna seara la maică-sa înapoi. Așa viață, lină și neturburată, dor'că în raiu poate să mai fi gustat cineva.

„Dar grijile și mîhniciunea lăsat-au vredată multă vreme pe om fără ca să se lege de capul lui? Firea omenească așa este ea dela Dumnezeu osîndită, ca să nu plutească neîncetat ușor ca fulgul pe apă, și să nu calce mereu tot pe căi desfătate. Căci, acolo unde

este poiana mai înflorită și cu frunzari acoperită, acolo e și cursa priponită. Dai într'însa, fără ea s'o vezi; te apucă, te glodește și uneori chiar de rea nu vrei să o crezi.

„Ia să vedeți acum în ce fel păsul avea ă-l ajungă pe voinicelul nostru, și cu ce gingașe amăgiri avea să-i sece puterile și să-i stingă fericirile.

„Intr'o seară ca cea de astăzi, pe la apus de soare ca acuma, el șezuse să se odihnească pe unul din pietroaietele măcinate de pe dealul Ulmușorului, tocmai d'asupra gîrliciului de piatră, căruia îi zicem noi grajdul Smeilor, fiindcă acolo se adăposteau odinioară, în vremea de demult, fiarele cele aripate. Ședea el și privea în jos cum negurile întunecau treptat văile și culmile, cînd văzù trecînd încetinel pe d'asupra capului său, o porumbiță ușoară și albă ca spuma laptelui la mulsoare, ca florile crinului la raza de soare. I se făcù dor de acea păsărică și ca s'o prindă de vie puse mîna în sîn la zamfirul cel fermecat; dar ea, uitîndu-se la dînsul cu ochi dulci, fermecători, gungunî galeș în limba ei cea păsărească, și-i zise:

„Ah, voinice, voinicele,
nu opri căile mele;
ci te ia, dup' al meu sbor;
căci, cu sînul plin de dor,
te cheamă să-ți faci dar
un scump, alb mărgăritar,
mîndra Fată-a Pietrelor
din valea Năculelor“.

„Aceste cuvinte, așa dulce șoptite, deșteptară în inima voinicului un freamăt necunoscut; în sînul lui se aprinseră dorințe nedesluite, pe cari pînă în ceasul acela nici în vis nu le încercase. Fără de a mai sta să cugete, el se rădică iute în picioare; sîngele i se încinsese ca focul prin vine; pieptul îi svîcnea; în tot trupul simțea un avînt neînstrunat ce-l pornea să meargă sus și ascultător la chemarea porumbiței. Urmărind cu piciorul pe uscat sborul ei lîn, campătat, el scobora văi, suia dealuri, străbătea păduri, trecea lunci și pîraie, și, de ce umbla, pare că mai ușor pășea. Cînd raza cea mai tîrzie a soarelui se prelungea sfiată pe foițele ierbei înflorite din poiana de sub stîncele Năculelor, păsărica se opri pe o ramură înbobocită și cu grain dulce cîntător strigă așa:

„Tu ce plîngi în stîncă
la umbră adîncă,
ieși acum din piatră,
albă, dalbă fată,
vie și frumoasă,
blîndă, răcoroasă,
cu chip luminos,
cu trup mlădios,
cu păr aurit,
pe umeri leit!
ieși fată din piatră
să te vază-odată,
scumpul tău ursit;
căci iată-l sosit!“.

„Ca un vis, ca o părere, se coborî de pe stîncă, mîndra albă fată, 'naltă, mlădioasă ca o trestioară, cu părul de aur, cu ochi de balaur, ruptă din soare întocmai ca Ileana Cosinzeana. De frumoasă ce era, de albă ce s'arăta, la soare puteai căta, iar la dînsa ba! Cine îi vedea mersul, cine-i zărea chipul, cine-i auzea glasul, nu putea să o privească și să nu o îndrăgească, nu putea să o auză și să nu i se încrează.

„Cu zîmbet gingaș pe guriță, cu ochi galeși și pătrunzători, venea mîndra cam descinsă,

pășind ușor și legănat prin iarba moale și deasă a pajiștei. Ea se oprî dinaintea voinicului și, arătîndu-i între degețele, un bob mărunțel de mărgăritar alb, curat și luminat ca laptele la mulsoare, ca floarea crinului la soare, ca dragostele de fată mare, ea, cu viers dulce femeiesc, care mai lesne decît săgeata străpunge inima voinicului, îi grăi, rîzînd așa:

„Dați-l-aș și nu l-aș da,
că mă tem îl vei uita
cînd la vînat te tot plimbi! —
Ba l-aș da, de vrei să-l schimbi
cu piatra zamfirului,
limpezimea cerului,
cu piatra smarandului,
verdeața pămîntului,
cu piatra rubinului,
colcotirea sîngelui“.

„Feciorul de împărat rămăsese umit ca din naintea unei năluciri încîntătoare. Nu știa bine dacă este deștept sau dacă visează. Nu-i venea să dea crezămînt nici vederilor, nici auzului: și cu toate acestea, zîna ce-i sta în față îl privea cu ochi fermecători, aruncînd prin tot trupu-i, cînd aburi fierbinți, cînd fiori de ghiată; vorba ei îi răsuna pînă în suflet, dulce

și înduplecătoare. Pe cînd ea căta la dînsul și zîmbea, lui i se nălucea pare că cîmpul înflorise și cerul se luminase, iar cînd ea deschise gura ca să-i vorbească, pentru dînsul, muntii răsunară, apele se turburară, brazii se scuturară, codrii se treziră, frunzile șoptiră, stelele sclipiră și în loc se opriră. Atunci viața, să i-o fi cerut dînsa, gata și bucuros era el să i-o dea, numai ea mereu să poată privi la ea, numai ea în veci să o poată auzi.

„De grabă scoase din sîn cîte-și trele nestematele fermecate, cari pînă atunci fusese și toată puterea și toată bucuria lui și, fără să se mai gîndească, fără să se îndoiască, le aruncă cu mulțumire în poala drăgălașei copile. Buzele ei fragede și rumeoare se răsfoiră într'un rîs de nebunică bucurie și, apucînd mărgăritarul între dinții ei albi și mărunți ea și bobul nestemat, îl puse binișor pe buzele voinicului, într'un dulce și lung sărutat.

„Atunci umbrăle călduroase și bălsămite ale nopții de vară ascuseră în negură și în tăcere pe fericiții miri; singură porumbița cea albă îi desmierda prin întuneric, cînd cu vesele cîntări, cînd cu blinde văietări; dar

cînd răsăriră zorile, deodată cu florile, porumbița amăgitoare și la dragosti îndemnătoare, peste țări și peste mări sburase, prin văzduh se depărtase, fugind ca să nu mai vie, și luînd cu sine în vecie, scumpul feciorescul dar, bobul alb de mărgăritar.

„Zile și noapți, luni și săptămîni trecură. Feciorul de împărat și Fata din piatră trăiau înstrăinați de lume, singuri-singurei, el numai cu dînsa, ea numai cu el, și altă grijă nu purtau, altă plăcere nu gustau decît ale dragostelor lor. Cercuind lumea întregă în poienița înflorită și cu frunzari acoperită de sub Pietrele fetei, voinicul năpustise codrii, urîse izbînzile vieții sale de mai 'nainte. Vînătoarea era uitată; inima lui se scâldea acum toată în desmierdări noi și necumpătate. Pasări, fiare și lighioane trăiau de el oropsite; toate se înstrăinase și se lepădase de al lor sburdalnic stăpîn; nici una nu-l mai cunoștea, nici una nu-l mai asculta; dar nici lui, nesocotitul, de ele nu-i mai păsa. Arcul și săgețile, ghioaga și praștia stau aruncate la pămînt; rugina și putregaiul se lipise de ele și le rodeau puterea. Așa feciorul de împărat,

uitînd vitejia vînătorească, uitînd și casa părintească, ședea ziua și noaptea, lungit moale pe covoare și cu capul în poala copilei, se uita cu ochii în ochii ei, îi sorbea suflarea de pe guriță și-i cerea mereu să-l desmierde cu cîntecele ei.

„Cîntă-ți, mîndro, cîntecul
Că mi-e drag ca sufletul;
Cîntă, scumpul meu odor!
Ici cu tine-aș vrea să mor!“

Dar muierea tot muiere! Dăi ce-ți cere, că o să te certe de ce i l-ai dat. Cu încetul cu încetul, începù fata a lua seama că sufletul voinicului se înmuiase de dogoreala dragostelor femeiești; acum îi părea rău și-i venea ciudă că iubitul ei nu mai era ca mai 'nainte, vitejelul plajurilor, căruia lumea îi zicea cu laudă: Feciorul de împărat, cel cu noroc la vînat! În zadar îi cînta ea, cu viers dulce femeiesc, mîndru cîntec haiducesc; în zadar îl ruga să se trezească din traiul lînged și trîndav în care îl cufundase viața de iubire; în zadar îl tot îndemna ca să iasă cu dînsa din pustietate, ca s'o ducă să vază lumea.

El în brațe o strîngea, dulce mi și-o desmierda, și așa îi tot vorbea:

„Facă lumea ce va face,
noi trăim aci în pace,
cum ni-e drag și cum ne place!
„Zică lumea ce va zice,
fericirea de aice
tot nu poate să ne-o strice!
„Spună lumea ce-o voi,
noi aci, cît vom trăi,
fără griji ne vom iubi“.

„Dar urîtul, urîtul cel pocit, boala cea fără de crezămînt, care din plăceri trezite încolțește, sufletul îl amărăște, cu doruri se hrănește și la noi plăceri rîvnește, urîtul cel urgisit, care usucă și topește, mereu și necurmat în inima copilei se prefira și pe fiece zi mai adînc o pătrundea, în ea zilnic se 'neuiba, mai amarnic o rodea. Feciorul de împărat vedea și simțea toate; dar leac sie-și nu-și știa găsi. Fata umbla mai adesea razna prin păduri și livezi cu fruntea înnorată, cu fața lăcrămată și cînd se întorcea la soțul ei și îl găsea văitîndu-și tristețea, lungit sub tulpina brazilor, ea îi zicea plîngînd și suspinînd:

— „Scoală, dragă; scoală frate!
nu mai tot zăcea pe spate,
că mi-am urît zilele,
mutînd căpătîiele,
cînd la cap, cînd la picioare,
cînd la umbră, cînd la soare.

— „Of! dragă, iubita mea!
nu pot, nu pot, chiar d'aș vrea;
boala mea nici că s'o duce,
pîn'ce tu nu mi-i aduce
mură-albastră și amară,
sloiu de ghiață 'n miez de vară.

— „Of! dragă, iubitul meu!
ajuta-ți-ar Dumnezeu!
eu toți munții i-am călcat,
mură-albastră n'am aflat,
sloiu de ghiață n'am găsit,
că pămîntu-i încălzit.

— „Fetișoară din Buzău,
mură-albastră-i ochiul tău,
care mă ucide rău;
sloiu de ghiață netopită
e chiar inima-ți răcită
și de mine deslipită“.

„Cînd ajunge inima să fie sleită de dra-
goste, apoi curînd piere și mila. Fata de piatră,

sătulă, și de pustiul munților, și de iubirea singuratică, visa acum noaptea și se gîndea ziulița întreagă, la locuri desfătate și pline de lume, la orașe cu sgomot, cu petreceri și cu veselii, la cetăți unde toți să cate la dînsa cu dor și cu drag, și dînsa cu mîndrie la toți să se arate frumoasă și împodobită în haine trufașe și în pietre nestemate. Destul, destul își închisese ea tinerețile în depărtări, de lume înstrăinată; destul gustase plăcerea iubirilor tănuite. Acum inima-i sbura ca fluturile, după lumină; sufletul ei cerea sgomotul veselilor, strălucirea averilor, vîlva trufiilor. Astfel de dorințe îi frămîntau mereu mințile, și știm cu toții că ce se naște în cap de muiere, într'însul neistovit nu piere.

„Într'o dimineată, cînd Feciorul de împărat se trezi din somn, îngreuiat de lîngoare și de inimă-rea, Fata din piatră perise de lîngă dînsul. O așteptă să vie la amiazi, o așteptă să vie seara; dar umbra molifzilor se așternu încetinel d'alungul pajiștei, scăzù și crescù iarăși, dovedind scurgerea vremii, și nimeni, nimeni nu veni...

„Atunci pricepù dînsul că copila a fugit

și în păduri l-a năpustit; atunci văzù bine că puica a sburat, s'a dus și pe dînsul l-a răpus. Atunci în lăuntru lui se făcù adînc întuneric; în piept inima-i zdrobită se încolăcea ca crîmpeie trunchiate de șarpe veninos. Ziua la soare, el se frămînta în durere; noaptea la stele, din ochi îi picura izvor de plînsoare, și la tot ceasul, noaptea ca și ziua, ziua ca și noaptea, glasul lui duios răsuna prin codrii: — „Doamnă a inimei mele, stăpîină a acestor locuri, de ce m'ai părăsit? Unde te-ai dus? Ah! unde?“ ¹⁾.

„Iși aducea aminte d'ale ei dalbe frumuseți, d'ale ei dulci cîntări, de zilele fericite pe cînd glasul munților și al apelor răspundea cu vesel sursur la glasul copilei, pe cînd ea umbla legănîndu-se, gingașă și ușoară, pe verdeața livezilor, pe cînd ea tremurînd, scutura de pe cosițele-i bălaie, zăpada mai puțin albă decît pelița ei. Atunci inima lui, cu suspine,

¹⁾ Tesoro de los Romanceros y Cancioneros espanoles, recogidos y ordenados por d. *Eugenio de Ochoa*, (París, 1838) p. 137: Romances del Cid Campeodor:

„Rey de mi alma, y desta tierra conde;
„Porque me dejas? donde vas? adónde?“

întreba în zadar pe codri și pe stînci: „Unde și în ce țara va mai fi acea mîndră floare, „acea drăgăstoasă româncă, cu fața albă ca „crinul, cu glas încîntător de zîină?.. Numai „rîul acuma, numai apele, cînd se clătesc, „răspund cu vuiet la gemetele mele... Ah! „unde mai sînt, stăpîna mea dorită, ah! unde „mai sînt chiar și viscolele de odinioară!“¹⁾.

„Dar toată jalea lui era în deșert; ce a fost verde s'a uscat; ce a înflorit s'a scuturat. Intr'acele plaiuri, în cari el găsisese mai întii mulțumirea, vînînd și prinzînd cu nepăsare pasări de pre cer și fiare de pre pămînt, în acele dumbrăvi unde apoi își aflase fericirea la sînul drăgălașei fecioare, acum totul era veșted, totul era ofilit, totul se îmbrăcase într'un giulgiu de ger și de întristare. El

¹⁾ *François Villon* (1431), *Ballade des dames du temps jadis*:

„Dietes moy, où, n'en quel pays
Est Flora, la belle Romaine,
La royne blanche comme ung lys
Qui chantoit à voix de sereine.
Echo, parlant, quand bruyt on maine
Dessus rivièrè ou sus estan.
Où sont-ilz, vierge souveraine?
Mais où sont les neiges d'antan?“.

cercă să rădice dela pământ arcul și săgețile, ghioaga și praștia; dar armele erau ruginite, puterile-i erau slăbite, ochiul vedea turbure la țintă, brațu-i nu mai știa să nimerească țalul. Deodată cu nestimatele pierduse și farmecul lor puternic: Fata din piatră le luase cu dînsa ca să facă cu ele cercei și ghior-dane; iar el, sărmanul, el își aducea atunci aminte, cu dor și cu jale, despre locul unde născuse, despre căminul unde crescuse, despre măicuța dulce care pe sînul ei îl legănase, despre toate bunurile, toate averile și toate mulțumirile pe cari le pierduse. El se îngrozea văzîndu-se ajuns a rătăci, ca un suflet călător și fără tărie, prin locașele sălbatice ale fiarelor, a cerca prin codrii și prin pustii năluca fericirilor, și inima-i sîngera răsipită în tîrzi și zadarnice căințe¹).

¹) *C. V. Catulli*, Carmen LXIII, de Aty, v. 50—73:

„Patria, o mea creatrix; patria, o mea genitrix,
Ego quam miser relinquens, dominos ut herifugæ
Famuli solent, ad Idæ tetuli nemora pedem,
Ut apud nivem et ferarum gelida stabula forem,
Et earum omnia adirem, furibunda, latibula:
Ubinam, aut quibus locis te positam, patria, rear?
Cupit ipsa pupula ad te sibi dirigere aciem,

„Cîți alți pe lume își văd ca dînsul, virtutea și norocul spulberate prin nesocotința lor! Cînd e omul tînăr, el nu știe, biet, să prețuiască bunurile cu cari pronia cerească, mumă darnică și iubitoare, l-a înzestrat. Se îmbată de veselia juneței, de farmecul frumuseților, de plăceri trecătoare, de sburdări amăgitoare, și, dacă într'acea beție își pierde sau își risipește nestimatele odoare cu cari îl împărtășise soarta, curînd-curînd în urmă, îl ajunge și ceasul amarnic al căinței; și-apoi după dînsul, se cascade, întunecos și rece, tăcutul, pustiul mormînt!

.....
„Așa! vă veștejiți voi toate, plăpînde flori

Rabie fera carens dum breve tempus animus est.
Egone a mea remota hæc ferar in nemora domo?
Patria, bonis, amicis, genitoribus abero?
Abero foro, palæstra, stadio et gymnasiis?
Miser, ah miser, querendum est etiam atque etiam,
anime!
Quod enim genus figuræ est, ego non quod obierim?
Ego puber, ego adolescens, ego ephebus, ego puer,
Ego gymnasii fui flos, ego eram decus olei.

.....
Ego vitam agam sub aliis Phrygiæ columinibus,
Ubi cerva silvicultris, ubi aper nemorivagus?
Jam jam dolet, quod egi, jam jamque pœnitet!“

ale vieții, tinereți, iubire, plăceri, trecătoare frumuseți, — frumusețe, dar din cer pe care cerul pizmaș îndată ni-l răpește, — în grabă vă ofiliți și periți toate, dacă printre voi doară nu se prefiră vreun fulger cu arsură, vreun fior de nemurire!

„Cată cu un ochiu de milă la cea tinerime de rînd care, în toiul frumuseților trăiește în desmierdări și în desfătări se îmbată... Cînd va goli pînă la fund paharul cu încîntările, ce o să se mai aleagă dintr'însa! Cine o să mai știe de ea?... Groapa, care o așteaptă, o va inghiți întreagă. Tăcerea de veci o să stingă după lume, cu a ei ființă, și ale ei sterpe iubiri“ ¹⁾.

.....
Lacrămile de căință și duioasele cugetări

¹⁾ *Lamartine*, Méditations poétiques: A Elvire:

„Vous tomberez ainsi, courtes fleurs de la vie!
 Jeunesse, amour, plaisir, fugitive beauté,
 Beauté, présent d'un jour que le ciel nous envie,
 Ainsi vous tomberez, si la main du génie

Ne vous rend l'immortalité.

Vois d'un oeil de pitié la vulgaire jeunesse,
 Brillante de beauté, s'envirant de plaisir;
 Quand elle aura tari sa coupe enchanteresse,
 Que restera-t-il d'elle? A peine un souvenir;
 Le tombeau qui l'attend l'engloutit tout entière.
 Un silence éternel succède a ses amours...“

ale feciorului de împărat, cel ce fusese odinioară norocos la vînat, mă pornise și pe mine pe triste gînduri; îmi veneau acum unul după altul aminte atîtea falnice visuri ale junetei mele, cari, împreună cu anii cei răpezi, s'au nimicit în zadarnicul deșert... căci răpezi, vai! răpezi se strecoară anii!...

Eheu, fugaces, Postume, Postume
 Labuntur anni²⁾

Dar era noapte în toată puterea, cînd începură să ne salute lătrătorii din satul Bisoca. În băătăura casei arendășești ardea un foc mare; descălecaiu la flacăraia trosnitoare a brazilor, și domnul Sterie arendașul ne ieși cu plin înainte. Într'o mîină ținea o botă cu păstrăvi vii, proaspeți și sglobii, pescuiți în pîrîul spumegos de sub poala umbrită a Pietrelor fetei; în cealaltă purta o cușcă cu iepurași de casă, plocoane trămise de starițul unui schit vecin, în carele hrănește și prășește în curtea mînăstirii d'alde așa arzoi și spornic vînat, rar în țară la noi și botezat în Codicile civil, art. 468, cu numele poznaș de

²⁾ *Horatii*, Carmin. II. XIV.

Lapinii ținuți pe lângă casă, iar în Dicționarulu limbii Romane, elaboratu ca proiectu dupo insarcinarea dată de Societatea Academică Romana, pagina 981, cu aceea, tot așa diochiată și puțin românească, de: „Cunicule sau cunicle, specia de animal, d'in genulu iepurelui, forte assemine cu iepurele, si de aceea-a numitu pre a locurea si iepure de casa, francește lapin“.

Aș dori să aflu cari sînt locurile unde, vorbindu-se neaoș românește, se mai zice și altfel, bunăoară, — cine-l, cine-l, pus-ai degetul pe el? — *Cuniclu* și *Lapin*.

D'asa lătinie dobitocească,
d'asa păcălitoare franțuzească,
unul Domnul să ferească
limba noastră părintească!

Dar domnul Sterie, din tindă, ne poștește la mîncare. Drumul, basmul și gîndurile melancolice m'au secat la stomac; mă grăbesc dar a intra în casă, unde ne așteaptă masa, care de mult stă întinsă.

Fiindcă tu n'ai fost poftit împreună cu mine, te las afară și drept mîngîiere, îți trimit de departe, ca hrană intelectuală, bună de rumegat, această poveste încurcată, înso-

țin-o cu o prietenească salutare . . . cam slabă și searbădă mîncare! . . .

Dar să fie cu iertare,
Căci sîntem la vînătoare!

Post-scriptum. — Nu mă iartă conștiința ca să nu îndreptez o eroare ce s'a strecurat în paginile de mai sus. Am zis că la noi guvernul nu s'a ocupat niciodată de a regula vînătoarea. M'am înșelat. Răposatul C. Neguzzi, carele nu a fost numai un scriitor de talent, de spirit și de inimă, ci a mai fost și director al Oficiului de Statistică din Moldova, ne dă în scrierile sale următoarea notă plină de interes și sprijinită pe calcule nediscutabile:

„Dela 26 Ianuarie 1841 pînă la sfîrșitul lui Decembrie 1845, s'au ucis, după cataloagele Vistieriei, acești lupi:

În anul 1841 . . .	113	lupi mari	
” ” 1842 . . .	198	idem	
” ” 1843 . . .	318	idem . . .	59 pui
În anul 1844 . . .	340	lupi mari .	111 idem
” ” 1845 . . .	261	idem . . .	101 idem
	<u>1240</u>	lupi mari .	<u>271</u> pui
Total	1501,		

și s'a plătit din Vistierie 18,450 lei pentru 1230 lupi mari și 2032¹/₂ lei pentru 271 pui. În total 20,482¹/₂ lei.

„Să vedem acum folosul acestei legiuiri.

„Să închipuim că fiecare lup era să mănince pe an cîte 12 oi. Pare-mi-se că sînt destul de moderat. Care e lupul ce s'ar mulțumî cu o oaie pe lună? În cinci ani vine de lup 60 oi, care pentru 1501 lupi face 90,060 oi. Socotind acum oaia cîte 20 lei, face 1,801,200 lei, din cari scăzînd 20,482¹/₂ lei, prețul capetelor a 1501 lupi, rămîne folos 1,780,717¹/₂ lei“.

Tot cu această ocaziune, autorul *Păcatelor tinereților* mai povestește și o istorioară pe care am socotit că nu va strica să o transcriu aci, căci ea va fi ca păhărușul de *Fine Champagne*, după un prînz îndesat și anevoie mistuit, — *rudis indigestaque moles!*

Iată ce scria Negruzzi în luna Februarie 1846:

„Viu de la vînătoare, prietene, unde am împușcat un lup. Dă-mi voie deci să-ți vorbesc despre el.

„Toată lumea cunoaște lupul, fiara asta carnivoră și nesățioasă, dușmanul păstorilor

și groaza oilor. Din vremea regelui Edgard, la anul 966, lupii n'au mai văzut pământul Engliterei; și cînd, în toate staturile Europei erau proscriși, numai în Moldova, — sînt acum cini ani, — viețuiau ca în sînul unei republice, încît era o *blagoslovenie*, cum lupii și jidanii creșteau și se îmulțeau! Însă la 1841, ministerul trebilor din lăuntru făcù o legiuire prin care se puse preț capului de lup. Țăranii începură a-i ucide, păstorii a fi mai liniștiți, și oile a dormi mai fără grijă.

„Spun — nu știu de e așa, — că lupii văzînd osînda ce li se pregătește, au ales o deputăție dinte ei, care, viînd în capitală, și-a tocmnit un vechil ca să le apere dreptul ce-și închipuiau că au. Acesta le-a făcut o jalbă lungă și lată, în care dovedea tetragonicește că, de la descălicarea lui Dragoș, lupii au trăit în bună pace în țară, că n'a mai făcut nimeni *sprafcă* ca să vadă cîte oi s'au mîncat; că, de vreme ce lupii sînt lăsați ca să mănînce oi și oile ca să fie mîncate de lupi, apoi după toate formele, legile și obiceiul pământului, lupii se cuvine a fi volnici să mănînce oi, ș. c. l., ș. c. l.

„Ministrul Lupu Balș le întoarse jalba cu *nadpis* zicînd că obiceiul pămîntului poate sluji de lege, cînd nu este vătămător legii, și numai atunci li se va lua în băgare de seamă reclamația, cînd vor da înscris și chie-zășie că nu vor mai mîncea carne, ci vor paște troscot, ca niște dobitoace ce sînt.

„Deputații ieșiră cu coada între vine, gîndind la nedreptățile oamenilor. Viind la gazdă și simțind apetit, se puseră la masă. Ospătarul le dete borș cu miel, cotelete de miel și friptură de miel.

— „E bine! strigă unul din ei, — mai zi-mi că este dreptate în lumea asta. Oamenii mănîncă oi, și noi să nu mîncăm?

— „Ba să mîncăți, domnii mei; — le zise un june supleant de profesor, — omul și lupul sînt lăsați ca să mănînce carne; dinții lor cei cînești o dovedesc. Eu cînd nu mănînc carne, nu pot pronunța nici cel d'întîi vers din Eneida:

Arma virumque cano, etc.

„Din vorbă în vorbă, lupii spuseră viitorului filozof scopul soliei lor și neisprava cu care au ieșit dela ministru.

„— Advocatul care l-ați avut era un ignorant, le zise acesta. Sînt sigur că nici rudimentele limbei latine, ale limbei mume, nu le cunoștea. Sînt sigur că petiția ce v'a făcut era plină de barbarisme și de solecisme și scrisă cu slove ciriliane. Să vă fac eu o suplică cu litere latine și veți vedea cum voi face capot pe ministrul cu tot departamentul său.

„Îndată le scrise o jalbă cu litere latine, care se mîntuia prin acest calambur:

Lup te chiamă și lup ești,
Lupii dar ce prigonești?

„Omonimul lor ministru le rupse jalba, zicînd că nu-i plac poezii și că, cu toate cuscrenia ce se arată că ar avea cu dînsul, nu poate călca datoria postului său; prin urmare porunci unui comisar de poliție să-i întirească din oraș.

„Ajungînd la barieră, nenorocitele fiare își scuturară praful de pe copite, și lăcrămind, tinseră labele spre cer, cuvîntînd acest blestem“

Acî autorul își precurmă povestea, necunoscînd, după cum se vede, coprinsul bleste-

mulului bietelor fiare nedreptățite. Dacă, pe lângă tot spiritul și talentul ce el avea, răposatul C. Negruzzi ar fi posedat și darul proorociei, el negreșit ar fi pus în gura lupilor un blestem de felul acesta:

„Fă, Doamne, ca toți aceia cari au gânduri rele asupra noastră să fie osîndiți, spre pedeapsa lor, a citi dintr'un capăt până 'ntr'altul, toată Precuvîntarea la *Manualul Vinătorului* românesc; dar totdeodată oprește-i Doamne, de a se folosi cîtuși de puțin de învățăturile coprinse chiar în corpul Manualului, căci fără de această a ta părintească ocrotire, va fi de acum înainte vai și amar de neamul lupesc, în țara binecuvîntată a Românilor, unde, dela descălicătoare, blajina localnică stăpînire ne-a îngăduit să trăim ca în sînul lui Avram, fără de a ne mai *sastisi* cu statistice iscodiri!

„Amin!“

XII.

